

Βρυξέλλες, 29.5.2019
COM(2019) 260 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Ανακοίνωση σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ 2019

{SWD(2019) 215 final} - {SWD(2019) 216 final} - {SWD(2019) 217 final} -
{SWD(2019) 218 final} - {SWD(2019) 219 final} - {SWD(2019) 220 final}

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον Νοέμβριο του 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χάραξε μια **μεσοπρόθεσμη στρατηγική για την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ**¹, η οποία καλύπτει τη θητεία της παρούσας Επιτροπής. Η παρούσα ανακοίνωση καταγράφει την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά την εφαρμογή της πολιτικής διεύρυνσης έως τα τέλη Φεβρουαρίου του 2019. Παρουσιάζει την πρόοδο που έχει σημειωθεί και παράλληλα εξετάζει τις σοβαρές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα επίδοξα κράτη μέλη.

Δυτικά Βαλκάνια

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Δυτικά Βαλκάνια², η οποία εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο του 2018, έδωσε ισχυρή ώθηση στην ευρωπαϊκή πορεία της περιοχής. Επιβεβαίωσε εκ νέου το μέλλον των Δυτικών Βαλκανίων ως αναπόσπαστου μέρους της ΕΕ. Επανέλαβε ότι η προοπτική προσχώρησης στην ΕΕ, εφόσον πληρούνται αυστηρά και καθορισμένα κριτήρια, είναι προς το πολιτικό και οικονομικό συμφέρον, καθώς και προς το συμφέρον ασφάλειας της Ένωσης. Επιβεβαίωσε τη σημαντική πρόοδο που έχει σημειωθεί στην περιοχή όσον αφορά τόσο τις μεταρρυθμίσεις όσο και την αντιμετώπιση των συνεπειών του πολέμου και των συγκρούσεων. Ωστόσο, για να μπορέσουν οι χώρες να εκπληρώσουν όλες τις προϋποθέσεις προσχώρησης και να ενισχυθούν οι δημοκρατίες τους, απαιτούνται πιο σοβαρές, ολοκληρωμένες και πειστικές μεταρρυθμίσεις σε κρίσιμους τομείς, ιδίως όσον αφορά το κράτος δικαίου, συμπεριλαμβανομένων της καταπολέμησης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και την ανταγωνιστικότητα, την περιφερειακή συνεργασία και τη συμφιλίωση. Η Επιτροπή ζήτησε να ενισχυθεί σημαντικά η πολιτική, τεχνική και χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ στην περιοχή, μεταξύ άλλων μέσω των έξι εμβληματικών πρωτοβουλιών της στρατηγικής, που στηρίζονται από 11,7 δισ. EUR προενταξιακής βοήθειας για την περίοδο 2014-2020. Για να βελτιωθεί η δομή των κινήτρων της πολιτικής, η Επιτροπή επισήμανε επίσης ότι με την αναγκαία πολιτική βούληση, την υλοποίηση πραγματικών και διαρκών μεταρρυθμίσεων και την εξεύρεση οριστικών λύσεων στις διαφορές τους με τους γείτονες, οι σημερινοί πρωτοπόροι στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις θα μπορούσαν ενδεχομένως να είναι έτοιμοι για προσχώρηση με προοπτική το 2025.

Στη **διάσκεψη κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων**, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Σόφια τον Μάιο του 2018, οι ηγέτες της ΕΕ επιβεβαίωσαν εκ νέου την αμέριστη υποστήριξή τους στην ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων, και οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων εξέφρασαν εκ νέου την προσήλωσή τους σε αυτή την προοπτική ως σταθερή στρατηγική επιλογή τους. Οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν σχετικά με τη δήλωση της Σόφιας και το θεματολόγιο προτεραιοτήτων της Σόφιας³, στα οποία περιγράφονται νέα μέτρα για την ενίσχυση της συνεργασίας με την περιοχή σε κύριους τομείς όπως η ασφάλεια, το κράτος δικαίου και η μετανάστευση.

Οι ηγέτες της ΕΕ έστειλαν επίσης πέρυσι **σαφή μηνύματα** στις επιμέρους χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Το Συμβούλιο, ανταποκρινόμενο στις συστάσεις που απηύθυνε το 2018 η Επιτροπή για έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και τη Δημοκρατία της Αλβανίας, συμφώνησε τον Ιούνιο να ανταποκριθεί θετικά στην πρόοδο που σημειώθηκε και καθόρισε την πορεία για την έναρξη των διαπραγματεύσεων προσχώρησης με τις δύο χώρες τον Ιούνιο του 2019. Όσον αφορά το

¹ [COM\(2018\) 450 final](#).

² Μια αξιόπιστη προοπτική διεύρυνσης για τα Δυτικά Βαλκάνια και αυξημένη δέσμευση της ΕΕ απέναντί τους, [COM\(2018\) 65 final](#)

³ https://www.consilium.europa.eu/media/34776/sofia-declaration_en.pdf

Κοσσυφοπέδιο*, η Επιτροπή ανέφερε ότι έχουν εκπληρωθεί όλα τα κριτήρια αξιολόγησης για ταξίδια χωρίς υποχρέωση θεώρησης στον χώρο Σένγκεν και τον Μάρτιο του 2019 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστήριξε σε πρώτη ανάγνωση την πρόταση της Επιτροπής για ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων.

Η ενισχυμένη δέσμευση και η ανάληψη υποχρεώσεων της ΕΕ έναντι της περιοχής κατά το τελευταίο έτος αποφέρει ήδη απτά και σημαντικά **αποτελέσματα**. Η Βόρεια Μακεδονία όχι μόνο συνέχισε το οικείο φιλόδοξο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, αλλά συνήψε επίσης ιστορική συμφωνία με την Ελλάδα για την επίλυση της διαμάχης σχετικά με την ονομασία της, η οποία διαρκούσε επί 27 χρόνια. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη διμερή συμφωνία με τη Βουλγαρία, αποτελεί παράδειγμα για ολόκληρη την περιοχή σχετικά με τον τρόπο ενίσχυσης των σχέσεων καλής γειτονίας και καταδεικνύει την έλξη που ασκεί η ευρωπαϊκή προοπτική. Ομοίως, η Αλβανία θέτει σε εφαρμογή ριζικές μεταρρυθμίσεις, ιδίως όσον αφορά τον σημαντικό μετασχηματισμό του δικαστικού της συστήματος, συμπεριλαμβανομένης μιας άνευ προηγουμένου επαναξιολόγησης των δικαστών και των εισαγγελέων.

Αυτή η ευπρόσδεκτη πρόοδος που επιτεύχθηκε καθιστά τώρα αναγκαία την ανάληψη συγκεκριμένης και ταχείας δράσης από την Ένωση. Η ΕΕ έχει την ευκαιρία, καθώς και σημαντικό ίδιο συμφέρον, να δημιουργήσει μια μακροπρόθεσμη θετική δυναμική σε ολόκληρη την περιοχή. Η Ένωση πρέπει να τηρήσει τις δεσμεύσεις της και να απονεμίει εύσημα σε όσους τα αξίζουν. Η μη ανταμοιβή της αντικειμενικής προόδου με μετάβαση στο επόμενο στάδιο της ευρωπαϊκής πορείας θα έβλαπτε την αξιοπιστία της ΕΕ σε ολόκληρη την περιοχή και πέραν αυτής. Μια χλιαρή ανταπόκριση στα ιστορικά επιτεύγματα και τις ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις θα υπονόμει τη σταθερότητα, θα αποθάρρυνε τις εξαιρετικά αναγκαίες περαιτέρω μεταρρυθμίσεις και θα επηρέαζε τις προσπάθειες για τη διευθέτηση ευαίσθητων διμερών ζητημάτων, όπως ο διάλογος Βελιγραδίου-Πρίστινας. Από στρατηγική άποψη, αυτό θα βοηθούσε μόνο τους γεωπολιτικούς ανταγωνιστές της ΕΕ να ενισχύσουν τη θέση τους προ των πυλών της Ευρώπης.

Ωστόσο, δεν έχουν αδράξει όλες οι χώρες τις ευκαιρίες που προσφέρει η στρατηγική για τα Δυτικά Βαλκάνια. Σε ορισμένες από αυτές οι προσπάθειες έμειναν στάσιμες, ιδίως στους κρίσιμους τομείς του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι χώρες που έχουν σημειώσει τη μεγαλύτερη πρόοδο όσον αφορά την ενταξιακή διαδικασία κινδυνεύουν να μείνουν πίσω από τους δεδηλωμένους φιλόδοξους στόχους τους εάν δεν εντείνουν σημαντικά τις προσπάθειές τους, ιδίως όσον αφορά τις θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις. Όλοι οι πολιτικοί ηγέτες στην περιοχή πρέπει να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των πολιτών τους όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις και να μην αφήσουν να πλανάται καμία αμφιβολία ως προς τον στρατηγικό προσανατολισμό τους και τη δέσμευσή τους να προσχωρήσουν στην ΕΕ. Η προσχώρηση στην ΕΕ συνιστά θεμελιώδη επιλογή που βασίζεται σε αξίες, τις οποίες κάθε χώρα πρέπει να ενστερνιστεί πιο ενεργά.

Παράλληλα με την παρούσα ανακοίνωση, η Επιτροπή εξέδωσε τη γνώμη της σχετικά με την αίτηση προσχώρησης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το συμπέρασμα και η σύσταση της εν λόγω γνώμης περιλαμβάνονται στο παράρτημα της παρούσας ανακοίνωσης.

* Η ονομασία αυτή χρησιμοποιείται με επιφύλαξη των θέσεων ως προς το καθεστώς και είναι σύμφωνη με την απόφαση 1244/1999 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και τη γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου.

Τουρκία

Η Τουρκία είναι βασικός εταίρος της ΕΕ και υποψήφια προς ένταξη χώρα. Συνεχίστηκε ο διάλογος, μεταξύ άλλων σε ανώτατο επίπεδο, και η συνεργασία σε βασικούς τομείς κοινού ενδιαφέροντος, μεταξύ άλλων μέσω της αποτελεσματικής συνεργασίας για τη μετανάστευση και της έντονης στήριξης της ΕΕ στους πρόσφυγες. Εντούτοις, η Τουρκία εξακολουθεί να απομακρύνεται περαιτέρω από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εμφανίζοντας, αφενός, σημαντική οπισθοδρόμηση στους τομείς του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων και, αφετέρου, αποδυνάμωση των αποτελεσματικών ελέγχων και ισορροπιών στο πολιτικό σύστημα ως συνέπεια της έναρξης ισχύος της τροποποίησης του συντάγματός της. Τον Ιούνιο του 2018, το Συμβούλιο δήλωσε ομόφωνα ότι οι διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση της Τουρκίας έχουν συνεπώς ουσιαστικά αδρανήσει και δεν μπορεί να εξεταστεί το άνοιγμα ή το κλείσιμο άλλων κεφαλαίων. Τα γεγονότα που οδήγησαν στην εν λόγω εκτίμηση εξακολουθούν να ισχύουν.

Η επιτάχυνση της **ευθυγράμμισης** με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της ΕΕ, μεταξύ άλλων όσον αφορά τα περιοριστικά μέτρα, αποτελεί σημαντικό μέρος της διαδικασίας διεύρυνσης και σημαντικό κριτήριο για να επιβεβαιωθεί ότι οι χώρες συμμερίζονται πλήρως τις αρχές, τις αξίες και τους στόχους τους οποίους η Ένωση επιδιώκει να προωθήσει στις γειτονικές της χώρες και πέρα από αυτές. Η Αλβανία και το Μαυροβούνιο παγίως ευθυγραμμίζονται με τις θέσεις της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας της ΕΕ.

II. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΟΥ 2015

Η ενεργότερη προώθηση των θεμελιωδών μεταρρυθμίσεων είναι καθοριστικής σημασίας για την εκπλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης και της Μαδρίτης. Οι προσπάθειες στους τομείς αυτούς είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους και αλληλοενισχυόμενες και πρέπει να συνεχιστούν με περισσότερη αποφασιστικότητα και με σαφέστερη πολιτική δέσμευση.

α) Λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών

Η ορθή λειτουργία των **δημοκρατικών θεσμών** εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πρόκληση για τις περισσότερες χώρες. Ο κεντρικός ρόλος των εθνικών **Κοινοβουλίων** πρέπει να ενσωματωθεί σταθερά στην πολιτική νοοτροπία. Ο εποικοδομητικός διακομματικός διάλογος πρέπει να εδραιωθεί. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τα οποία φέρουν επίσης σημαντική ευθύνη για τη διαμόρφωση του μέλλοντος των χωρών τους, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιτελούν πλήρως τον ρόλο τους και να συμμετέχουν στις δημοκρατικές διαδικασίες. Είναι ζωτικής σημασίας να ενισχυθεί η υποχρέωση λογοδοσίας έναντι των κοινοβουλίων, η εποπτεία της εκτελεστικής εξουσίας και ο δημοκρατικός έλεγχος.

Στα **Δυτικά Βαλκάνια**, δεν έχει ακόμη καθιερωθεί εποικοδομητικός **διάλογος** σε ολόκληρο το πολιτικό φάσμα, ιδίως εντός των κοινοβουλίων. Οι αντιπαραγωγικές αποχές από τις κοινοβουλευτικές εργασίες, όπως στην Αλβανία, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία, εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχίες. Οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας πολιτών που απαιτούν μεταρρυθμίσεις έχουν αυξηθεί. Μηχανισμοί διαμεσολάβησης και διαλόγου, όπως αυτοί που πρότεινε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν, για παράδειγμα, στη Σερβία. Οι κυβερνήσεις πρέπει να διασφαλίσουν ότι η αντιπολίτευση θα έχει τη δυνατότητα να επιτελεί πλήρως τον ρόλο της εντός των υφιστάμενων πλαισίων. Η αντιπολίτευση, από την πλευρά της, πρέπει να συμμετέχει εποικοδομητικά στο δημοκρατικό γίγνεσθαι.

Για την ενίσχυση της **εποπτικής λειτουργίας των κοινοβουλίων** απαιτούνται ουσιαστικές προσπάθειες. **Στη Βόρεια Μακεδονία, το κοινοβούλιο βελτίωσε την ικανότητα εποπτείας του, αποκατέστησε το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών του και μείωσε σημαντικά, στο 20 %, την προσφυγή σε επείγουσες κοινοβουλευτικές διαδικασίες** το 2018. Ωστόσο, το φαινόμενο αυτό εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία στην περιοχή συνολικά. Το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει το 44 % στη Σερβία, όπου οι κοινοβουλευτικές πρακτικές του κυβερνητικού συνασπισμού οδήγησαν σε επιδείνωση της νομοθετικής συζήτησης και του ελέγχου. Στο Μαυροβούνιο, η διακομματική προσωρινή επιτροπή για την περαιτέρω μεταρρύθμιση της εκλογικής και άλλης νομοθεσίας δεν έχει ακόμη ολοκληρώσει το έργο της.

Οι εκλογές πρέπει να είναι ελεύθερες και αδιάβλητες και οι συστάσεις των αποστολών παρακολούθησης εκλογών πρέπει να εφαρμόζονται σωστά. Οι χρόνιες αδυναμίες πρέπει να αντιμετωπίζονται καθ' όλη τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου. Οι κανόνες για τη δημόσια και την ιδιωτική χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων χρήζουν ουσιαστικής μεταρρύθμισης.

Στην **Τουρκία**, το νέο προεδρικό σύστημα, το οποίο τέθηκε σε ισχύ μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 2018, **περιορίσε σημαντικά τα νομοθετικά και εποπτικά καθήκοντα του Κοινοβουλίου**. Δεν διεξάγεται εποικοδομητικός κοινοβουλευτικός διάλογος ούτε υπάρχουν λειτουργικοί έλεγχοι και ισορροπίες. Δεν έχουν αντιμετωπιστεί οι χρόνιες αδυναμίες του συστήματος βουλευτικής ασυλίας. Οι αποφάσεις του Ανώτατου Εκλογικού Συμβουλίου για την επανάληψη των εκλογών στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και τον διορισμό στο αξίωμα του δημάρχου υποψηφίων που κατέλαβαν τη δεύτερη θέση σε μεμονωμένους δήμους στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας αποτελούν πηγή σοβαρής ανησυχίας όσον αφορά την τήρηση της νομιμότητας και της ακεραιότητας της εκλογικής διαδικασίας και την ανεξαρτησία των θεσμών από πολιτικές πιέσεις.

β) Κράτος δικαίου και ασφάλεια

Το **κράτος δικαίου** αποτελεί κεντρική πτυχή της εύρυθμης λειτουργίας της δημοκρατίας. Βασίζεται σε ελεύθερες και αδιάβλητες εκλογές, σε ένα λειτουργικό κοινοβούλιο το οποίο θα πρέπει να είναι σε θέση να ασκεί πλήρως τις βασικές νομοθετικές και εποπτικές του λειτουργίες, και στη διάκριση των εξουσιών, ενώ παράλληλα διαθέτει ένα σύστημα ελέγχων και ισορροπιών που λειτουργούν ομαλά.

Το **κράτος δικαίου** είναι σταθερά και σαφώς ενσωματωμένο στη διαδικασία προσχώρησης της ΕΕ. Αποτελεί καίρια πτυχή του δημοκρατικού μετασχηματισμού και το βασικό μέτρο σύγκρισης βάσει του οποίου η ΕΕ αξιολογεί την πρόοδο των χωρών της διεύρυνσης προς την κατεύθυνση της προσχώρησης. Ωστόσο, η επίτευξη αξιόπιστης προόδου σε αυτόν τον τομέα παραμένει σημαντικό ζητούμενο. Οι εν λόγω ελλείψεις συχνά συσχετίζονται με την έλλειψη πολιτικής βούλησης, τη θεσμική αντίσταση και ένα περιβάλλον όλο και πιο εχθρικό για την κοινωνία των πολιτών. Τούτο αντικατοπτρίζει εν μέρει την ύπαρξη ορισμένων στοιχείων **άλωσης του κράτους**. Κατά συνέπεια, το κράτος δικαίου εξακολουθεί να μην εφαρμόζεται σωστά σε όλα τα επίπεδα εξουσίας. Η Τουρκία δεν έχει λάβει μέτρα για να θέσει τέλος στην οπισθοδρόμηση που παρατηρείται στον τομέα του κράτους δικαίου.

Η εύρυθμη λειτουργία και η ανεξαρτησία της **δικαιοσύνης**, με αποτελεσματική εφαρμογή των αποφάσεων, είναι ζωτικής σημασίας για το κράτος δικαίου. Η Αλβανία σημείωσε σημαντική πρόοδο προς την κατεύθυνση της μεταρρύθμισης του δικαστικού της συστήματος, η οποία συνεχίζεται σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα. Η συγκρότηση νέων δικαστικών οργάνων έχει ως στόχο να διασφαλίσει την ανεξάρτητη διακυβέρνηση του δικαστικού συστήματος. Η ενδεδειγμένη αξιολόγηση απέδωσε περαιτέρω ορατά αποτελέσματα, καθώς εκδόθηκαν πάνω από 140 αποφάσεις συνολικά και όλες οι υποθέσεις προτεραιότητας ολοκληρώθηκαν σε πρώτο βαθμό, με αποτέλεσμα 88 από τους δικαστές που αξιολογήθηκαν

να απολυθούν ή να αποχωρήσουν οικειοθελώς. Ωστόσο, σε ολόκληρη την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, οι μεταρρυθμίσεις εξακολουθούν να κατατρώγονται από τη βραδύτητα της αλλαγής της δικαστικής νοοτροπίας. Στη Σερβία, δεν έχουν ψηφιστεί ακόμη οι συνταγματικές τροποποιήσεις που αποσκοπούν στην ευθυγράμμιση του συντάγματος με τα ευρωπαϊκά πρότυπα για τον δικαστικό τομέα. Οι πολιτικές πιέσεις και οι μεταθέσεις μεγάλου αριθμού δικαστών και εισαγγελέων παρά τη θέλησή τους συνεχίστηκαν στην Τουρκία, υπονομεύοντας περαιτέρω την ανεξαρτησία της τουρκικής δικαιοσύνης.

Στα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία εξακολουθούν να διαπιστώνονται κρούσματα εκτεταμένης **διαφθοράς**. Οι διάφορες χώρες της περιοχής έχουν επιτύχει σε διαφορετικό βαθμό να καταπολεμήσουν τη διαφθορά σε υψηλό και μεσαίο επίπεδο. Ενώ ορισμένες χώρες, όπως η Βόρεια Μακεδονία και η Αλβανία, έχουν σημειώσει πρόοδο, το ιστορικό επιδόσεων των περισσότερων χωρών εξακολουθεί να μην είναι πειστικό και να απέχει πάρα πολύ από την ικανοποίηση των απαιτήσεων προσχώρησης. Η διαφθορά σε υψηλό επίπεδο και η διαφθορά στην πολιτική πρέπει να αντιμετωπιστούν με σαφέστερο και συνεπέστερο τρόπο. Η επίτευξη απτών αποτελεσμάτων στην καταπολέμηση της διαφθοράς είναι αναγκαία προκειμένου να υπάρξει ένα σταθερό και διαφανές επιχειρηματικό περιβάλλον και να μετριαστούν οι πραγματικές απειλές για τις δημοκρατικές δομές. Ιδίως στις **δημόσιες συμβάσεις** εξακολουθούν να παρατηρούνται κρούσματα εκτεταμένης διαφθοράς. Οι μηχανισμοί ελέγχου καθ' όλη τη διαδικασία σύναψης δημόσιων συμβάσεων πρέπει να ενισχυθούν και η διαφάνεια να αυξηθεί σημαντικά με αυστηρά και φιλόδοξα μέτρα.

Το **οργανωμένο έγκλημα** παραμένει πολύ σοβαρό ζήτημα στα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία. Σημαντικές οδοί παράνομης διακίνησης διέρχονται από την Τουρκία, καθώς και από τα Δυτικά Βαλκάνια. Ισχυρά εγκληματικά δίκτυα διεθνούς εμβέλειας εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται από τις χώρες αυτές και μέσω αυτών. Οι χώρες έχουν αντιμετωπίσει ορισμένες πτυχές αυτού του φαινομένου και αναφέρθηκαν σημαντικές συλλήψεις και κατασχέσεις ναρκωτικών κατά τη διάρκεια του 2018. Η επιχειρησιακή συνεργασία, μεταξύ άλλων και με τους οργανισμούς της ΕΕ, έχει ενταθεί, ιδίως με την Αλβανία, με ορατά αποτελέσματα στην πράξη. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, **το ιστορικό επιδόσεων όσον αφορά τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις** σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος παραμένει συχνά μη ικανοποιητικό. Ορισμένες χώρες έχουν να επιδείξουν, στην καλύτερη περίπτωση, ελάχιστες τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα ή τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες τα τελευταία χρόνια. Αυτά τα πενιχρά αποτελέσματα καταδεικνύουν την αναποτελεσματικότητα των ποινικών διαδικασιών, εμπνέουν έντονη αίσθηση ατιμωρησίας και αυξάνουν τον κίνδυνο διείσδυσης της εγκληματικότητας στα πολιτικά και οικονομικά συστήματα. Οι χώρες πρέπει επίσης να αυξήσουν σημαντικά την **κατάσχεση και δήμευση περιουσιακών στοιχείων**, τόσο σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος όσο και σε υποθέσεις διαφθοράς, και να αντιμετωπίσουν επίσης πιο αποφασιστικά τις εγκληματικές ομάδες.

Τα τελευταία χρόνια τα Δυτικά Βαλκάνια έχουν λάβει σημαντικά μέτρα για τον εκσυγχρονισμό του νομικού και θεσμικού τους πλαισίου όσον αφορά την **καταπολέμηση της τρομοκρατίας**. Η επιχειρησιακή συνεργασία με τα κράτη μέλη και τους οργανισμούς της ΕΕ συνέχισε να βελτιώνεται και να εντείνεται. Όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων συμμετέχουν ενεργά στην πρωτοβουλία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στα Δυτικά Βαλκάνια (WBCTi). Ωστόσο, οι περισσότερες χώρες χρειάζεται ακόμη να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την αντιμετώπιση του προβλήματος της επιστροφής αλλοδαπών μαχητών και για την πρόληψη του εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης, μεταξύ άλλων και στις φυλακές. Πρέπει να ενισχυθούν οι ικανότητες παρακολούθησης και αντίδρασης στο διαδίκτυο. Ο προδραστικός εντοπισμός των χρηματοοικονομικών ροών θα πρέπει να στηρίζεται σε μια πιο στρατηγική προσέγγιση για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης

εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η Τουρκία πρέπει να αναθεωρήσει την αντιτρομοκρατική της νομοθεσία. Μολονότι η χώρα έχει νόμιμο δικαίωμα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, είναι υπεύθυνη να διασφαλίσει ότι αυτό θα γίνει σύμφωνα με το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Τα αντιτρομοκρατικά μέτρα πρέπει να είναι αναλογικά.

Υπάρχει επείγουσα ανάγκη οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα του κράτους δικαίου να πραγματοποιηθούν με πιο **αποφασιστικό και αξιόπιστο τρόπο**. Αυτή είναι η σημαντικότερη προϋπόθεση προκειμένου τα Δυτικά Βαλκάνια να προχωρήσουν στην ευρωπαϊκή πορεία τους, συμπεριλαμβανομένης της εκπλήρωσης των ενδιάμεσων κριτηρίων αξιολόγησης στις διαπραγματεύσεις προσχώρησης με το Μαυροβούνιο και τη Σερβία σχετικά με τα κεφάλαια 23 και 24 που αφορούν το κράτος δικαίου.

Μόλις επιτευχθούν τα ενδιάμεσα κριτήρια αξιολόγησης, ο καθορισμός κριτηρίων αναφοράς για το κλείσιμο θα δώσει την ευκαιρία στην ΕΕ να καθορίσει με σαφήνεια τις απαιτήσεις για το κράτος δικαίου τις οποίες τελικά θα πρέπει να πληρούν σε αυτόν τον κρίσιμο τομέα οι διαπραγματευόμενες χώρες ώστε να είναι έτοιμες να καταστούν μέλη της ΕΕ. Το Μαυροβούνιο είναι η πρώτη διαπραγματευόμενη χώρα που θα μπορούσε να εισέλθει στο στάδιο αυτό, εφόσον όμως αντιμετωπίσει τις ελλείψεις στους κρίσιμους τομείς της ελευθερίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας, της καταπολέμησης της διαφθοράς και της εμπορίας ανθρώπων.

Η φύση των ενδιάμεσων κριτηρίων αξιολόγησης ως προς το κράτος δικαίου συνίσταται πρωτίστως στη διασφάλιση της δημιουργίας του θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου της οικείας χώρας και της κατάρτισης ενός πρώτου ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά την εφαρμογή. Μόλις το πλαίσιο αυτό τεθεί σε εφαρμογή, η Επιτροπή θα προτείνει δείκτες αναφοράς κλεισίματος στα κράτη μέλη της ΕΕ. Οι εν λόγω δείκτες αναφοράς θα εστιάζονται κατά κύριο λόγο στην επίτευξη απτών αποτελεσμάτων και στην κατάρτιση ενός ισχυρού, αξιόπιστου και βιώσιμου ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά την εφαρμογή.

γ) Θεμελιώδη δικαιώματα

Τα θεμελιώδη δικαιώματα κατοχυρώνονται σε μεγάλο βαθμό στη νομοθεσία των Δυτικών Βαλκανίων. Ωστόσο, απαιτούνται σοβαρές προσπάθειες για την επιτάχυνση της εφαρμογής. Στην Τουρκία σημειώθηκε συνεχής σοβαρή επιδείνωση σε βασικά ανθρώπινα δικαιώματα κατά την περίοδο αναφοράς.

Οι εξελίξεις στον τομέα της **ελευθερίας της έκφρασης** και της ανεξαρτησίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας σε ολόκληρη την περιοχή εμπνέουν όλο και μεγαλύτερη ανησυχία. Σοβαρή οπισθοδρόμηση σημειώθηκε στην **Τουρκία**, όπου η άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης εμποδίστηκε σημαντικά και όπου πάνω από 160 δημοσιογράφοι βρίσκονται στη φυλακή, ένας από τους υψηλότερους αριθμούς στον κόσμο.

Οι προσπάθειες στα **Δυτικά Βαλκάνια** υπήρξαν πολύ περιορισμένες. Συνολικά, οι έργα και λόγω εκφοβισμού συνεχίζονται, ενώ η διερεύνησή τους και η άσκηση διώξεων παραμένουν αργές. Οι προσπάθειες επηρεασμού της ανεξαρτησίας των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών φορέων, η απουσία διαφάνειας στη δημόσια και ιδιωτική χρηματοδότηση των μέσων μαζικής επικοινωνίας και οι στρεβλώσεις στην αγορά διαφήμισης αποτελούν συνήθη φαινόμενα σε όλες τις χώρες της περιοχής. Το επιχειρηματικό περιβάλλον στα μέσα μαζικής επικοινωνίας χαρακτηρίζεται επίσης από συχνές πολιτικές παρεμβάσεις και αδιαφανές ιδιοκτησιακό καθεστώς των μέσων μαζικής επικοινωνίας, στοιχεία που υπονομεύουν τη βιωσιμότητα των ανεξάρτητων μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η ΕΕ εξακολουθεί να υποστηρίζει σθεναρά τις τοπικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τους δημοσιογράφους και τα ανεξάρτητα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Στα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία θα πρέπει να καταβληθούν εντονότερες προσπάθειες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των παραβιάσεων των **δικαιωμάτων του παιδιού**. Οι κυβερνήσεις πρέπει επίσης να αντιμετωπίσουν τις διακρίσεις εις βάρος των **ατόμων με αναπηρία**, των **μειονοτήτων** και άλλων ευάλωτων ομάδων. Επιπλέον, χρειάζεται να ενταθούν οι προσπάθειες για να εξασφαλιστεί η **ισότητα των φύλων** και να προληφθούν και να αντιμετωπιστούν οι διακρίσεις και η βία κατά των γυναικών. Έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τα δικαιώματα των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων, των διεμφυλικών και των μεσοφυλικών ατόμων στα Δυτικά Βαλκάνια. Ωστόσο, απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και, ειδικότερα, της ρητορικής μίσους και βίας. Οι **Ρομά** εξακολουθούν να βρίσκονται αντιμέτωποι με κοινωνικό αποκλεισμό, περιθωριοποίηση και διακρίσεις. Οι **συνθήκες στις φυλακές** εξακολουθούν να χρήζουν βελτίωσης. Στην Τουρκία, παρά την άρση της κατάστασης έκτακτου ανάγκης, τα περισσότερα μέτρα που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης παραμένουν σε ισχύ, συμπεριλαμβανομένων μέτρων που περιορίζουν βασικά **οικονομικά δικαιώματα**, όπως τα δικαιώματα υπεράσπισης και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής.

δ) Μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης

Η **μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης** είναι ουσιαστικής σημασίας για τη βελτίωση της διακυβέρνησης σε όλα τα επίπεδα. Περιλαμβάνει την ποιότητα και τη λογοδοσία της διοίκησης, τον επαγγελματισμό της δημόσιας διοίκησης και την αποπολιτικοποίηση, τη χρηστή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών στους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Σημειώθηκε μέτρια πρόοδος στον τομέα αυτό στα Δυτικά Βαλκάνια. Στην Τουρκία παρατηρείται σοβαρή οπισθοδρόμηση στον τομέα της δημόσιας διοίκησης, η οποία έχει επίσης επηρεάσει τον σχεδιασμό της πολιτικής και τη λογοδοσία, ως αποτέλεσμα σημαντικής αναδιάρθρωσης της δημόσιας διοίκησης και των δημόσιων υπηρεσιών μέσω προεδρικών διαταγμάτων.

Σημειώθηκε κάποια πρόοδος όσον αφορά τη βελτίωση του **πολιτικού σχεδιασμού**, αλλά απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για να εξασφαλιστεί ισχυρός έλεγχος της ποιότητας από τις κεντρικές κυβερνήσεις. Οι πολιτικές, η νομοθεσία και οι δημόσιες επενδύσεις προετοιμάζονται ακόμη συχνά χωρίς εκτιμήσεις επιπτώσεων και διοργανικές και δημόσιες διαβουλεύσεις. Απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες για τη διασφάλιση διαφανών και αποτελεσματικών **δημόσιων συμβάσεων**. Η έγκαιρη ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ, σε συνδυασμό με ένα αποτελεσματικό σύστημα δημόσιου **εσωτερικού ελέγχου**, είναι αναγκαία στοιχεία για τη μείωση της αλόγιστης χρήσης πόρων, της απάτης και της διαφθοράς.

Ο **επαγγελματισμός** της δημόσιας διοίκησης εξακολουθεί να αποτελεί ζητούμενο στις περισσότερες χώρες και η υπερβολική **πολιτικοποίηση** πρέπει να **αντιμετωπιστεί**. Η **διάρθρωση της κρατικής διοίκησης** θα πρέπει να εξασφαλίζει αποτελεσματικό καταλογισμό ευθυνών. Οι περισσότερες χώρες έχουν καταβάλει προσπάθειες για τη βελτίωση των **υπηρεσιών** που παρέχουν στους πολίτες και τις επιχειρήσεις, ιδίως των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, αλλά απαιτείται περαιτέρω συντονισμός μεταξύ των διαφόρων πρωτοβουλιών και της συνολικής μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης.

Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο ρόλος των **περιφερειακών και τοπικών αρχών** στη διαδικασία ευθυγράμμισης με την ΕΕ και στην τελική εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ. Μεταξύ της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης πρέπει να επιτευχθεί κατάλληλη ισορροπία, χάρη στην οποία θα στηρίζεται καλύτερα η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων και η παροχή υπηρεσιών στους πολίτες.

ε) Μετανάστευση

Η **προσφυγική κρίση και η αντικανονική μετανάστευση** αποτέλεσαν σημαντικές προκλήσεις, τόσο για την ΕΕ όσο και για τα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία. Η συνεργασία συνεχίστηκε χάρη στις κοινές δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν κατά μήκος των μεταναστευτικών οδών Ανατολικής Μεσογείου/Δυτικών Βαλκανίων. Η λαθραία διακίνηση μεταναστών και η εμπορία ανθρώπων εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία. Οι χώρες-εταίροι θα πρέπει να λάβουν περαιτέρω μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη ευθυγράμμιση με την πολιτική θεωρήσεων της ΕΕ.

Η **δήλωση ΕΕ-Τουρκίας**⁴ του Μαρτίου του 2016 εξακολούθησε να παράγει συγκεκριμένα αποτελέσματα όσον αφορά τη μείωση των αντικανονικών και επικίνδυνων διελεύσεων και τη διάσωση ανθρώπινων ζωών στο Αιγαίο. Οι αντικανονικές αφίξεις παρουσιάζουν μείωση κατά 97 % σε σύγκριση με την περίοδο πριν από την επιχειρησιακή εφαρμογή της δήλωσης, ενώ ο αριθμός των ζωών που χάνονται στη θάλασσα μειώθηκε σημαντικά. Οι αρχές επιβολής του νόμου στην Τουρκία ενέτειναν τις προσπάθειές τους κατά την περίοδο αναφοράς.

Η Τουρκία συνέχισε να καταβάλλει αξιοσημείωτες προσπάθειες για να φιλοξενήσει περισσότερους από 3,6 εκατομμύρια καταγεγραμμένους πρόσφυγες από τη Συρία και περίπου 370 000 πρόσφυγες από άλλες χώρες. Η ΕΕ εξακολούθησε να στηρίζει τη χώρα για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης. Η **διευκόλυνση της ΕΕ για τους πρόσφυγες στην Τουρκία**⁵, με συνολικό προϋπολογισμό 6 δισ. EUR, εξακολουθεί να καλύπτει τις ανθρωπιστικές και αναπτυξιακές ανάγκες των προσφύγων και των κοινοτήτων υποδοχής. Η πρώτη δόση ύψους 3 δισ. EUR έχει διατεθεί πλήρως μέσω συμβάσεων. Τα αποτελέσματα υπήρξαν σαφώς ορατά και πολύ θετικά: περίπου 1,6 εκατομμύρια πρόσφυγες λαμβάνουν επί του παρόντος μηνιαίες μεταφορές μετρητών από το Κοινωνικό Δίκτυο Ασφαλείας Έκτακτης Ανάγκης, έχουν πραγματοποιηθεί 5 εκατομμύρια επισκέψεις πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης και οι οικογένειες περισσότερων από 494 000 παιδιών που φοιτούν στο σχολείο έχουν λάβει χρηματοδοτική στήριξη. Η καταβολή της δεύτερης δόσης ύψους 3 δισ. EUR βρίσκεται σε εξέλιξη. Η Διευκόλυνση παραμένει εμβληματικός μηχανισμός συντονισμού που επιτρέπει την ταχεία, αποτελεσματική και αποδοτική παροχή βοήθειας από την ΕΕ.

Στα **Δυτικά Βαλκάνια**, η συνέχιση των συντονισμένων μέτρων αντίδρασης που ελήφθησαν υπό τον συντονισμό της ΕΕ για τη στήριξη των εθνικών προσπαθειών είχαν ως αποτέλεσμα να μειωθούν κατά επιπλέον 35 % οι αντικανονικές διελεύσεις συνόρων σε αυτή τη διαδρομή κατά την περίοδο αναφοράς, συνεχίζοντας την πτωτική τάση του 2017. Ωστόσο, πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες για να προετοιμαστούν καλύτερα οι χώρες για τη διαχείριση της μετανάστευσης, συμπεριλαμβανομένων των προσπαθειών για καλύτερη διαχείριση των συνόρων και για μείωση της αντικανονικής μετανάστευσης. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη αντιμετώπισε εισροή άνω των 20 000 μεταναστών και προσφύγων το 2018. Η ΕΕ εξακολουθεί να προσφέρει στήριξη στην περιοχή, αναπτύσσοντας την ικανότητα των εταίρων να διαχειρίζονται τις μεταναστευτικές ροές και καθιερώνοντας διαδικασίες ασύλου, μηχανισμούς επιστροφής και ανταλλαγές πληροφοριών. Έχουν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις για συμφωνίες περί καθεστώτος με πέντε χώρες της περιοχής, γεγονός που καθιστά δυνατή την ανάπτυξη ομάδων του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής με εκτελεστικές αρμοδιότητες στις ζώνες που συνορεύουν με τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ προς υποστήριξη των εθνικών συνοριακών αρχών. Η συμφωνία με την

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

⁵ Απόφαση της Επιτροπής C(2015) 9500, της 24.11.2015, για τον συντονισμό των ενεργειών της Ένωσης και των κρατών μελών μέσω συντονιστικού μηχανισμού, της διευκόλυνσης στήριξης της Τουρκίας για τους πρόσφυγες, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση C(2016)855 της Επιτροπής της 10.2.2016.

Αλβανία έχει τεθεί σε ισχύ και έχουν αποσταλεί οι πρώτοι συνοριοφύλακες. Οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να αντιμετωπίσουν το ζήτημα των αβάσιμων αιτήσεων ασύλου από πολίτες της περιοχής στα κράτη μέλη της ΕΕ.

στ) Οικονομία

Οι οικονομίες των Δυτικών Βαλκανίων και της Τουρκίας εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν **σημαντικές προκλήσεις** που δεν τους επιτρέπουν να αξιοποιήσουν πλήρως το οικονομικό δυναμικό τους. Παρά την κάποια επιτάχυνση της ανάπτυξης, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της αύξησης των εισοδημάτων τα τελευταία έτη, οι χώρες εξακολουθούν να υστερούν όσον αφορά τη μεταρρύθμιση των οικονομικών τους δομών και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. Εξακολουθούν να εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδίως μεταξύ των νέων, σημαντική αναντιστοιχία δεξιοτήτων, συνεχιζόμενη άτυπη οικονομία, μη φιλικά επιχειρηματικά περιβάλλοντα και χαμηλά επίπεδα καινοτομίας.

Στην **Τουρκία** συνεχίστηκε η σοβαρή **οπισθοδρόμηση** της τουρκικής οικονομίας, γεγονός που εντείνει τις ανησυχίες όσον αφορά τη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς της χώρας. Οι οικονομικές συνθήκες επιδεινώθηκαν το 2018 λόγω της έντονης επιδείνωσης των όρων χρηματοδότησης η οποία αποκάλυψε τα μακροοικονομικά τρωτά σημεία που είχαν συσσωρευτεί επί σειρά ετών. Η **οικονομική διακυβέρνηση επιδεινώθηκε** περαιτέρω με αυξημένη κρατική παρέμβαση στην οικονομία. Η Τουρκία πρέπει να αντιστρέψει την τάση οπισθοδρόμησης όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις της αγοράς.

Στα **Δυτικά Βαλκάνια**, το **επενδυτικό κλίμα** παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητο και χαρακτηρίζεται από αδύναμο κράτος δικαίου, έλλειψη επαρκούς ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, βαθιά ριζωμένη παραοικονομία, περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση και χαμηλή περιφερειακή ολοκλήρωση και συνδεσιμότητα. Οι κρατικές παρεμβάσεις στην οικονομία συνεχίζονται, γεγονός που επιτείνει τον κίνδυνο διαφθοράς μέσω της ανεπαρκούς διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών και των συχνών αλλαγών στο ρυθμιστικό περιβάλλον και τη φορολογία. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη αναβάθμισης των υποδομών, ενώ οι επενδύσεις θα πρέπει να διοχετεύονται μέσω ενιαίων διαύλων έργων και να συνάδουν με τις προτεραιότητες που έχουν συμφωνηθεί με την ΕΕ. Οι αποφάσεις για τις σημαντικότερες επενδύσεις θα πρέπει να βασίζονται στη διαφάνεια και τη δέουσα επιμέλεια, όπως συμβαίνει με τα έργα συνδεσιμότητας που χρηματοδοτούνται μέσω του πλαισίου επενδύσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια.

Η περιφερειακή ολοκλήρωση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου στα Δυτικά Βαλκάνια. Η δημιουργία ενός **Περιφερειακού Οικονομικού Χώρου (ΠΟΧ)** αυξάνει τον ανταγωνισμό και επιτρέπει την πραγματοποίηση οικονομικών κλίμακας και την αύξηση της παραγωγικότητας. Μια περιφερειακή αγορά θα ελευθερώσει το ενδοπεριφερειακό εμπόριο και θα καταστήσει τα Δυτικά Βαλκάνια ελκυστικότερο επενδυτικό προορισμό. Η ολοκλήρωση της αγοράς με βάση τους κανόνες και τα πρότυπα της ΕΕ θα συμβάλλει στη δημιουργία ευκαιριών για την ανάπτυξη νέων αξιακών αλυσίδων και την αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής για άμεσες ξένες επενδύσεις, μεταξύ άλλων και από την ΕΕ. Η αύξηση της συνδεσιμότητας στον τομέα των μεταφορών και της ενέργειας θα επιταχύνει την ενσωμάτωση της περιοχής στα πανευρωπαϊκά δίκτυα, ενισχύοντας παράλληλα τον ανταγωνισμό στις αγορές ενέργειας και δημιουργώντας οικονομικούς διαδρόμους σε όλη την περιοχή. Η Συνθήκη για την ίδρυση Κοινότητας Μεταφορών, η οποία έχει πλέον κυρωθεί από όλα τα μέρη, θα στηρίξει και θα ενισχύσει την εφαρμογή του θεματολογίου συνδεσιμότητας. Η δημιουργία ενός ψηφιακού χώρου και πιο ολοκληρωμένων αγορών εργασίας προσφέρει επίσης νέες δυνατότητες στους νέους της περιοχής.

Η νέα περιφερειακή συμφωνία για την περιαγωγή, που υπεγράφη στο τέλος Απριλίου 2019, θα αποφέρει σημαντικά οφέλη στους πολίτες και τις επιχειρήσεις της περιοχής. Θα οδηγήσει

σε προοδευτική μείωση των τελών περιαγωγής, από τον Ιούλιο του 2019 [μείωση της λιανικής τιμής της μεταφοράς δεδομένων και των κλήσεων κατά 25 % και της υπηρεσίας σύντομων μηνυμάτων (SMS) κατά 33 %] και σε κατάργηση των τελών περιαγωγής από τον Ιούλιο του 2021. Οι συνδρομητές κινητής τηλεφωνίας της περιοχής θα κάνουν πλήρως χρήση των οφελών που τους παρέχει η οικεία εγχώρια δέσμη για την περιαγωγή στα Δυτικά Βαλκάνια, χωρίς επιπλέον κόστος. Η συμφωνία ανοίγει επίσης τον δρόμο για την κατάρτιση χάρτη πορείας για τη μείωση του κόστους περιαγωγής μεταξύ των Δυτικών Βαλκανίων και της ΕΕ, όπως προβλέπεται στο **ψηφιακό θεματολόγιο** για τα Δυτικά Βαλκάνια.

Η ΕΕ παραμένει μακράν ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος των Δυτικών Βαλκανίων, τόσο για τις εισαγωγές (73,5 %) όσο και για τις εξαγωγές (80,6 %). Οι εταιρείες της ΕΕ είναι οι μεγαλύτεροι επενδυτές στην περιοχή δεδομένου ότι παρέχουν το 73 % των άμεσων ξένων επενδύσεων. Είναι επομένως ο κύριος εξωτερικός μοχλός ανάπτυξης και απασχόλησης στην περιοχή. Είναι καίριας σημασίας **να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα** της περιοχής ώστε να εξασφαλιστεί η πλήρης συμμόρφωση κάθε χρηματοδοτούμενης από το εξωτερικό οικονομικής δραστηριότητας προς τις αξίες, τους κανόνες και τα πρότυπα της ΕΕ, και δη σε βασικούς τομείς όπως το κράτος δικαίου, οι δημόσιες συμβάσεις, το περιβάλλον, η ενέργεια, οι υποδομές και ο ανταγωνισμός. Η **επιχειρηματική και επενδυτική δραστηριότητα της Κίνας** στα Δυτικά Βαλκάνια έχει αυξηθεί και μπορεί, κατ' αρχήν, να προσφέρει ευκαιρίες στην περιοχή. Εντούτοις, οι επενδύσεις αυτές πολύ συχνά παραμελούν την κοινωνικοοικονομική και οικονομική βιωσιμότητα και τους κανόνες της ΕΕ για τις δημόσιες συμβάσεις, ενώ ενδέχεται να οδηγήσουν σε υψηλά επίπεδα χρέους και σε εκχώρηση του ελέγχου επί στρατηγικών στοιχείων ενεργητικού και πόρων. Τούτο σημαίνει ότι οι χώρες-εταίροι θα πρέπει να εφαρμόσουν πλήρως το γράμμα και το πνεύμα των συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης με την ΕΕ και να δώσουν προτεραιότητα στις μεταρρυθμίσεις στα σχετικά κεφάλαια της διαδικασίας προσχώρησης. Η ΕΕ θα πρέπει να καθοδηγήσει πιο αποφασιστικά τις εν λόγω μεταρρυθμίσεις, μεταξύ άλλων λαμβάνοντάς τις υπόψη στα μελλοντικά διαπραγματευτικά πλαίσια.

Η ΕΕ στηρίζει τη βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης στα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία μέσω της ετήσιας **διαδικασίας του προγράμματος οικονομικής μεταρρύθμισης**. Η διαδικασία αυτή, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της προετοιμασίας για την προσχώρηση στην ΕΕ, έχει καταστεί βασικό εργαλείο για τη διαμόρφωση και την εφαρμογή μακροοικονομικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και την τόνωση της ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας. Συμβάλλει στην ενίσχυση της μακροπρόθεσμης βιώσιμης ανάπτυξης και σύγκλισης και διευκολύνει τον σχεδιασμό των πολιτικών και την επίτευξη προόδου προς την εκπλήρωση των οικονομικών κριτηρίων προσχώρησης. Χρειάζεται μεγαλύτερη εστίαση στην ενίσχυση της οικειοποίησης των μεταρρυθμίσεων που έχουν προσδιοριστεί προκειμένου να βελτιωθεί η εφαρμογή τους.

Η οικονομική ανάπτυξη και η αύξηση της απασχόλησης έχουν επίσης καθοριστική σημασία για την αντιμετώπιση των δημογραφικών προκλήσεων των Δυτικών Βαλκανίων, όπου καταγράφονται υψηλή μετανάστευση και χαμηλά ποσοστά γεννήσεων. Χωρίς ισχυρότερες οικονομίες και δημοκρατική διακυβέρνηση γενικά, τα φαινόμενα αυτά θα συνεχιστούν, γεγονός που ενέχει τον κίνδυνο να επικρατήσει απογοήτευση σε ευρέα στρώματα του πληθυσμού, ιδίως μεταξύ των νέων, και να υπάρξει διαρροή εγκεφάλων.

ζ) Περιφερειακή συνεργασία και σχέσεις καλής γειτονίας

Η πολιτική της ΕΕ για τη διεύρυνση πρέπει να συνεχίσει να παράγει σταθερότητα. Ως εκ τούτου, η ΕΕ ούτε μπορεί ούτε πρόκειται να εισαγάγει **διμερείς διαφορές** και την αστάθεια που αυτές μπορεί να συνεπάγονται. Πριν από την προσχώρηση μιας χώρας, πρέπει να

βρίσκονται και να εφαρμόζονται οριστικές και δεσμευτικές λύσεις που συμβάλλουν στην περιφερειακή σταθερότητα. Η ιστορική συμφωνία που επιτεύχθηκε μεταξύ της Βόρειας Μακεδονίας και της Ελλάδας για την επίλυση της διαφοράς 27 ετών όσον αφορά την ονομασία αποτελεί πρότυπο συμφιλίωσης για την περιοχή και πέραν αυτής. Ωστόσο, θα πρέπει να καταβληθούν επείγοντως περαιτέρω αποφασιστικές και πειστικές προσπάθειες από όλες τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Οι σχέσεις μεταξύ Πρίστινας και Βελιγραδίου επιδεινώθηκαν, και αυτό γίνεται ιδιαίτερος εμφανές με την απόφαση του Κοσσυφοπεδίου να επιβάλει δασμούς 100 % στις εισαγωγές από τη Σερβία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, κατά παράβαση της Συμφωνίας Ελεύθερων Συναλλαγών της Κεντρικής Ευρώπης, απόφαση που αποτελεί την τελευταία μιας σειράς προκλήσεων και από τις δύο πλευρές. Το Κοσσυφοπέδιο πρέπει να ανακαλέσει επείγοντως την απόφαση αυτή και οι δύο πλευρές πρέπει να απόσχουν από περαιτέρω ενέργειες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν προκλητικές. Πρέπει να σημειωθεί επείγοντως πρόοδος στον διάλογο που διεξάγεται υπό την αιγίδα της ΕΕ για την πλήρη εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Σερβίας και Κοσσυφοπεδίου, ο οποίος θα πρέπει να οδηγήσει στη σύναψη και εφαρμογή μιας συνολικής, νομικώς δεσμευτικής συμφωνίας εξομάλυνσης.

Οι σχέσεις καλής γειτονίας και η περιφερειακή συνεργασία αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, και της διαδικασίας διεύρυνσης. Η σύνοδος κορυφής της Σόφιας επιβεβαίωσε τη δέσμευση για ενίσχυση των σχέσεων καλής γειτονίας, της περιφερειακής σταθερότητας και της αμοιβαίας συνεργασίας. Οι τακτικές επαφές μεταξύ κυβερνήσεων και ο τεχνικός διάλογος και η συνεργασία σε διμερές και περιφερειακό επίπεδο συνεχίστηκαν. Ωστόσο, απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες, ιδίως στους πιο ευαίσθητους τομείς. Η περιφερειακή συνεργασία θα πρέπει να ενισχυθεί ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου, μεταξύ άλλων μέσω πρωτοβουλιών συμφιλίωσης, όπως η σύσταση περιφερειακής επιτροπής για την αλήθεια. Απαιτούνται επίσης περαιτέρω προσπάθειες στον τομέα των αγνοουμένων, όπου η έγκριση του περιφερειακού σχεδίου δράσης αποτελεί σημαντικό βήμα προόδου. Πρέπει να αποφεύγονται δηλώσεις ή ενέργειες που επηρεάζουν αρνητικά τις σχέσεις καλής γειτονίας. Δεν υπάρχει θέση στην ΕΕ για εμπρηστική ρητορική ή εξύμνηση εγκληματιών πολέμου από οποιαδήποτε πλευρά.

Συνεχίστηκε η **περιφερειακή συνεργασία**, στο πλαίσιο της οποίας το θεματολόγιο συνδεσιμότητας της ΕΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, ιδίως μέσω του συμφωνηθέντος σχεδίου δράσης για έναν Περιφερειακό Οικονομικό Χώρο, της ανάπτυξης δικτύων μεταφορών και ενέργειας, του ψηφιακού θεματολογίου και της υλοποίησης σχεδίων κινητικότητας των νέων που στηρίζονται από το Γραφείο Περιφερειακής Συνεργασίας των Νέων. Το πρόγραμμα Erasmus+ συνεχίζει να προωθεί τον διαπολιτισμικό διάλογο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και μεταξύ των νέων. Η διαδικασία για τη συνεργασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και άλλες περιφερειακές πρωτοβουλίες συνέβαλαν επίσης στην προώθηση της σταθερότητας και της συνεργασίας. Έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά την εφαρμογή έργων συνδεσιμότητας επιτόπου. Ωστόσο, θα πρέπει να καταβληθούν περισσότερες ουσιαστικές προσπάθειες για την εκπλήρωση των εκκρεμών υποχρεώσεων που απορρέουν από περιφερειακές συμφωνίες και δεσμεύσεις, καθώς και για να καταστούν λειτουργικές οι εν λόγω συμφωνίες και δεσμεύσεις, μεταξύ άλλων όσον αφορά την εφαρμογή των μεταρρυθμιστικών μέτρων για τη συνδεσιμότητα που συμφωνήθηκαν το 2015. Ιδίως η συνδεσιμότητα και οι περιβαλλοντικές προτεραιότητες στην περιοχή θα καταστήσουν αναγκαίες ισχυρές συνέργειες με τα γειτονικά κράτη μέλη, μεταξύ άλλων μέσω της στρατηγικής της ΕΕ για την περιοχή της Αδριατικής και του Ιονίου. Δεν θα πρέπει να υπάρξουν προσκόμματα στην πλήρη και χωρίς αποκλεισμούς συμμετοχή όλων των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων σε πρωτοβουλίες και εκδηλώσεις περιφερειακής συνεργασίας. Γενικά, η περιφερειακή συνεργασία δεν μπορεί να επιβληθεί έξωθεν, αλλά πρέπει να

προωθείται περισσότερο ενεργά από τις χώρες της περιοχής, οι οποίες πρέπει να ενστερνιστούν πλήρως τις προσπάθειες που συμβάλλουν στη σταθερότητα, τη συμφιλίωση και την αύξηση των οικονομικών ευκαιριών.

Με βάση τη δήλωση που υπεγράφη στην υπουργική σύνοδο του Φεβρουαρίου του 2019 σχετικά με τη μετάβαση σε καθαρές μορφές ενέργειας, τα Δυτικά Βαλκάνια έχουν σημαντικά περιθώρια να δρομολογήσουν ένα «**Πράσινο Θεματολόγιο**» για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων, από τη διάθεση αποβλήτων και την ατμοσφαιρική ρύπανση έως ευρύτερα ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή. Τούτο όχι μόνο θα ωφελήσει άμεσα την υγεία και την ευεξία των πολιτών τους, αλλά θα καταστήσει επίσης την περιοχή ελκυστική για επενδύσεις και τουρισμό, και θα αξιοποιήσει το σημαντικό οικονομικό δυναμικό της πράσινης ανάπτυξης και της κυκλικής οικονομίας.

Είναι σημαντικό να διατηρηθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής στις **συνομιλίες που διεξάγονται υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο** και να συνεχιστούν οι προετοιμασίες για μια δίκαιη, συνολική και βιώσιμη λύση του Κυπριακού, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις εξωτερικές πτυχές του. Η συνεχής δέσμευση και συμβολή της Τουρκίας με έμπρακτες ενέργειες κατά τις διαπραγματεύσεις για μια δίκαιη, συνολική και βιώσιμη διευθέτηση του κυπριακού ζητήματος στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών θα είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Η Τουρκία πρέπει να τηρήσει επειγόντως την υποχρέωσή της σχετικά με την πλήρη εφαρμογή του πρόσθετου πρωτοκόλλου της συμφωνίας σύνδεσης ΕΕ-Τουρκίας και να σημειώσει πρόοδο προς την εξομάλυνση των σχέσεών της με την Κυπριακή Δημοκρατία. Η Επιτροπή καλεί την Τουρκία να αποφεύγει κάθε είδους απειλή, πηγή προστριβών ή ενέργεια που πλήττει τις σχέσεις καλής γειτονίας και την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών. Η Επιτροπή δίνει έμφαση σε όλα τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών μελών της ΕΕ. Σε αυτά περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα σύναψης διμερών συμφωνιών, καθώς και το δικαίωμα έρευνας και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων σύμφωνα με το ενωσιακό κεκτημένο και το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας.

η) Προενταξιακή οικονομική βοήθεια στο επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο

Η πρόταση της Επιτροπής για τον **Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ III)**⁶ στο πλαίσιο του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027 προβλέπει μια αποφασιστική προσέγγιση με γνώμονα την πολιτική, με **πιο στρατηγική και δυναμική διάθεση της βοήθειας**, θέτοντας στο επίκεντρο του Μηχανισμού τις θεμελιώδεις απαιτήσεις προσχώρησης. 281Με περαιτέρω εστίαση της χρηματοδοτικής συνδρομής της ΕΕ σε βασικές προτεραιότητες, ο προτεινόμενος ΜΠΒ III θα προσφέρει ακόμη μεγαλύτερη μόχλευση για τη στήριξη των μεταρρυθμίσεων και θα φέρει τους εταίρους πιο κοντά στις αξίες και τα πρότυπα της Ένωσης. Ο νέος ΜΠΒ III αναμένεται να εξισορροπήσει τις εκ των προτέρων προσδιορισμένες επιδόσεις, παρέχοντας κίνητρα σε όσους εταίρους σημειώνουν πρόοδο και διασφαλίζοντας με ισόρροπο τρόπο ότι όλοι οι εταίροι θα λαμβάνουν δίκαια κατανομημένη στήριξη ώστε να βοηθούνται στις μεταρρυθμιστικές τους προσπάθειες.

Εφέτος συμπληρώνεται η 10η επέτειος του **Πλαισίου Επενδύσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια (ΠΕΔΒ)**. Αυτή η επιτυχής πλατφόρμα συνεργασίας και συντονισμού, η οποία λειτουργεί υπό την εποπτεία της Επιτροπής, φέρνει σε επαφή διεθνείς και εθνικούς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, καθώς και διμερείς χορηγούς και δικαιούχους. Με την πάροδο των ετών διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην κατάρτιση και χρηματοδότηση σημαντικών έργων

⁶ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ III), [COM\(2018\) 465 final](#).

υποδομής στα Δυτικά Βαλκάνια που αφορούν τη συνδεσιμότητα, αλλά και το περιβάλλον και τον κοινωνικό τομέα. Η ΕΕ συνεισέφερε 925 εκατ. EUR σε προενταξιακά κονδύλια, τα οποία έχουν μοχλεύσει μέχρι σήμερα 5,4 δισ. EUR συναφθέντων δανείων και εκτιμώμενες επενδύσεις ύψους άνω των 18 δισ. EUR. Σύμφωνα με τη στρατηγική για τα Δυτικά Βαλκάνια, το ΠΕΔΒ θα επεκταθεί περαιτέρω με στρατηγικούς και χρηματοδοτικούς όρους.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Η διαδικασία προσχώρησης στην ΕΕ εξακολουθεί να βασίζεται σε καθορισμένα κριτήρια, **σε δίκαιους και αυστηρούς όρους**, καθώς και στην αρχή της **αξιοκρατικής αξιολόγησης**. Η προσχώρηση στην ΕΕ απαιτεί την εφαρμογή περίπλοκων μεταρρυθμίσεων σε ένα δύσκολο περιβάλλον, στόχος που μπορεί να επιτευχθεί μόνο μακροπρόθεσμα.

Με βάση την ανωτέρω ανάλυση και τις αξιολογήσεις που αναφέρονται στις περιλήψεις για κάθε χώρα στο παράρτημα, η Επιτροπή καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα και συστάσεις:

I

1. Μια αξιόπιστη πολιτική διεύρυνσης αποτελεί **γεωστρατηγική επένδυση στην ειρήνη, τη σταθερότητα, την ασφάλεια και την οικονομική ανάπτυξη** σε ολόκληρη την Ευρώπη. Αποτελεί επίσης αναπόσπαστο μέρος της ευρύτερης στρατηγικής για την ενίσχυση της Ένωσης έως το 2025. Η ΕΕ και οι εταίροι της που φιλοδοξούν να ενταχθούν σε αυτή αντιμετωπίζουν κοινές ευκαιρίες, αλλά και προκλήσεις όπως η μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία. Η προετοιμασία των εν λόγω χωρών για την εκπλήρωση όλων των απαιτήσεων προσχώρησης εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις **βασικές πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ**.
2. Η **Τουρκία** παραμένει βασικός εταίρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε διάφορους τομείς κοινού ενδιαφέροντος. Η στρατηγική της Επιτροπής για τα Δυτικά Βαλκάνια, η οποία εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο 2018, έδωσε νέα ώθηση σε ολόκληρη την περιοχή και ανανέωσε τη δέσμευση της ΕΕ και των κρατών μελών της. Ωστόσο, η ανταπόκριση των ενδιαφερόμενων χωρών σε αυτή την ιστορική ευκαιρία είναι ανομοιογενής. Η **Αλβανία** και η **Βόρεια Μακεδονία** έχουν αδράξει την ευκαιρία και έχουν υλοποιήσει μεταρρυθμίσεις, ιδίως στους τομείς που καθορίστηκαν ομόφωνα από το Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2018. Το **Μαυροβούνιο** και η **Σερβία** οφείλουν να δράσουν με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα και να εντείνουν τις προσπάθειές τους σε κρίσιμους τομείς. Η **Βοσνία-Ερζεγοβίνη** αντιμετωπίζει πολλές διαρθρωτικές προκλήσεις. Στη γνώμη της Επιτροπής σχετικά με την αίτηση προσχώρησης της χώρας στην ΕΕ καθορίζεται ένας ολοκληρωμένος χάρτης πορείας για τις μεταρρυθμίσεις, δίνοντας νέα ώθηση στη διαδικασία ένταξης της χώρας στην ΕΕ. Το **Κοσσυφοπέδιο** θα πρέπει να εστιάσει ξανά στην επίτευξη προόδου στην ευρωπαϊκή πορεία του.
3. Για να προχωρήσει η διαδικασία, οι υποψήφιοι για ένταξη χώρες πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην ταχύτερη επίτευξη **απλών και βιώσιμων αποτελεσμάτων σε βασικούς τομείς** που αποτυπώνονται στην αρχή «προτεραιότητα στα θεμελιώδη ζητήματα»: το κράτος δικαίου, τη μεταρρύθμιση της δικαιοσύνης, την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, την ασφάλεια, τα θεμελιώδη δικαιώματα, τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών και τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, καθώς και την οικονομική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα. Τα Δυτικά Βαλκάνια πρέπει επίσης να σημειώσουν επείγοντως πρόοδο όσον αφορά τη συμφιλίωση, τις σχέσεις καλής γειτονίας και την περιφερειακή συνεργασία, ακολουθώντας το παράδειγμα της ιστορικής συμφωνίας μεταξύ της Βόρειας Μακεδονίας και της Ελλάδας.

4. Η ΕΕ υποστηρίζει εδώ και καιρό την ευρωπαϊκή προοπτική ολόκληρης της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων, όπως επιβεβαίωσε και πέρυσι. Όπως αναφέρεται στη στρατηγική της Επιτροπής για τα Δυτικά Βαλκάνια, καμία από τις χώρες δεν πληροί σήμερα τα κριτήρια προσχώρησης. Για να επιτευχθούν τα κριτήρια αυτά απαιτούνται χρόνια εντονότερης σκληρής εργασίας και αποτελεσμάτων. Επίσης, η ίδια η Ένωση πρέπει να είναι ισχυρότερη και πιο σταθερή προτού καταστεί μεγαλύτερη⁷. Παρόλα αυτά, μια **σταθερή και αξιόπιστη προοπτική** για όλες τις χώρες εξακολουθεί να είναι ουσιαστικής σημασίας προκειμένου να προωθηθεί αυτός ο μετασχηματισμός, να ενθαρρυνθεί η συμφιλίωση, να γίνει εξαγωγή σταθερότητας στην περιοχή και να προαχθούν οι αξίες, οι κανόνες και τα πρότυπα της ΕΕ. Η ΕΕ πρέπει να τηρήσει τις δεσμεύσεις της και να ανταποκριθεί σαφώς και θετικά στα αντικειμενικά αποτελέσματα που έχουν επιτύχει οι χώρες της περιοχής σε σχέση με τους όρους που έχει θέσει. Πρόκειται για στρατηγική επένδυση, όχι μόνο στο μέλλον της περιοχής, αλλά πρωτίστως στο πολιτικό και οικονομικό συμφέρον της ίδιας της ΕΕ.
5. Η ΕΕ παραμένει ο κύριος εξωτερικός μοχλός ανάπτυξης και απασχόλησης στα Δυτικά Βαλκάνια. Ο πλήρης σεβασμός κάθε ξένης οικονομικής δραστηριότητας προς τις αξίες, τους κανόνες και τα πρότυπα της ΕΕ είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία της περιοχής, ιδίως σε τομείς όπως το κράτος δικαίου, ο ανταγωνισμός, οι δημόσιες συμβάσεις, το περιβάλλον, η ενέργεια και οι υποδομές. Η **αυξημένη επιχειρηματική και επενδυτική δραστηριότητα της Κίνας** στην περιοχή μπορεί καταρχήν να προσφέρει ευκαιρίες· ωστόσο, οι επενδύσεις αυτές συχνά παραμελούν την κοινωνικοοικονομική και οικονομική βιωσιμότητα. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τη σημασία των χωρών-εταίρων για την πλήρη εφαρμογή του πνεύματος και των ειδικών διατάξεων των συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης με την ΕΕ στους προαναφερθέντες τομείς και την ιεράρχηση των σχετικών μεταρρυθμίσεων στη διαδικασία προσχώρησης.

II

6. Η **Τουρκία** παραμένει βασικός εταίρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, από τη μετανάστευση και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας έως την ενέργεια, τις μεταφορές και το εμπόριο. Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Ιουνίου του 2018 αναφέρεται ότι, υπό τις παρούσες συνθήκες, οι διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση της Τουρκίας έχουν ουσιαστικά αδρανήσει και δεν μπορεί να εξεταστεί το άνοιγμα ή το κλείσιμο άλλων κεφαλαίων. Τα γεγονότα που οδήγησαν στην εν λόγω εκτίμηση εξακολουθούν να ισχύουν. Η επαναλαμβανόμενη δέσμευση της τουρκικής κυβέρνησης στον στόχο της προσχώρησης στην ΕΕ δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχα μέτρα και μεταρρυθμίσεις, και οι σοβαρές ανησυχίες της ΕΕ σχετικά με τις συνεχιζόμενες αρνητικές εξελίξεις στο κράτος δικαίου, τα θεμελιώδη δικαιώματα και το δικαστικό σύστημα δεν έχουν αντιμετωπιστεί.

Μετά την άρση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, τον Ιούλιο του 2018, η Τουρκία εισήγαγε πολλά από τα πιο κατασταλτικά της στοιχεία στην ισχύουσα νομοθεσία. Το νέο προεδρικό σύστημα κατήργησε πολλούς από τους ελέγχους και τις ισορροπίες που υπήρχαν προηγουμένως. Έχει οδηγήσει σε περαιτέρω πολιτικοποίηση της δημόσιας διοίκησης και του δικαστικού συστήματος.

⁷ Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή, σύμφωνα με τον χάρτη πορείας για μια πιο ενωμένη, πιο ισχυρή και πιο δημοκρατική Ένωση, πρότεινε διάφορες πρωτοβουλίες που θα αποσκοπούν στη βελτίωση του δημοκρατικού και θεσμικού πλαισίου και του πλαισίου πολιτικής για την Ένωση του 2025, με βάση τις σημερινές Συνθήκες.

Οι προεδρικές και βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου του 2018 και οι δημοτικές εκλογές του Μαρτίου του 2019 χαρακτηρίστηκαν από υψηλά ποσοστά προσέλευσης στις κάλπες. Οι ψηφοφόροι είχαν στη διάθεσή τους μια πραγματική επιλογή υποψηφίων για τους οποίους, ωστόσο, δεν υπήρχαν προφανώς οι συνθήκες για να ανταγωνιστούν επί ίσοις όροις και με τρόπο αδιάβλητο. Το κυβερνών κόμμα είχε σημαντικό πλεονέκτημα, οφειλόμενο και στην υπερβολική κάλυψη από δημόσια και ιδιωτικά μέσα μαζικής επικοινωνίας που πρόσκεινται στην κυβέρνηση. Μετά τις δημοτικές εκλογές, το Ανώτατο Εκλογικό Συμβούλιο κήρυξε τέσσερις εκλεγμένους δημάρχους και μέλη δημοτικών συμβουλίων μη επιλέξιμους για την ανάληψη των καθηκόντων τους στο νοτιοανατολικό τμήμα της Τουρκίας, παρόλο που οι υποψηφιότητές τους είχαν επικυρωθεί πριν από τις εκλογές. Ακύρωσε επίσης τις δημοτικές εκλογές για τον μητροπολιτικό δήμο της Κωνσταντινούπολης και προγραμματίσε την επανάληψή τους για τις 23 Ιουνίου. Οι αποφάσεις του Ανώτατου Εκλογικού Συμβουλίου για την επανάληψη των εκλογών στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και τον διορισμό στο αξίωμα του δημάρχου υποψηφίων που κατέλαβαν τη δεύτερη θέση σε μεμονωμένους δήμους στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας αποτελούν πηγή σοβαρής ανησυχίας όσον αφορά την τήρηση της νομιμότητας και της ακεραιότητας της εκλογικής διαδικασίας και την ανεξαρτησία των θεσμών από πολιτικές πιέσεις. Οι αποφάσεις αυτές αντιβαίνουν στον βασικό στόχο μιας δημοκρατικής εκλογικής διαδικασίας – δηλαδή να διασφαλιστεί ότι προέχει η βούληση του λαού.

Σημειώθηκε σοβαρή οπισθοδρόμηση στους τομείς της ελευθερίας της έκφρασης, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι. Η Τουρκία πρέπει να βελτιώσει την αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και να θεσπίσει και να εφαρμόσει μια συνολική και αξιόπιστη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος που θα αποκαταστήσει την ανεξαρτησία του.

Σοβαρή οπισθοδρόμηση συνέχισε να παρατηρείται και στην τουρκική οικονομία, γεγονός που εντείνει τις ανησυχίες όσον αφορά τη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς στην χώρα. Οι τουρκικές αρχές, αντιμέτωπες με ισχυρές πιέσεις έναντι του εθνικού νομίσματος, έλαβαν μια σειρά μέτρων πολιτικής τα οποία επηρέασαν αρνητικά τη λειτουργία των αγορών. Ελήφθησαν θετικά μέτρα για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος· ωστόσο, οι ανησυχίες σχετικά με το κράτος δικαίου αποθάρρυναν περαιτέρω τους επενδυτές.

Η δήλωση ΕΕ-Τουρκίας του Μαρτίου του 2016 εξακολουθεί να παράγει αποτελέσματα, καθώς τα δύο μέρη έχουν δεσμευθεί για την εφαρμογή της. Η πρωτική τάση των αντικανονικών διελεύσεων από την Τουρκία προς την ΕΕ από την έναρξη ισχύος της δήλωσης υποστηρίχθηκε από τις εντατικές προσπάθειες που κατέβαλε η Τουρκία. Η Τουρκία συνέχισε τις αξιοσημείωτες προσπάθειές της για την παροχή μαζικής ανθρωπιστικής βοήθειας και ενίσχυσης σε πάνω από 3,6 εκατ. πρόσφυγες από τη Συρία και περίπου 370 000 πρόσφυγες από άλλες χώρες. Η Τουρκία και η ΕΕ έχουν αναπτύξει περαιτέρω εποικοδομητική συνεργασία στο πλαίσιο της διευκόλυνσης για τους πρόσφυγες στην Τουρκία. Έως τον Μάιο του 2019, με τα 6 δισ. EUR που διέθεσε η ΕΕ είχαν δρομολογηθεί περισσότερα από 80 έργα.

Η Τουρκία χαιρέτισε τις ανανεωμένες προσπάθειες των Ηνωμένων Εθνών να ζητήσουν τη γνώμη των ενδιαφερομένων σε ό,τι αφορά την πιθανή επανάληψη των διαπραγματεύσεων για την Κύπρο. Είναι σημαντικό να διατηρηθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής στις συνομιλίες που διεξάγονται υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο και να συνεχιστούν οι προετοιμασίες για μια συνολική, δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών του πτυχών. Η συνεχής

δέσμευση και συμβολή της Τουρκίας στις διαπραγματεύσεις αυτές θα έχει μεγάλη σημασία.

Οι εντάσεις στην περιοχή γύρω από την προοπτική ερευνών υδρογονανθράκων στα ανοικτά των ακτών της Κύπρου αυξήθηκαν, λόγω των ενεργειών και δηλώσεων της Τουρκίας που αμφισβητούσαν το δικαίωμα της Κυπριακής Δημοκρατίας να εκμεταλλεύεται τους πόρους υδρογονανθράκων στην κυπριακή αποκλειστική οικονομική ζώνη. Τον Μάιο του 2019, η Τουρκία έστειλε μια πλατφόρμα γεωτρήσεων με συνοδεία πολεμικών σκαφών στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της Κυπριακής Δημοκρατίας, κλιμακώνοντας περαιτέρω την ένταση. Η Επιτροπή υπενθυμίζει τη δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Μαρτίου του 2018 που καταδίκασε έντονα τις συνεχιζόμενες παράνομες ενέργειες της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο Πέλαγος. Η δήλωση υπενθύμιζε επίσης την υποχρέωση της Τουρκίας να τηρεί το διεθνές δίκαιο και να σέβεται τις σχέσεις καλής γειτονίας, και καλούσε την Τουρκία να σέβεται τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κύπρου να ερευνά και να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς πόρους της σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ και το διεθνές δίκαιο. Τον Μάρτιο του 2019, η ΕΕ κάλεσε την Τουρκία να αποφεύγει τέτοιες παράνομες πράξεις, στις οποίες θα απαντήσει καταλλήλως και με απόλυτη αλληλεγγύη προς την Κύπρο.

Είναι επιτακτική η ανάγκη να εκπληρώσει η Τουρκία την υποχρέωσή της να εξασφαλίσει την πλήρη και χωρίς διακρίσεις εφαρμογή του πρόσθετου πρωτοκόλλου της συμφωνίας σύνδεσης ΕΕ-Τουρκίας και να άρει όλα τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένων των περιορισμών που επιβάλλει στην άμεση σύνδεση στον τομέα των μεταφορών με την Κύπρο. Δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος ως προς την εξομάλυνση των διμερών σχέσεων με την Κυπριακή Δημοκρατία.

Συνεχίστηκε η επιχειρησιακή συνεργασία με την Ελλάδα για τη μετανάστευση. Ωστόσο, οι εντάσεις στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο υπονόμευσαν την περιφερειακή σταθερότητα και ασφάλεια. Η Τουρκία προέβη σε επανειλημμένες και περισσότερες παραβιάσεις των χωρικών υδάτων και του εναέριου χώρου της Ελλάδας και της Κύπρου. Οι διμερείς σχέσεις με αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ, ιδίως με την Αυστρία, τη Γερμανία και τις Κάτω Χώρες, βελτιώθηκαν.

7. Το **Μαυροβούνιο** άνοιξε δύο επιπλέον διαπραγματευτικά κεφάλαια το 2018, αυξάνοντας σε 32 τον συνολικό αριθμό των κεφαλαίων που έχουν ανοίξει, εκ των οποίων τρία έχουν κλείσει προσωρινά. Η γενική προτεραιότητα και το επόμενο ορόσημο που ακολουθεί είναι η εκπλήρωση των ενδιάμεσων κριτηρίων αναφοράς για το κράτος δικαίου που ορίζονται στα κεφάλαια 23 και 24. Μετά από περισσότερα από πέντε έτη εργασιών επ' αυτών, το Μαυροβούνιο έχει προχωρήσει πολύ στη μεταρρύθμιση του νομικού και θεσμικού πλαισίου του στον τομέα αυτό, έχοντας επιτύχει τα πρώτα αποτελέσματα στους περισσότερους τομείς. Μόλις εκπληρωθούν τα ενδιάμεσα κριτήρια αξιολόγησης, ο καθορισμός κριτηρίων αξιολόγησης για το κλείσιμο κεφαλαίων θα δώσει την ευκαιρία στην ΕΕ να καθορίσει με σαφήνεια τις απαιτήσεις για το κράτος δικαίου τις οποίες θα πρέπει να πληροί το Μαυροβούνιο προκειμένου να κλείσουν τα σχετικά κεφάλαια. Ωστόσο, το Μαυροβούνιο θα μπορέσει να φθάσει σε αυτό το νέο στάδιο της διαδικασίας προσχώρησης μόλις αντιμετωπίσει τις ελλείψεις, ιδίως στους κρίσιμους τομείς της ελευθερίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας, της καταπολέμησης της διαφθοράς και της εμπορίας ανθρώπων. Η πρόοδος όσον αφορά τα κεφάλαια για το κράτος δικαίου θα εξακολουθήσει να καθορίζει τον ρυθμό των ενταξιακών διαπραγματεύσεων συνολικά.

Το πολιτικό σκηνικό του Μαυροβουνίου εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από πόλωση και, από τις τελευταίες εκλογές του φθινοπώρου του 2016, η αντιπολίτευση συνεχίζει σε μεγάλο βαθμό να απέχει από τις κοινοβουλευτικές εργασίες. Στις αρχές του 2019, οι

καταγγελίες για διαφθορά και παράνομη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων πυροδότησαν ειρηνικές εκδηλώσεις διαμαρτυρίας των πολιτών. Η επανάληψη του πολιτικού διαλόγου στο κοινοβούλιο αποτελεί ευθύνη όλων των κομμάτων. Η προσωρινή επιτροπή για την περαιτέρω μεταρρύθμιση της εκλογικής και της λοιπής νομοθεσίας οφείλει να καταλήξει σε αποτελέσματα μέσω διακομματικού διαλόγου. Έχει σημειωθεί ικανοποιητική πρόοδος όσον αφορά τον σχεδιασμό πολιτικής, τις προσλήψεις με αξιοκρατικά κριτήρια και τον εξορθολογισμό της οργάνωσης της κρατικής διοίκησης, ενώ η αποπολιτικοποίηση της δημόσιας διοίκησης εξακολουθεί να αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση, μεταξύ άλλων και σε τοπικό επίπεδο. Η χώρα ενίσχυσε το νομικό της πλαίσιο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Η οικονομία του Μαυροβουνίου συνέχισε να εμφανίζει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Ωστόσο, το επίπεδο του δημόσιου χρέους ανήλθε σε νέο επίπεδο-ρεκόρ. Η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα παρέμεινε περιορισμένη λόγω αδυναμιών στο επιχειρηματικό περιβάλλον και στο δικαστικό σύστημα, καθώς και στη μεγάλη έκταση της παραοικονομίας, γεγονός που αντικατοπτρίζει τη χαμηλή ικανότητα εφαρμογής σε βασικούς κρατικούς φορείς που είναι υπεύθυνοι για την επιβολή του κράτους δικαίου και του ανταγωνισμού στην αγορά.

8. Η **Σερβία** άνοιξε τέσσερα διαπραγματευτικά κεφάλαια κατά την περίοδο αναφοράς, αυξάνοντας σε 16 τον συνολικό αριθμό των κεφαλαίων που έχουν ανοίξει, εκ των οποίων δύο έχουν κλείσει προσωρινά. Η πρόοδος όσον αφορά το κράτος δικαίου και την εξομάλυνση των σχέσεων με το Κοσσυφοπέδιο είναι ουσιαστικής σημασίας και θα συνεχίσει να καθορίζει τον συνολικό ρυθμό των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Η Σερβία πρέπει να επιταχύνει σημαντικά τον ρυθμό των μεταρρυθμίσεων στον τομέα του κράτους δικαίου, ιδίως όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας, την καταπολέμηση της διαφθοράς, την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας, τον εγχώριο χειρισμό εγκλημάτων πολέμου και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, εάν επιθυμεί να διατηρήσει τη συνολική ισορροπία των ενταξιακών της διαπραγματεύσεων.

Το πολιτικό σκηνικό της Σερβίας χαρακτηρίζεται ολοένα και περισσότερο από πόλωση και από συρρίκνωση του πεδίου έκφρασης διαφορετικών πολιτικών απόψεων. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη να διευρυνθούν τα περιθώρια για μια ειλικρινή διακομματική συζήτηση, ώστε να σφυρηλατηθεί μια ευρεία φιλοευρωπαϊκή συναίνεση, η οποία είναι ζωτικής σημασίας για την πρόοδο της χώρας στην πορεία της προς την ΕΕ. Πολλά κόμματα της αντιπολίτευσης άρχισαν να απέχουν από τις εργασίες του Κοινοβουλίου τον Μάρτιο του 2019. Οι κοινοβουλευτικές πρακτικές του κυβερνώντος συνασπισμού οδήγησαν σε επιδείνωση της νομοθετικής συζήτησης και του νομοθετικού ελέγχου, και υπονόμισαν την εποπτεία της εκτελεστικής εξουσίας από το Κοινοβούλιο. Τον Δεκέμβριο του 2018 άρχισαν στο Βελιγράδι εβδομαδιαίες αντικυβερνητικές διαδηλώσεις μετά από επίθεση που σημειώθηκε κατά του ηγέτη κόμματος της αντιπολίτευσης. Ενώ δεν σημειώθηκε συνολική πρόοδος όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης, καταρτίστηκε μια νέα στρατηγική για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας κατά τρόπο διαφανή και χωρίς αποκλεισμούς. Τώρα πρέπει να εγκριθεί και να εφαρμοστεί επείγοντως, δεδομένων των σοβαρών προκλήσεων που υπάρχουν στον τομέα αυτό. Σημειώθηκε κάποια πρόοδος στον τομέα της παροχής υπηρεσιών στους πολίτες, αλλά θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για την επαγγελματικοποίηση και αποπολιτικοποίηση της δημόσιας διοίκησης. Η ικανότητα της Σερβίας να προσελκύει και να διατηρεί στη διοίκηση εξειδικευμένο προσωπικό που ασχολείται με ενωσιακά θέματα είναι ζωτικής σημασίας. Η εν εξελίξει διαδικασία συνταγματικής μεταρρύθμισης, η οποία βασίζεται στο σχέδιο που πρότεινε η κυβέρνηση τον Οκτώβριο του 2018, αποσκοπεί κυρίως στην ενίσχυση των εγγυήσεων ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά

πρότυπα. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις συνέχισαν να παράγουν αποτελέσματα, ιδίως όσον αφορά τη μακροοικονομική σταθερότητα. Οι πιέσεις επί των τιμών παρέμειναν υποτονικές και οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας βελτιώθηκαν. Ωστόσο, οι σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης, της φορολογικής αρχής και των κρατικών επιχειρήσεων προχώρησαν με αργούς μόνο ρυθμούς. Ο ιδιωτικός τομέας εξακολουθεί να κατατρύχεται από αδυναμίες στο κράτος δικαίου και στην επιβολή θεμιτού ανταγωνισμού. Η Σερβία εξακολούθησε να συμβάλλει σημαντικά στη διαχείριση των μικτών μεταναστευτικών ροών προς την ΕΕ.

Στον διάλογο που διεξάγεται με την Πρίστινα υπό την αιγίδα της ΕΕ, συνολικά, η Σερβία εξακολουθεί να δραστηριοποιείται παρά την επιβολή τελωνειακών δασμών από το Κοσσυφοπέδιο. Η Σερβία πρέπει να καταβάλει περαιτέρω σημαντικές προσπάθειες και να συμβάλει, ιδίως στις διεθνείς σχέσεις της, στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για τη σύναψη συνολικής και νομικά δεσμευτικής συμφωνίας με το Κοσσυφοπέδιο. Μια τέτοια συμφωνία είναι επείγουσα και ζωτικής σημασίας προκειμένου η Σερβία και το Κοσσυφοπέδιο να μπορέσουν να προχωρήσουν στην αντίστοιχη ευρωπαϊκή τους πορεία.

9. Η **Βόρεια Μακεδονία** έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο όσον αφορά την επίτευξη του στρατηγικού της στόχου για ένταξη στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ. Η χώρα έχει προωθήσει με αποφασιστικότητα το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της ΕΕ και έχει επιτύχει απτά και διαρκή αποτελέσματα, ιδίως όσον αφορά τους όρους που καθορίστηκαν στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Ιουνίου του 2018 για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Η κυβέρνηση επέδειξε σταθερά πολιτική βούληση για πραγματοποίηση προόδου, και σταδιακά τη βούληση αυτή επέδειξε και η αντιπολίτευση κατά την περίοδο αναφοράς με αποτέλεσμα να υπάρξει θετική αλλαγή νοοτροπίας, παρά τις πολιτικές προκλήσεις. Η βιωσιμότητα αυτών των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων αποτελεί μακροπρόθεσμη διαδικασία και απαιτεί συνεχή προσπάθεια. Οι σχετικές νομοθετικές αλλαγές στους εν λόγω τομείς πραγματοποιήθηκαν ως επί το πλείστον χωρίς αποκλεισμούς και με διαφάνεια, με τη συμμετοχή της αντιπολίτευσης, της κοινωνίας των πολιτών και διεθνών εταίρων. Έχουν επιτευχθεί τα πρώτα συγκεκριμένα αποτελέσματα όσον αφορά την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας, του ιστορικού επιδόσεων σχετικά με τις έρευνες, την άσκηση διώξεων και την έκδοση τελεσίδικων καταδικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος, μεταξύ άλλων και σε υψηλό επίπεδο. Οι προσπάθειες αυτές πρέπει να συνεχιστούν με αμείωτο ρυθμό και με διαφάνεια ώστε να διασφαλιστεί η λειτουργία του δικαστικού κλάδου με επαγγελματισμό και αμεροληψία. Η κρατική επιτροπή για την πρόληψη της διαφθοράς έχει λάβει σημαντικά μέτρα για την προδραστική καταπολέμηση της διαφθοράς, με τη συμμετοχή υπαλλήλων υψηλού επιπέδου από όλο το πολιτικό φάσμα. Έχουν θεσπιστεί διασφαλίσεις στον τομέα των υπηρεσιών πληροφοριών και ασφάλειας, σε συνεργασία με το ΝΑΤΟ και με στρατηγικούς εταίρους, προκειμένου να αποτραπεί η επανάληψη των σοβαρών προβλημάτων που διαπιστώθηκαν στο παρελθόν. Έχουν καταβληθεί προσπάθειες για να ενισχυθεί ο επαγγελματισμός της δημόσιας διοίκησης και η κρατική επιτροπή για την πρόληψη της διαφθοράς έχει αναλάβει δράση σχετικά με εικαζόμενους πολιτικούς διορισμούς. Συνολικά, έχουν αποκατασταθεί οι έλεγχοι και οι ισορροπίες, γεγονός που εδραιώνει τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου στη χώρα. Οι προεδρικές εκλογές της 21ης Απριλίου και της 5ης Μαΐου 2019 διεξήχθησαν με ήρεμο, ειρηνικό και διαφανή τρόπο. Η ιστορική συμφωνία που επιτεύχθηκε με την Ελλάδα έθεσε τέλος σε μια μακροχρόνια διαφορά και αποτελεί υπόδειγμα συμφιλίωσης τόσο για την περιοχή όσο και για την Ευρώπη στο σύνολό της. Η Επιτροπή προσβλέπει στη συνέχιση της εφαρμογής της συνθήκης φιλίας με τη Βουλγαρία. Μετά από χρόνια στασιμότητας, η οικονομική ανάπτυξη επανήλθε σε ποσοστό 2,7 % το 2018 και η ανεργία συνέχισε να

μειώνεται, αν και παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Η κυβέρνηση θέσπισε μεταρρυθμίσεις στον τομέα της φορολογίας εισοδήματος και των συντάξεων και έλαβε περαιτέρω μέτρα για τη βελτίωση της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών και την αύξηση της διαφάνειας. Ωστόσο, οι ελλείψεις δεξιοτήτων, οι διαρθρωτικές προκλήσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον και η έλλειψη επενδύσεων στις υποδομές λειτουργούν ανασταλτικά για την ανταγωνιστικότητα και την ενσωμάτωση των εγχώριων εταιρειών στις παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες.

Υπό το πρίσμα της σημαντική πρόοδος που επιτεύχθηκε και των όρων που καθορίστηκαν ομόφωνα από το Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2018, η Επιτροπή συνιστά στο Συμβούλιο να αρχίσει τώρα διαπραγματεύσεις προσχώρησης με τη Βόρεια Μακεδονία. Για να υποστηρίξει τη συνεχιζόμενη δυναμική των μεταρρυθμίσεων, η Επιτροπή θα εφαρμόσει ενισχυμένη προσέγγιση για τα διαπραγματευτικά κεφάλαια που αφορούν τον δικαστικό τομέα και τα θεμελιώδη δικαιώματα και τη δικαιοσύνη, την ελευθερία και την ασφάλεια στη χώρα.

10. Η **Αλβανία** εξακολούθησε να σημειώνει ικανοποιητική πρόοδο και επέδειξε σταθερή αποφασιστικότητα στην προώθηση του προγράμματος της ΕΕ. Έχει επιτύχει απτά και σταθερά αποτελέσματα, ιδίως όσον αφορά τους όρους που προβλέπονται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Ιουνίου του 2018 για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, υπό συνθήκες διαρκούς πολιτικής πώλωσης. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τα περισσότερα από τα οποία παραιτήθηκαν από τις κοινοβουλευτικές τους εντολές τον Φεβρουάριο του 2019, θα πρέπει να συμμετάσχουν εκ νέου με τρόπο εποικοδομητικό στους δημοκρατικούς θεσμούς και να δεσμευτούν για μια ευρεία ευρωπαϊκή συναίνεση. Η εφαρμογή της μεταρρύθμισης της δικαιοσύνης συνεχίστηκε σταθερά, με αποτέλεσμα να σημειωθεί ικανοποιητική πρόοδος συνολικά και να τεθούν τα θεμέλια για την ουσιαστική ενίσχυση του τομέα και την εδραίωση της ανεξαρτησίας, της αμεροληψίας, του επαγγελματισμού και της λογοδοσίας. Έχουν επιτευχθεί συγκεκριμένα αποτελέσματα κατά την επαναξιολόγηση όλων των δικαστών και εισαγγελέων (ενδεδειγμένη αξιολόγηση). Συνεχίστηκε επίσης η θεσμική αναδιάρθρωση του δικαστικού συστήματος. Για την ανεξάρτητη αυτοδιακυβέρνηση του δικαστικού σώματος συγκροτήθηκαν νέα όργανα, τα οποία έθεσαν εν συνεχεία σε κίνηση τη σύσταση εξειδικευμένων δικαστικών και ερευνητικών ιδρυμάτων για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς. Συνεχίστηκαν οι αποφασιστικές προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης της διακίνησης και καλλιέργειας ναρκωτικών, γεγονός που συνέβαλε στην κατάρτιση ενός σταθερά θετικού ιστορικού προδραστικών ερευνών, διώξεων και έκδοσης καταδικαστικών αποφάσεων. Η Αλβανία, κατά τα προηγούμενα έτη, επέδειξε συστηματικά ισχυρή δέσμευση για την καταπολέμηση της παραγωγής και διακίνησης κάνναβης. Η διεθνής αστυνομική συνεργασία, ιδίως με τα κράτη μέλη της ΕΕ, έχει επίσης ενταθεί, με αποτέλεσμα μια σειρά επιτυχημένων μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεων επιβολής του νόμου και τη σύλληψη και δίωξη των αρχηγών δικτύων οργανωμένου εγκλήματος. Η κατάρτιση ενός σταθερού ιστορικού επιδόσεων προδραστικών ερευνών, διώξεων και έκδοσης καταδικαστικών αποφάσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε όλα τα επίπεδα, καθώς και για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, συνεχίζει να αποτελεί μακροπρόθεσμη πρόκληση η οποία εξακολουθεί να απαιτεί περαιτέρω ενισχυμένες και συστηματικές προσπάθειες από την Αλβανία, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρησιακής συνεργασίας με τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Επιπλέον, συνεχίστηκε η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης έχοντας ως γενικούς στόχους την ενίσχυση του επαγγελματισμού και της διαφάνειας στις διαδικασίες προσλήψεων για τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και την ενίσχυση της χάραξης πολιτικής

με την ενοποίηση τομεακών δομών συντονισμού και τη θέσπιση του κανονιστικού πλαισίου για την εκτίμηση των επιπτώσεων. Συνεχίστηκε η λήψη μέτρων για την ενίσχυση, αφενός, της αποτελεσματικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες και των Ρομά και, αφετέρου, των πολιτικών κατά των διακρίσεων. Η οικονομική ανάπτυξη αυξήθηκε περαιτέρω από 3,8 % το 2017 σε 4,2 % το 2018, ενώ η ανεργία και το έλλειμμα του προϋπολογισμού μειώθηκαν, αν και παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα. Η έλλειψη παραγωγικής τεχνογνωσίας, καθώς και τα χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης και μεταφοράς τεχνολογίας εμποδίζουν την ανταγωνιστικότητα της χώρας και την ενσωμάτωσή της στις διεθνείς αξιακές αλυσίδες.

Υπό το πρίσμα της σημαντικής προόδου που επιτεύχθηκε και των όρων που καθορίστηκαν ομόφωνα από το Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2018, η Επιτροπή συνιστά στο Συμβούλιο να αρχίσει τώρα διαπραγματεύσεις προσχώρησης με την Αλβανία. Για να υποστηρίξει τη συνεχιζόμενη δυναμική των μεταρρυθμίσεων, η Επιτροπή θα εφαρμόσει ενισχυμένη προσέγγιση για τα διαπραγματευτικά κεφάλαια που αφορούν τον δικαστικό τομέα και τα θεμελιώδη δικαιώματα και τη δικαιοσύνη, την ελευθερία και την ασφάλεια στη χώρα. Η Αλβανία πρέπει να συνεχίσει να καταρτίζει ένα σταθερό ιστορικό επιδόσεων όσον αφορά την καταπολέμηση της διαφθοράς σε όλα τα επίπεδα και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η ευρύτερη εθνική συναίνεση όσον αφορά την πρωταρχική προτεραιότητα της ενσωμάτωσης στην ΕΕ, υπερβαίνοντας την παρούσα πόλωση και επιδεικνύοντας πολιτική βούληση από όλα τα κόμματα, είναι επίσης αναγκαία για τη διατήρηση και την εδραίωση της προόδου που έχει επιτύχει η χώρα.

11. Στο **Κοσσυφοπέδιο** η γενική πολιτική κατάσταση αποδείχθηκε δύσκολη. Η πρόοδος που σημειώθηκε όσον αφορά ορισμένες σημαντικές μεταρρυθμίσεις που σχετίζονται με την ΕΕ επισκιάστηκε από την απόφαση της κυβέρνησης να επιβάλει δασμό 100 % στις εισαγωγές από τη Σερβία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, κατά παράβαση της Συμφωνίας Ελευθέρων Συναλλαγών της Κεντρικής Ευρώπης (CEFTA) και σε αντίθεση με το πνεύμα της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ). Το Κοσσυφοπέδιο θα πρέπει να ανακαλέσει το μέτρο αυτό επειγόντως και να επικεντρωθεί στην επίτευξη της εφαρμογής της ΣΣΣ, για την οποία απαιτείται ισχυρή διακομματική συναίνεση. Το Κοσσυφοπέδιο θα πρέπει να εφαρμόσει αποτελεσματικά τη νομοθεσία που θέσπισε πρόσφατα στους τομείς του κράτους δικαίου και της δημόσιας διοίκησης, και να ολοκληρώσει την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων. Απαιτούνται σοβαρές προσπάθειες για να αποφευχθούν οι πολιτικές παρεμβάσεις στην πρόσληψη ανώτερων υπαλλήλων, καθώς και πιο συντονισμένες προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Ο διορισμός ατόμων που έχουν καταδικαστεί για εγκλήματα πολέμου ή διαφθορά/οργανωμένο έγκλημα σε επίσημες θέσεις βρίσκεται σε αντίθεση με τις ευρωπαϊκές αξίες. Τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος πρέπει να αντιμετωπιστούν με αποφασιστικότητα, μεταξύ άλλων και στο βόρειο τμήμα του Κοσσυφοπεδίου. Σημειώθηκε κάποια πρόοδος όσον αφορά την οικονομία, με σταθερή ανάπτυξη και ορισμένες βελτιώσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αύξηση των επιπέδων δραστηριότητας και απασχόλησης, για να εξασφαλιστεί ότι ο προϋπολογισμός είναι σύμφωνος με τους ισχύοντες δημοσιονομικούς κανόνες και για να αντιμετωπιστεί η παραοικονομία.

Τον Ιούλιο του 2018, η Επιτροπή επιβεβαίωσε ότι το Κοσσυφοπέδιο έχει εκπληρώσει όλα τα κριτήρια αξιολόγησης για την ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο. Τον Μάρτιο του 2019, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστήριξε σε πρώτη ανάγνωση την πρόταση της Επιτροπής για ελευθέρωση του

καθεστώτος θεωρήσεων. Η πρόταση για την ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων εκκρεμεί στο Συμβούλιο και θα πρέπει να εξεταστεί επείγοντως. Το Κοσσυφοπέδιο θα πρέπει να συνεχίσει τις προσπάθειές του για την εκπλήρωση όλων των κριτηρίων, ιδίως στους τομείς του κράτους δικαίου και της μετανάστευσης.

Συνολικά, το Κοσσυφοπέδιο εξακολουθεί να συμμετέχει στον διάλογο με το Βελιγράδι που διεξάγεται υπό την αιγίδα της ΕΕ. Το Κοσσυφοπέδιο πρέπει να καταβάλει περαιτέρω σημαντικές προσπάθειες και να συμβάλει στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για τη σύναψη συνολικής και νομικά δεσμευτικής συμφωνίας με τη Σερβία. Μια τέτοια συμφωνία είναι επείγουσα και ζωτικής σημασίας προκειμένου το Κοσσυφοπέδιο και η Σερβία να μπορέσουν να προχωρήσουν στην αντίστοιχη ευρωπαϊκή τους πορεία. Η κυβέρνηση του Κοσσυφοπεδίου πρέπει να ανακαλέσει τους δασμούς στις εισαγωγές από τη Σερβία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

IV. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- 1. Συμπέρασμα και σύσταση της γνώμης της Επιτροπής σχετικά με την αίτηση προσχώρησης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση**
- 2. Περιλήψεις των πορισμάτων των εκθέσεων**
- 3. Εφαρμογή της στρατηγικής για τα Δυτικά Βαλκάνια και του θεματολογίου προτεραιοτήτων της Σόφιας: ενισχυμένη δέσμευση της ΕΕ**
- 4. Στατιστικό παράρτημα**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 - Συμπέρασμα και σύσταση της γνώμης της Επιτροπής σχετικά με την αίτηση προσχώρησης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν πληροί ακόμη επαρκώς τα κριτήρια όσον αφορά τη σταθερότητα των θεσμών που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων, τα οποία καθορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993. Στο πλαίσιο αυτό, η χώρα πρέπει να καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για να πληροί επαρκώς τα εν λόγω κριτήρια, ενισχύοντας τα θεσμικά της όργανα προκειμένου να διασφαλίζονται η δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ο σεβασμός και η προστασία των μειονοτήτων. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη πρέπει να εναρμονίσει το συνταγματικό της πλαίσιο με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και να διασφαλίσει τη λειτουργικότητα των θεσμικών οργάνων της ώστε να είναι σε θέση να αναλάβει τις υποχρεώσεις της ΕΕ. Ενώ μια αποκεντρωμένη κρατική δομή είναι συμβατή με την προσχώρηση στην ΕΕ, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη θα πρέπει να μεταρρυθμίσει τα θεσμικά της όργανα ώστε να είναι σε θέση να συμμετέχει αποτελεσματικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ και να εφαρμόσει και να επιβάλει πλήρως το κεκτημένο.

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη πρέπει να βελτιώσει το εκλογικό της πλαίσιο και τη λειτουργία της δικαστικής εξουσίας. Θα πρέπει επίσης να ενισχύσει την πρόληψη και την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της τρομοκρατίας, καθώς και να διασφαλίσει την αποτελεσματική λειτουργία της διαχείρισης των συνόρων, των συστημάτων μετανάστευσης και ασύλου. Πρέπει να ενισχύσει την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων όλων των πολιτών, μεταξύ άλλων διασφαλίζοντας ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την κοινωνία των πολιτών και τη συμφιλίωση, καθώς και την προστασία και ένταξη των ευάλωτων ομάδων. Πρέπει επίσης να ολοκληρώσει τα βασικά στάδια της μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης.

Όσον αφορά τα οικονομικά κριτήρια, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχει επιτύχει έναν ορισμένο βαθμό μακροοικονομικής σταθερότητας. Ωστόσο, για να καταστεί μια λειτουργική οικονομία της αγοράς, στόχος που είναι ένα από τα κριτήρια που έθεσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης του 1993, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην επιτάχυνση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, καθώς και στην αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια του δημόσιου τομέα, ιδίως των δημόσιων επιχειρήσεων. Η χώρα θα πρέπει να αντιμετωπίσει τα εμπόδια στην ομαλή λειτουργία των μηχανισμών της αγοράς, όπως το αδύναμο κράτος δικαίου, η σημαντική γραφειοκρατία, η διαφθορά, οι χρονοβόρες και υπερβολικά περίπλοκες διοικητικές διαδικασίες και ο μεγάλος κατακερματισμός της εσωτερικής αγοράς της χώρας. Για να μπορέσει να αντιμετωπίσει μεσοπρόθεσμα τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς στο εσωτερικό της Ένωσης, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στη χαμηλή ποιότητα της εκπαίδευσης και στον ανεπαρκή προσανατολισμό της προς τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, στην ποιότητα του φυσικού κεφαλαίου, όπως η ανεπαρκής ανάπτυξη των υποδομών μεταφορών και ενέργειας και η αργή προσαρμογή της οικονομικής δομής της χώρας.

Το ιστορικό επιδόσεων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης όσον αφορά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της που απορρέουν από τη συμφωνία σταθεροποίησης και σύνδεσης πρέπει να βελτιωθεί, ιδίως όσον αφορά τη θέσπιση της κοινοβουλευτικής διάστασης της συμφωνίας και τη θέσπιση ενός εθνικού σχεδίου για την υιοθέτηση του κεκτημένου της ΕΕ.

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη βρίσκεται γενικά σε πρώιμο στάδιο όσον αφορά την ετοιμότητά της να αναλάβει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα του μέλους της ΕΕ και πρέπει να

επιταχύνει σημαντικά τη διαδικασία εναρμόνισης με το κεκτημένο της ΕΕ και να εφαρμόσει και να επιβάλει τη σχετική νομοθεσία. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στους τομείς της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, του δικαιώματος εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, της κοινωνίας της πληροφορίας και των μέσων μαζικής επικοινωνίας, της γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης, της αλιείας, της πολιτικής μεταφορών, της ενέργειας, της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, των στατιστικών, της κοινωνικής πολιτικής και της απασχόλησης, των επιχειρήσεων και της βιομηχανικής πολιτικής, της περιφερειακής πολιτικής και του συντονισμού των διαρθρωτικών μέσων, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, της προστασίας των καταναλωτών και της υγείας, καθώς και του δημοσιονομικού ελέγχου.

Η προσχώρηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αναμένεται να έχει περιορισμένο συνολικό αντίκτυπο στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν θα επηρεάσει την ικανότητα της Ένωσης να διατηρήσει και να εμβαθύνει την δική της ανάπτυξη. Ταυτόχρονα, τα ζητήματα λειτουργικότητας που εντοπίζονται στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ιδίως σε σχέση με την εσωτερική διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και η αβεβαιότητα και οι αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης της χώρας σε μια σειρά αρμοδιοτήτων, θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε επίπεδο ΕΕ, ιδίως για ζητήματα που απαιτούν ομοφωνία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη θα πρέπει να εφαρμόσει μια διαδικασία για την αντιμετώπιση ζητημάτων λειτουργικότητας, προκειμένου να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις προσχώρησης στην ΕΕ και να αναλάβει τις σχετικές υποχρεώσεις της.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να αρχίσουν με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη μόλις η χώρα επιτύχει τον αναγκαίο βαθμό συμμόρφωσης με τα κριτήρια του μέλους και ιδίως με τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης που απαιτούν σταθερότητα θεσμών οι οποίοι εγγυώνται ιδίως τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη θα πρέπει να βελτιώσει ριζικά το νομοθετικό και θεσμικό της πλαίσιο ώστε να εξασφαλίσει ότι πληροί τις ακόλουθες βασικές προτεραιότητες:

Δημοκρατία / λειτουργικότητα

1. Να διασφαλίσει ότι οι εκλογές διεξάγονται σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, εφαρμόζοντας τις συστάσεις του ΟΑΣΕ/ODIHR και τις σχετικές συστάσεις της επιτροπής της Βενετίας, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων και τη διεξαγωγή δημοτικών εκλογών στο Μόσταρ.
2. Να εξασφαλίσει ένα ιστορικό επιδόσεων όσον αφορά τη λειτουργία σε όλα τα επίπεδα του μηχανισμού συντονισμού για θέματα της ΕΕ, μεταξύ άλλων με την ανάπτυξη και τη θέσπιση εθνικού προγράμματος για την υιοθέτηση του κεκτημένου της ΕΕ.
3. Να διασφαλίσει την εύρυθμη λειτουργία της κοινοβουλευτικής επιτροπής σταθεροποίησης και σύνδεσης.
4. Να βελτιώσει ουσιαστικά το θεσμικό πλαίσιο, μεταξύ άλλων και σε συνταγματικό επίπεδο, με σκοπό:
 - α) τη διασφάλιση της ασφάλειας δικαίου όσον αφορά την κατανομή των αρμοδιοτήτων σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης·
 - β) την εισαγωγή ρήτρας υποκατάστασης που θα επιτρέπει στο κράτος, κατά την προσχώρηση, να ασκεί προσωρινά τις αρμοδιότητες άλλων επιπέδων διακυβέρνησης για την πρόληψη και την αποκατάσταση παραβιάσεων του δικαίου της ΕΕ·
 - γ) την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας, συμπεριλαμβανομένου του οργάνου αυτοδιοίκησης (HJPC)·
 - δ) τη μεταρρύθμιση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, συμπεριλαμβανομένης της

εξέτασης του ζητήματος των διεθνών δικαστών, και τη διασφάλιση της επιβολής των αποφάσεών του·

- ε) την εγγύηση της ασφάλειας δικαίου, μεταξύ άλλων με τη σύσταση δικαστικού οργάνου επιφορτισμένου με την εξασφάλιση της συνεπούς ερμηνείας του νόμου σε ολόκληρη τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη·
 - στ) τη διασφάλιση της ισότητας και της μη διάκρισης των πολιτών, ιδίως με την εξέταση της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) στην υπόθεση *Sejdić-Finci*·
 - ζ) τη διασφάλιση ότι όλοι οι διοικητικοί φορείς στους οποίους ανατίθεται η εφαρμογή του κεκτημένου βασίζονται μόνο στον επαγγελματισμό και την εξάλειψη των δικαιωμάτων αρνησικυρίας κατά τη λήψη των αποφάσεών τους, σύμφωνα με το κεκτημένο.
5. Να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την προώθηση ευνοϊκού περιβάλλοντος για τη συμφιλίωση, ώστε να ξεπεραστούν τα προβλήματα που κληροδότησε ο πόλεμος.

Κράτος δικαίου

6. Να βελτιώσει τη λειτουργία του δικαστικού συστήματος με τη θέσπιση νέας νομοθεσίας για το Ανώτατο Δικαστικό και Εισαγγελικό Συμβούλιο, καθώς και τη λειτουργία των Δικαστηρίων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.
7. Να ενισχύσει την πρόληψη και την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της τρομοκρατίας, ιδίως με:
- α) τη θέσπιση και εφαρμογή νομοθεσίας για τη σύγκρουση συμφερόντων και την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος·
 - β) τη διασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας και του συντονισμού των οργάνων καταπολέμησης της διαφθοράς·
 - γ) την εναρμόνιση της νομοθεσίας και την ενίσχυση των ικανοτήτων στον τομέα των δημόσιων συμβάσεων·
 - δ) την εξασφάλιση αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των οργάνων επιβολής του νόμου και των εισαγγελιών·
 - ε) την επίτευξη προόδου προς την κατεύθυνση της κατάρτισης ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τις προδραστικές έρευνες, τις επιβεβαιωμένες απαγγελίες κατηγοριών, τις διώξεις και τις τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς, μεταξύ άλλων και σε υψηλό επίπεδο·
 - στ) την αποπολιτικοποίηση και την αναδιάρθρωση των δημόσιων επιχειρήσεων, και τη διασφάλιση της διαφάνειας των διαδικασιών ιδιωτικοποίησης.
8. Να εξασφαλίσει αποτελεσματικό συντονισμό, σε όλα τα επίπεδα, της διαχείρισης των συνόρων και της ικανότητας διαχείρισης της μετανάστευσης, καθώς και να διασφαλίσει τη λειτουργία του συστήματος ασύλου.

Θεμελιώδη δικαιώματα

9. Να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων όλων των πολιτών, ιδίως με τη διασφάλιση της εφαρμογής της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ισότητα των φύλων.
10. Να διασφαλίσει το δικαίωμα στη ζωή και την απαγόρευση των βασανιστηρίων, ιδίως δε α) να καταργήσει την αναφορά στη θανατική ποινή στο Σύνταγμα της οντότητας της Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και β) να ορίσει εθνικό προληπτικό μηχανισμό κατά των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης.

11. Να διασφαλίσει ευνοϊκό περιβάλλον για την κοινωνία των πολιτών, ιδίως με την τήρηση των ευρωπαϊκών προτύπων σχετικά με την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και την ελευθερία του συνέρχεσθαι.
12. Να εγγυηθεί την ελευθερία της έκφρασης και των μέσων μαζικής επικοινωνίας και την προστασία των δημοσιογράφων, ιδίως με α) τη διασφάλιση της κατάλληλης δικαστικής παρακολούθησης των περιπτώσεων απειλών και βίας κατά δημοσιογράφων και εργαζομένων στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, και β) τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού συστήματος.
13. Να βελτιώσει την προστασία και την ένταξη των ευάλωτων ομάδων, ιδίως των ατόμων με αναπηρία, των παιδιών, των ΛΟΑΔΜ, των μελών της κοινότητας των Ρομά, των κρατουμένων, των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο, καθώς και των εκτοπισμένων ατόμων και των προσφύγων σύμφωνα με τον στόχο του κλεισίματος του παραρτήματος VII της ειρηνευτικής συμφωνίας του Ντέιτον.

Μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης

14. Να ολοκληρώσει τα βασικά στάδια της μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης με στόχο τη βελτίωση της συνολικής λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, εξασφαλίζοντας μια επαγγελματική και αποπολιτικοποιημένη δημόσια διοίκηση και μια συντονισμένη προσέγγιση σε επίπεδο χώρας όσον αφορά τη χάραξη πολιτικής.

Η Επιτροπή ενθαρρύνει τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, να συμφωνήσει και να εφαρμόσει μέτρα κοινωνικοοικονομικής μεταρρύθμισης, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις πολιτικής του προγράμματος οικονομικής μεταρρύθμισης (ΠΟΜ).

Η Επιτροπή ενθαρρύνει επίσης τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη να συνεχίσει να επιδιώκει την περιφερειακή συνεργασία και να ενισχύσει τις διμερείς σχέσεις με τις γειτονικές χώρες, μεταξύ άλλων με τη σύναψη συνοριακών συμφωνιών και την επιδίωξη διαρκούς συμφιλίωσης στα Δυτικά Βαλκάνια.

Η Επιτροπή συνιστά στο Συμβούλιο να συζητήσει την παρούσα γνώμη και τη συνέχεια που δόθηκε στις ανωτέρω βασικές προτεραιότητες μετά τον σχηματισμό κυβερνήσεων στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Η Επιτροπή θα παρακολουθεί την πρόοδο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης εντός του θεσμικού πλαισίου της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης και θα συνεχίσει να στηρίζει οικονομικά τη χώρα στο πλαίσιο του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας.

Η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση σχετικά με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων για τη διεύρυνση του 2020, στην οποία θα επανεξετάζεται η εφαρμογή των ανωτέρω βασικών προτεραιοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη τα επόμενα βήματα της χώρας στην πορεία της προς την ΕΕ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - Περιλήψεις των πορισμάτων των εκθέσεων

Τουρκία

Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης, που ετέθη σε εφαρμογή στις 15 Ιουλίου 2016 μετά την απόπειρα πραξικοπήματος, έληξε στις 18 Ιουλίου 2018, μετά τη λήξη της τελευταίας παράτασής της, αλλά ακολούθησε αμέσως η θέσπιση από το τουρκικό Κοινοβούλιο νόμου που διατήρησε πολλά στοιχεία του κανόνα έκτακτης ανάγκης για τρία επιπλέον έτη. Ο νόμος περιορίζει ορισμένες θεμελιώδεις ελευθερίες, επιτρέποντας ιδίως τις απολύσεις δημόσιων υπαλλήλων (συμπεριλαμβανομένων των δικαστών) και την παράταση των κρατήσεων, τον περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας και του συνέρχεσθαι, καθώς και τη διεύρυνση των εξουσιών των κυβερνητών των επαρχιών που διορίζονται από το κράτος.

Η ΕΕ, η οποία καταδίκασε αμέσως και απερίφραστα την απόπειρα πραξικοπήματος, επανέλαβε την πλήρη υποστήριξη της στους δημοκρατικούς θεσμούς της χώρας και αναγνώρισε τη θεμιτή ανάγκη της Τουρκίας να λάβει άμεσα και αναλογικά μέτρα ενόψει μιας τόσο σοβαρής απειλής. Ωστόσο, η ευρεία κλίμακα και η συλλογική φύση των μέτρων που ελήφθησαν μετά την απόπειρα πραξικοπήματος στο πλαίσιο της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, όπως οι εκτεταμένες απολύσεις, συλλήψεις και κρατήσεις, εξακολούθησαν να προκαλούν σοβαρή ανησυχία.

Κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, εκδόθηκαν 36 διατάγματα τα οποία περιόριζαν ορισμένα αστικά και πολιτικά δικαιώματα, καθώς και τα δικαιώματα υπεράσπισης, διεύρυναν τις αρμοδιότητες της αστυνομίας και των εισαγγελέων για έρευνες και διώξεις, και προέβλεπαν την απόλυση άνω των 152 000 δημόσιων υπαλλήλων, συμπεριλαμβανομένων πανεπιστημιακών και εκπαιδευτικών.

Το Συνταγματικό Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι δεν έχει εντολή να ελέγχει τη νομιμότητα των διαταγμάτων με τη χρήση νομικών εξουσιών που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Το Κοινοβούλιο έχει αναθεωρήσει 32 εξ αυτών. Τον Μάιο του 2017, οι τουρκικές αρχές συγκρότησαν μια επιτροπή έρευνας των μέτρων της κατάστασης έκτακτης ανάγκης η οποία ήταν επιφορτισμένη να επανεξετάζει μεμονωμένα όλες τις καταγγελίες.

Τον Μάιο του 2019 είχαν υποβληθεί 126 600 αιτήσεις. Εξ αυτών, η επιτροπή έρευνας εξέτασε 70 406 αιτήσεις και μόνο οι 5 250 οδήγησαν σε επαναπρόσληψη, ενώ 65 156 καταγγελίες απορρίφθηκαν. Εκκρεμούν 55 714 αιτήσεις. Το ποσοστό διεκπεραίωσης των αιτήσεων εγείρει ανησυχίες σχετικά με το κατά πόσον κάθε υπόθεση εξετάζεται ατομικά. Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν ακροάσεις, παρατηρείται γενική έλλειψη διαδικαστικών εγγυήσεων για τους αιτούντες και οι αποφάσεις λαμβάνονται βάσει των γραπτών φακέλων που σχετίζονται με την αρχική απόλυση, γεγονός που θέτει υπό αμφισβήτηση το κατά πόσον η επιτροπή έρευνας αποτελεί αποτελεσματικό ένδικο μέσο.

Με τη λήξη της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, η Τουρκία απέσυρε τις παρεκκλίσεις της από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και από το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR). Ωστόσο, εξακολουθεί να ισχύει η πλήρης διαδικασία παρακολούθησης που άνοιξε εκ νέου η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης τον Απρίλιο του 2017.

Εκτός από την επιτροπή έρευνας των μέτρων της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, η ικανότητα της Τουρκίας να διασφαλίσει ένα πραγματικό εθνικό μέσο παροχής έννομης προστασίας κατά την έννοια του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει υπονομευθεί περαιτέρω. Αρκετές δικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν υπέρ επιφανών εναγομένων, συμπεριλαμβανομένων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανατράπηκαν

γρήγορα από άλλο ή από το ίδιο δικαστήριο, σε ορισμένες περιπτώσεις δε μετά από παρατηρήσεις της εκτελεστικής εξουσίας.

Πολλοί υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακτιβιστές της κοινωνίας των πολιτών, μέσα μαζικής επικοινωνίας, ακαδημαϊκοί, πολιτικοί, γιατροί, δικηγόροι, δικαστές και λεσβίες, ομοφυλόφιλα, αμφιφυλόφιλα, διεμφυλικά και μεσοφυλικά άτομα (ΛΟΑΔΜ) εξακολουθούν να κρατούνται – ορισμένες φορές χωρίς την απαγγελία κατηγορίας, ενώ αντιμετωπίζουν εκστρατείες δυσφήμισης από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ανώτερα πολιτικά στελέχη. Ο χώρος για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών έχει συρρικνωθεί περαιτέρω, ιδίως με την εισαγωγή και άλλων διοικητικών εμποδίων. Οι οργανώσεις υπεράσπισης των δικαιωμάτων που έπαψαν να λειτουργούν λόγω της κατάστασης έκτακτης ανάγκης δεν έτυχαν έννομης προστασίας όσον αφορά τις κατασχέσεις. Από τον Οκτώβριο του 2018, μετά την τροποποίηση του εσωτερικού κανονισμού του Κοινοβουλίου, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών εξαιρούνται από τη διαδικασία νομοθετικής διαβούλευσης στις κοινοβουλευτικές επιτροπές. Δεν υπάρχουν μηχανισμοί όσον το δυνατόν ευρύτερης και χωρίς αποκλεισμούς διαβούλευσης με την κοινωνία.

Βασικές συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και των οργάνων του δεν έχουν ακόμα εφαρμοστεί από την Τουρκία. Οι ισχυρισμοί για παραβάσεις πρέπει να διαπιστώνονται με διαφανείς διαδικασίες και κατά περίπτωση. Η ατομική ποινική ευθύνη μπορεί να στοιχειοθετηθεί μόνον με πλήρη σεβασμό της διάκρισης των εξουσιών, της πλήρους ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και του δικαιώματος κάθε διαδίκου σε δίκαιη δίκη.

Το νέο προεδρικό σύστημα αναθέτει συγκεντρωτικές αρμοδιότητες στην εκτελεστική εξουσία και περιορίζει σημαντικά τα νομοθετικά και εποπτικά καθήκοντα του Κοινοβουλίου. Από τον Ιούλιο του 2018, το Κοινοβούλιο θέσπισε 17 νομοθετικές πράξεις, στις οποίες περιλαμβάνονται και αμφιλεγόμενες αλλαγές του εσωτερικού κανονισμού του. Οι υπουργοί δεν εμφανίζονται πλέον ενώπιον των βουλευτών του Κοινοβουλίου, οι οποίοι μπορούν να υποβάλλουν μόνο γραπτές ερωτήσεις.

Η αυξανόμενη πολιτική πόλωση, ιδίως ενόψει των δημοτικών εκλογών του Μαρτίου του 2019, εξακολουθεί να εμποδίζει τον εποικοδομητικό κοινοβουλευτικό διάλογο. Συνεχίζεται η περιθωριοποίηση της αντιπολίτευσης, ιδίως του Λαϊκού Δημοκρατικού Κόμματος (HDP), ενώ πολλοί νομοθέτες του HDP τελούν υπό κράτηση. Δεν έχουν αντιμετωπιστεί οι χρόνιες αδυναμίες του συστήματος βουλευτικής ασυλίας.

Οι προεδρικές και βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου του 2018 και οι δημοτικές εκλογές του Μαρτίου του 2019 χαρακτηρίστηκαν από υψηλά ποσοστά προσέλευσης στις κάλπες. Οι ψηφοφόροι είχαν στη διάθεσή τους μια πραγματική επιλογή υποψηφίων για τους οποίους, ωστόσο, δεν υπήρχαν οι συνθήκες για να ανταγωνιστούν επί ίσοις όροις. Το κυβερνών κόμμα είχε σημαντικό πλεονέκτημα, γεγονός που αντικατοπτρίζεται επίσης στην υπερβολική κάλυψη από δημόσια και ιδιωτικά μέσα μαζικής επικοινωνίας που πρόσκεινται στην κυβέρνηση. Μετά τις δημοτικές εκλογές, το Ανώτατο Εκλογικό Συμβούλιο κήρυξε τέσσερις εκλεγμένους δημάρχους και μέλη δημοτικών συμβουλίων μη επιλέξιμους για την ανάληψη των καθηκόντων τους στο νοτιοανατολικό τμήμα της Τουρκίας, παρόλο που οι υποψηφιότητές τους είχαν επικυρωθεί πριν από τις εκλογές. Ακύρωσε επίσης τις δημοτικές εκλογές για τον μητροπολιτικό δήμο της Κωνσταντινούπολης και προγραμματίσει την επανάληψή τους για τις 23 Ιουνίου. Οι αποφάσεις του Ανώτατου Εκλογικού Συμβουλίου για την επανάληψη των εκλογών στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και τον διορισμό στο αξίωμα του δημάρχου υποψηφίων που κατέλαβαν τη δεύτερη θέση σε μεμονωμένους δήμους στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας αποτελούν πηγή σοβαρής ανησυχίας όσον αφορά την τήρηση της νομιμότητας και της ακεραιότητας της εκλογικής διαδικασίας και την

ανεξαρτησία των θεσμών από πολιτικές πιέσεις. Οι αποφάσεις αυτές αντιβαίνουν στον βασικό στόχο μιας δημοκρατικής εκλογικής διαδικασίας - δηλαδή τη διασφάλιση ότι προέχει η βούληση του λαού. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης αμφισβήτησαν έντονα την ακύρωση των δημοτικών εκλογών για τον μητροπολιτικό δήμο της Κωνσταντινούπολης και τον αναπρογραμματισμό τους.

Η πλήρης θέση σε ισχύ του προεδρικού συστήματος έχει αναμορφώσει την εκτελεστική και κρατική διοίκηση. Το προεδρικό σύστημα, καθώς και η κατάργηση της θέσης του πρωθυπουργού και άλλων λειτουργιών, όπως των υφυπουργών στα υπουργεία, έχει οδηγήσει σε μεγαλύτερη πολιτικοποίηση της δημόσιας διοίκησης. Ο πρόεδρος έχει πλέον την εξουσία να διορίζει τους επικεφαλής της πλειονότητας των δημόσιων ρυθμιστικών αρχών.

Πριν από τις δημοτικές εκλογές του Μαρτίου του 2019, οι συνεχιζόμενες συλλήψεις και αποπομπές τοπικών πολιτικών και ο διορισμός επιτρόπων, καθώς και ο αυθαίρετος χαρακτήρας αυτών των διορισμών στέρησαν από τους ψηφοφόρους την πολιτική εκπροσώπηση σε τοπικό επίπεδο και απείλησαν να βλάψουν σοβαρά την τοπική δημοκρατία.

Η κυβέρνηση έχει αναδιαρθρώσει το νομικό πλαίσιο που διέπει τις σχέσεις πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας και αύξησε σημαντικά τις αρμοδιότητες της εκτελεστικής εξουσίας επί του στρατού, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την εποπτεία που ασκούν οι πολιτικές αρχές. Στο πλαίσιο των συνταγματικών τροποποιήσεων, τα ανώτατα στρατιωτικά δικαστήρια έχουν ουσιαστικά καταργηθεί, αλλά οι στρατιωτικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες πληροφοριών εξακολουθούν να μην λογοδοτούν επαρκώς στο Κοινοβούλιο και το προσωπικό ασφαλείας εξακολουθεί να διαθέτει ευρεία νομική προστασία. Η κοινοβουλευτική επιτροπή εποπτείας των αρχών επιβολής του νόμου παρέμεινε αναποτελεσματική. Το νομικό πλαίσιο για την εποπτεία των αμυντικών δαπανών δεν έχει ακόμη βελτιωθεί.

Η κατάσταση στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας εξακολουθεί να είναι προβληματική, παρά τη βελτίωση του περιβάλλοντος ασφάλειας. Η κυβέρνηση συνέχισε τις επιχειρήσεις ασφαλείας στο πλαίσιο των επαναλαμβανόμενων βίαιων πράξεων του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK), το οποίο παραμένει στον κατάλογο της ΕΕ προσώπων, ομάδων και οντοτήτων που επιδίδονται σε τρομοκρατικές ενέργειες. Μολονότι η κυβέρνηση έχει νόμιμο δικαίωμα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, είναι επίσης υπεύθυνη να διασφαλίζει ότι αυτό θα γίνεται σύμφωνα με το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Τα αντιτρομοκρατικά μέτρα πρέπει να είναι αναλογικά. Παρά την κάποια ανασυγκρότηση, λίγοι μόνο εκτοπισθέντες στο εσωτερικό της χώρας έχουν λάβει αποζημίωση. Δεν υπήρξε καμία ορατή εξέλιξη όσον αφορά την επανάληψη αξιόπιστης πολιτικής διαδικασίας, η οποία είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί μια ειρηνική και βιώσιμη λύση.

Η Τουρκία έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό στον τομέα της **μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης** και σημειώθηκε σοβαρή οπισθοδρόμηση στον τομέα της διαχείρισης των δημόσιων υπηρεσιών και των ανθρώπινων πόρων, η οποία έχει επίσης επηρεάσει τις πολιτικές εξελίξεις και τη λογοδοσία. Οι αλλαγές στο σύστημα δημόσιας διοίκησης αύξησαν περαιτέρω την πολιτικοποίηση της διοίκησης. Η ύπαρξη αξιοκρατικών και ανταγωνιστικών διορισμών σε ανώτερες διευθυντικές θέσεις εξακολουθεί να αποτελεί εξαίρεση. Σοβαρές διαδικαστικές ελλείψεις θέτουν υπό αμφισβήτηση τον βαθμό κατά τον οποίο η επιτροπή έρευνας των μέτρων της κατάστασης έκτακτης ανάγκης μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματικό ένδικο μέσο για τους απολυθέντες δημόσιους υπαλλήλους.

Το **δικαστικό σύστημα** της Τουρκίας βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο προετοιμασίας. Σημειώθηκε περαιτέρω σοβαρή οπισθοδρόμηση και οι συστάσεις των προηγούμενων εκθέσεων δεν έγιναν δεκτές ή δεν εφαρμόστηκαν. Η πολιτική πίεση που ασκείται στους δικαστές και τους εισαγγελείς και οι μεταθέσεις μεγάλου αριθμού δικαστών και εισαγγελέων

παρά τη θέλησή τους συνεχίστηκαν. Το γεγονός αυτό εξακολουθεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ανεξαρτησία και τη γενική ποιότητα και αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος. Η μεγάλη κλίμακα των προσλήψεων νέων δικαστών και εισαγγελέων στο πλαίσιο του ισχύοντος συστήματος προκαλεί ανησυχία διότι δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση της έλλειψης αντικειμενικών, αξιοκρατικών, ενιαίων και προκαθορισμένων κριτηρίων για τις προσλήψεις και τις προαγωγές τους.- Η Ακαδημία Δικαιοσύνης της Τουρκίας επαναλειτούργησε με προεδρικό διάταγμα, αφού είχε προηγουμένως σταματήσει η λειτουργία της στο πλαίσιο της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Εξακολουθεί να παρατηρείται το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της απόλυσης και των αναγκαστικών μεταθέσεων δικαστών και εισαγγελέων, ενώ υπάρχει κίνδυνος για εκτεταμένη αυτολογοκρισία. Δεν ελήφθησαν μέτρα για την αποκατάσταση των νομικών εγγυήσεων ώστε να εξασφαλιστεί η ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας από την εκτελεστική εξουσία ή να ενισχυθεί η ανεξαρτησία του Συμβουλίου Δικαστών και Εισαγγελέων (CJP). Τον Αύγουστο του 2018 αναγγέλθηκε μια στρατηγική μεταρρύθμισης του δικαστικού τομέα για την περίοδο 2019-2023, αλλά δεν έχει ακόμη εγκριθεί. Η Τουρκία συμβουλευτήκε το Συμβούλιο της Ευρώπης και την Επιτροπή σχετικά με το σχέδιο στρατηγικής.

Η χώρα βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο όσον αφορά την **καταπολέμηση της διαφθοράς**. Σημειώθηκε οπισθοδρόμηση δεδομένου ότι οι οργανισμοί πρόληψης που ετέθησαν εκτός λειτουργίας δεν αντικαταστάθηκαν από ανεξάρτητο φορέα, σύμφωνα με τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς στην οποία η Τουρκία είναι συμβαλλόμενο μέρος. Τόσο το νομικό όσο και το θεσμικό πλαίσιο συνέχισαν να επιτρέπουν την άσκηση αθέμιτης επιρροής από την εκτελεστική εξουσία κατά την έρευνα και τη δίωξη σε προβεβλημένες υποθέσεις διαφθοράς. Οι νομοθετικές τροποποιήσεις που προβλέπονταν σε προηγούμενες στρατηγικές καταπολέμησης της διαφθοράς δεν έχουν εφαρμοστεί. Η νομοθεσία για τις δημόσιες συμβάσεις παρέμεινε ασύμβατη με το κεκτημένο της ΕΕ και το εύρος των παρεκκλίσεων όσον αφορά τη νομοθεσία για τις δημόσιες συμβάσεις αυξήθηκε περαιτέρω. Η απουσία ισχυρής στρατηγικής και σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί σαφή ένδειξη της έλλειψης πολιτικής βούλησης για αποφασιστική καταπολέμηση της διαφθοράς.- Δεν υπάρχει μόνιμο, λειτουργικά ανεξάρτητο όργανο καταπολέμησης της διαφθοράς ούτε και εξειδικευμένη υπηρεσία δίωξης για τη διεξαγωγή ερευνών κατά της διαφθοράς, ενώ τα ειδικά δικαστήρια είναι ελάχιστα. Γενικά, η διαφθορά είναι εκτεταμένη και εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία.

Η Τουρκία έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος**, αλλά γενικά η πρόοδος είναι περιορισμένη. Η χώρα πρέπει να βελτιώσει την οικεία νομοθεσία για τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο, την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων και την προστασία των μαρτύρων. Η τουρκική νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων εξακολουθεί να μην είναι σύμφωνη με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και θα πρέπει να αναθεωρηθεί προκειμένου να διασφαλιστεί η εφαρμογή της επιχειρησιακής συμφωνίας με την Ευρωπόλ που επί του παρόντος τελεί υπό διαπραγμάτευση. Η Τουρκία θα πρέπει να αναπτύξει και να εφαρμόσει ένα πιο ολοκληρωμένο και συνεκτικό νομικό πλαίσιο για τη δήμευση των προϊόντων εγκλήματος και να βελτιώσει την ικανότητά της να διαχειρίζεται δεσμευμένα περιουσιακά στοιχεία.

Η Τουρκία σημείωσε ικανοποιητική πρόοδο στον τομέα **της μετανάστευσης και της πολιτικής για το άσυλο** και παρέμεινε προσηλωμένη στην αποτελεσματική εφαρμογή της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας του Μαρτίου του 2016. Η πτωτική τάση των αντικανονικών διελεύσεων από την Τουρκία προς τα νησιά του Αιγαίου από την έναρξη ισχύος της δήλωσης υποστηρίχθηκε από τις εντατικές προσπάθειες που κατέβαλαν οι τουρκικές αρχές επιβολής του νόμου. Η Τουρκία συνέχισε τις αξιοσημείωτες προσπάθειές της για την παροχή μαζικής και πρωτοφανούς ανθρωπιστικής βοήθειας και ενίσχυσης σε πάνω από 3,6 εκατ.

καταγεγραμμένους πρόσφυγες από τη Συρία και περίπου 370 000 καταγεγραμμένους πρόσφυγες από άλλες χώρες, φιλοξενώντας έτσι τη μεγαλύτερη κοινότητα προσφύγων στον κόσμο. Η Τουρκία έχει συστήσει επτά ομάδες εργασίας για την εκτέλεση τεχνικών εργασιών σχετικά με τα εκκρεμή κριτήρια αξιολόγησης του διαλόγου για την ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων. Ωστόσο, δεν έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά την εναρμόνιση της τουρκικής πολιτικής θεωρήσεων με την κοινή πολιτική θεωρήσεων της ΕΕ.

Παρατηρείται ακόμη σοβαρή οπισθοδρόμηση σε ό, τι αφορά τα **ανθρώπινα και θεμελιώδη δικαιώματα**. Ενώ το νομικό πλαίσιο περιλαμβάνει γενικές εγγυήσεις για τον σεβασμό των ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων, δεν έχει ακόμη ευθυγραμμιστεί με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΕΣΑΔ) και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ). Σημειώθηκε σοβαρή οπισθοδρόμηση στους τομείς της ελευθερίας της έκφρασης, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, των δικονομικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Δεν έγιναν αλλαγές στη νομοθεσία που θεσπίστηκε αμέσως μετά την άρση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, η οποία κατήγγησε σημαντικές διασφαλίσεις για την προστασία των ακτιβιστών της κοινωνίας των πολιτών, των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοσιογράφων, πανεπιστημιακών και άλλων από καταχρήσεις. Η επιβολή των δικαιωμάτων παρεμποδίζεται από τον κατακερματισμό και την περιορισμένη ανεξαρτησία των δημόσιων φορέων που είναι αρμόδιοι για την προστασία των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών, καθώς και από την έλλειψη ανεξάρτητου δικαστικού συστήματος. Τα συνδικαλιστικά δικαιώματα εξακολουθούν να δέχονται σοβαρές πιέσεις. Δεν ελήφθη κανένα μέτρο για την έρευνα, τη δίωξη ή την τιμωρία εκείνων που συνέβαλαν σε σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Υπήρξε κλίμα εκφοβισμού σε ολόκληρη την κοινωνία, καθώς η κατάσταση έκτακτης ανάγκης χρησιμοποιήθηκε για να περιοριστεί το περιθώριο για αποκλίσεις ή εναλλακτικές απόψεις. Σύμφωνα με στοιχεία του Δεκεμβρίου του 2018, ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων χωρίς απαγγελία κατηγορίας ή η εκδίκαση των οποίων εκκρεμεί είναι 57 000, πάνω από το 20 % του πληθυσμού των φυλακών. Παρατηρείται υπερπληθυσμός και οι συνθήκες επιδεινώνονται. Οι σοβαροί περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης συνεχίστηκαν και η τάση δίωξης συγγραφέων, χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ατόμων, ακόμη και παιδιών, για προσβολή του προέδρου, έχει αυξηθεί δραματικά. Η έλλειψη διαφάνειας όσον αφορά την ιδιοκτησία των μέσων μαζικής επικοινωνίας εξακολουθεί να δημιουργεί αμφιβολίες ως προς την ανεξαρτησία του σχολίου του εκδότη. Οι Ρομά⁸ εξακολουθούν να ζουν σε άθλιες κατοικίες, στερούνται συχνά βασικών δημόσιων υπηρεσιών και εξαρτώνται από κοινωνικές παροχές. Τα έργα αστικής ανάπτυξης εξακολουθούν να επηρεάζουν κυρίως τους οικισμούς τους και αναγκάζουν σε εκτοπισμό ολόκληρες οικογένειες. Τα δικαιώματα των πλέον ευάλωτων ομάδων και των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες χρήζουν καλύτερης προστασίας. Η βία με βάση το φύλο, οι διακρίσεις, η ρητορική μίσους, τα εγκλήματα μίσους κατά των μειονοτήτων και οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων ΛΟΑΔΜ εξακολουθούν να προκαλούν σοβαρή ανησυχία.

Η Τουρκία χαίρετισε τις ανανεωμένες προσπάθειες των Ηνωμένων Εθνών να ζητήσουν τη γνώμη των ενδιαφερομένων σε ό, τι αφορά την πιθανή επανάληψη των διαπραγματεύσεων για την Κύπρο. Οι εντάσεις στην περιοχή γύρω από την προοπτική ερευνών υδρογονανθράκων στα ανοικτά των ακτών της Κύπρου αυξήθηκαν, λόγω των ενεργειών και δηλώσεων της Τουρκίας που αμφισβητούσαν το δικαίωμα της Κυπριακής Δημοκρατίας να εκμεταλλεύεται τους πόρους υδρογονανθράκων στην κυπριακή αποκλειστική οικονομική ζώνη. Τον Μάιο του 2019, η Τουρκία έστειλε μια πλατφόρμα γεωτρήσεων συνοδευόμενη

⁸ Σύμφωνα με την ορολογία των Ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, ο γενικός όρος «Ρομά» χρησιμοποιείται εδώ για αριθμό διαφορετικών ομάδων χωρίς να αποκλείονται οι ιδιαιτερότητες αυτών των ομάδων.

από πολεμικά σκάφη στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της Κυπριακής Δημοκρατίας, κλιμακώνοντας περαιτέρω την ένταση. Η Επιτροπή υπενθυμίζει τη δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Μαρτίου του 2018 που καταδίκασε έντονα τις συνεχιζόμενες παράνομες ενέργειες της Τουρκίας στην ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο Πέλαγος. Η δήλωση υπενθύμιζε επίσης την υποχρέωση της Τουρκίας να τηρεί το διεθνές δίκαιο και να σέβεται τις σχέσεις καλής γειτονίας και καλούσε την Τουρκία να σέβεται τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κύπρου να ερευνά και να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς πόρους της σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ και το διεθνές δίκαιο. Τον Μάρτιο του 2019, η ΕΕ κάλεσε την Τουρκία να αποφεύγει τέτοιες παράνομες πράξεις, στις οποίες θα απαντήσει καταλλήλως και με απόλυτη αλληλεγγύη προς την Κύπρο.

Η ΕΕ έχει επανειλημμένα υπογραμμίσει τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών μελών της ΕΕ, τα οποία περιλαμβάνουν τη σύναψη διμερών συμφωνιών, καθώς και τη διερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών τους πόρων σύμφωνα με το κεκτημένο της ΕΕ και τη διεθνή νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας. Η Τουρκία δεν έχει ακόμη εκπληρώσει την υποχρέωσή της να εξασφαλίσει την πλήρη και -χωρίς διακρίσεις εφαρμογή του πρόσθετου πρωτοκόλλου της συμφωνίας σύνδεσης ΕΕ-Τουρκίας, ούτε έχει άρει όλα τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένων των περιορισμών που επιβάλλει στην άμεση σύνδεση στον τομέα των μεταφορών με την Κύπρο. Δεν έχει σημειωθεί καμία πρόοδος ως προς την εξομάλυνση των διμερών σχέσεων με την Κυπριακή Δημοκρατία.

Η επιχειρησιακή συνεργασία με την Ελλάδα σχετικά με τη μετανάστευση συνεχίστηκε. Ωστόσο, οι εντάσεις στο Αιγαίο Πέλαγος και στην Ανατολική Μεσόγειο δεν συνέβαλαν σε σχέσεις καλής γειτονίας και υπονόμισαν την περιφερειακή σταθερότητα και ασφάλεια. Οι διμερείς σχέσεις με πολλά κράτη μέλη της ΕΕ, ιδίως με την Αυστρία, τη Γερμανία και τις Κάτω Χώρες, βελτιώθηκαν. Οι Κάτω Χώρες και η Τουρκία εξομάλυναν τις σχέσεις τους. Η Τουρκία προέβη σε επανειλημμένες και αυξημένες παραβιάσεις των χωρικών υδάτων και του εναέριου χώρου της Ελλάδας και της Κύπρου. Μια άλλη πηγή σοβαρής ανησυχίας ήταν η εξάμηνη κράτηση των δύο Ελλήνων στρατιωτικών που περιπολούσαν στα χερσαία σύνορα, αλλά οι σχέσεις βελτιώθηκαν σημαντικά με την απελευθέρωσή τους τον Αύγουστο του 2018 και μετά την επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού στην Τουρκία τον Φεβρουάριο.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ εξέφρασε για άλλη μια φορά σοβαρή ανησυχία και κάλεσε την Τουρκία να αποφεύγει κάθε είδους απειλή ή ενέργεια κατά κράτους μέλους ή αιτία προστριβών ή ενεργειών που μπορούν να βλάψουν τις σχέσεις καλής γειτονίας και την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών.

Όσον αφορά τα **οικονομικά κριτήρια**, η σοβαρή οπισθοδρόμηση της τουρκικής οικονομίας συνεχίστηκε, γεγονός που εντείνει τις ανησυχίες όσον αφορά τη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς της χώρας. Το 2018, η απότομη επιδείνωση των όρων εξωτερικής χρηματοδότησης αποκάλυψε τα τρωτά σημεία που είχαν συσσωρευτεί επί σειρά ετών. Κατόπιν τούτου, οι τουρκικές αρχές έλαβαν μια σειρά μέτρων πολιτικής τα οποία επηρέασαν αρνητικά τη λειτουργία των αγορών και, κυρίως, παρενέβησαν στη διαμόρφωση των τιμών εισάγοντας περιορισμούς στην ελεύθερη χρήση ξένου συναλλάγματος. Οι ανησυχίες σχετικά με την ανεξαρτησία των βασικών οικονομικών θεσμών έχουν ενταθεί. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έφθασε στο ανώτατο επίπεδο κατά το πρώτο εξάμηνο του 2018, πριν γίνει μια ισχυρή διόρθωση λόγω της εξασθένησης της οικονομίας και της πτώσης της λίρας. Ο δείκτης πληθωρισμού υπερέβη κατά πολύ την ανώτερη κλίμακα του φάσματος τιμών μετά τη νομισματική κρίση και την πολυετή περίοδο ταχείας πιστωτικής επέκτασης, υψηλής προσφοράς χρήματος και χαμηλών πραγματικών επιτοκίων. Δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος όσον αφορά τη βελτίωση της διαφάνειας των κρατικών ενισχύσεων.

Η Τουρκία σημείωσε σχετική πρόοδο και έχει μέτριο επίπεδο προετοιμασίας για να αντιμετωπίσει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς στο εσωτερικό της ΕΕ. Η Τουρκία είναι επαρκώς ενσωματωμένη στην αγορά της ΕΕ όσον αφορά το εμπόριο και τις επενδύσεις. Επήλθαν βελτιώσεις στον τομέα της ενέργειας και σημειώθηκε ορισμένη πρόοδος όσον αφορά τις δαπάνες για την έρευνα και ανάπτυξη, την εκπαίδευση και το υλικό κεφάλαιο. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν μόνιμα προβλήματα όσον αφορά την ποιότητα της εκπαίδευσης και την ισότητα των φύλων.

Όσον αφορά την **ικανότητα ανάληψης των υποχρεώσεων που συνεπάγεται η προσχώρηση στην ΕΕ**, η Τουρκία συνέχισε την εναρμόνιση με το κεκτημένο, αν και σε περιορισμένο βαθμό. Έχουν παρατηρηθεί περισσότερες περιπτώσεις οπισθοδρόμησης σε ορισμένες βασικές πτυχές στους τομείς της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, των δημόσιων συμβάσεων, του ανταγωνισμού, της κοινωνίας της πληροφορίας, της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής και στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων. Η Τουρκία έχει σημειώσει ικανοποιητική πρόοδο στους τομείς του εταιρικού δικαίου, των διευρωπαϊκών δικτύων και της επιστήμης και έρευνας, και έχει επιτύχει ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας στους τομείς της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των επιχειρήσεων και της βιομηχανικής πολιτικής, της προστασίας των καταναλωτών και της υγείας, της τελωνειακής ένωσης και του δημοσιονομικού ελέγχου. Η Τουρκία έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό όσον αφορά τις δημόσιες συμβάσεις, δεδομένου ότι υπάρχουν ακόμη σημαντικά κενά στην εναρμόνισή τους. Επίσης, η Τουρκία έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, της στατιστικής, της ενέργειας, της φορολογίας, της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, της περιφερειακής πολιτικής, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, της ΚΕΠΠΑ και της πολιτικής μεταφορών, όπου απαιτούνται περαιτέρω σημαντικές προσπάθειες σε όλους τους τομείς. Η Τουρκία έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας στον τομέα του ανταγωνισμού, της γεωργίας, της επισιτιστικής ασφάλειας, της κτηνιατρικής και φυτοϋγειονομικής πολιτικής, της κοινωνικής πολιτικής και της απασχόλησης, του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής, όπου χρειάζεται ακόμη να θεσπιστούν και να υλοποιηθούν περισσότερο φιλόδοξες και καλύτερα συντονισμένες πολιτικές. Σε όλους τους τομείς πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην επιβολή της νομοθεσίας, ενώ πολλοί τομείς απαιτούν περαιτέρω σημαντική πρόοδο για να επιτευχθεί η νομοθετική εναρμόνιση με το κεκτημένο της ΕΕ, να ενισχυθεί η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών και να αναπτυχθούν διοικητικές ικανότητες.

Μαυροβούνιο

Όσον αφορά τα **πολιτικά κριτήρια**, η περίοδος υποβολής εκθέσεων εξακολούθησε να χαρακτηρίζεται από χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στο εκλογικό πλαίσιο, το οποίο πρέπει να αναθεωρηθεί με ολοκληρωμένο και χωρίς αποκλεισμούς τρόπο. Για τον σκοπό αυτό, το φθινόπωρο του 2018 συγκροτήθηκε μια προσωρινή κοινοβουλευτική επιτροπή για τη μεταρρύθμιση της εκλογικής και της λοιπής νομοθεσίας. Ωστόσο, δεν έχει ακόμη ανταποκριθεί στη φιλόδοξη εντολή της. Κατά την περίοδο αναφοράς, πραγματοποιήθηκαν προεδρικές και δημοτικές εκλογές σε 11 δήμους και μια αστική κοινότητα. Οι τοπικές εκλογές εξακολούθησαν να πραγματοποιούνται σε κυλιόμενη βάση, γεγονός που δυσχέραινε το έργο των διεθνών παρατηρητών και έδωσε πολλές ευκαιρίες για την υποβολή καταγγελιών για παρατυπίες που δεν μπορούν να αξιολογηθούν ανεξάρτητα.

Η πολιτική σκηνή παραμένει κατακερματισμένη και πολωμένη και χαρακτηρίζεται από έλλειψη πραγματικού πολιτικού διαλόγου. Σημειώθηκε περιορισμένη πρόοδος στην αποκατάσταση του πολιτικού διαλόγου στο Κοινοβούλιο κατά τη διάρκεια του 2018, με την προσωρινή και μερική επιστροφή της πλειονότητας των κομμάτων της αντιπολίτευσης στο

Κοινοβούλιο και τη σύσταση της προσωρινής κοινοβουλευτικής επιτροπής. Ωστόσο, μετά την κράτηση ενός βουλευτή της αντιπολίτευσης στα τέλη του 2018 και τις καταγγελίες για διαφθορά και παράνομη χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων (η «υπόθεση των φακέλων») στις αρχές του 2019, η αντιπολίτευση επανέλαβε σε μεγάλο βαθμό το μποϊκοτάζ του Κοινοβουλίου. Οι εν λόγω ισχυρισμοί πυροδότησαν επίσης την κινητοποίηση των πολιτών με τακτικές διαδηλώσεις στους δρόμους, τις προσπάθειες για εξωκοινοβουλευτικό πολιτικό διάλογο και την υποβολή αιτημάτων της αντιπολίτευσης για σύσταση κυβέρνησης τεχνοκρατών.

Η επανάληψη του πολιτικού διαλόγου στο Κοινοβούλιο αποτελεί ευθύνη όλων των πολιτικών φορέων. Απαιτείται ενεργός και εποικοδομητική συμμετοχή όλων των κομμάτων για την ενίσχυση της κοινοβουλευτικής λογοδοσίας, της εποπτείας της εκτελεστικής εξουσίας, του δημοκρατικού ελέγχου και της καλύτερης ποιότητας της νομοθεσίας. Δεν υπήρξαν νέες εξελίξεις όσον αφορά την πολιτική και δικαστική συνέχεια που δόθηκε στους ισχυρισμούς περί διασπάθισης δημόσιων πόρων για κομματικούς πολιτικούς σκοπούς το 2012. Όσον αφορά τους πρόσφατους ισχυρισμούς, η εισαγγελική αρχή κίνησε έρευνα σχετικά με ορισμένους από τους ισχυρισμούς και η Υπηρεσία Καταπολέμησης της Διαφθοράς επέβαλε πρόστιμο στο πολιτικό κόμμα για το οποίο αποκαλύφθηκε ότι είχε λάβει παράνομη δωρεά μετρητών. Οι ισχυρισμοί αυτοί απαιτούν μια αξιόπιστη, ανεξάρτητη και αποτελεσματική θεσμική απόκριση.

Όσον αφορά τη διακυβέρνηση, είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η διαφάνεια, η συμμετοχή ενδιαφερόμενων φορέων και η ικανότητα της κυβέρνησης να υλοποιεί μεταρρυθμίσεις. Ένα νέο νομικό πλαίσιο και μια νέα μεθοδολογία για τον στρατηγικό σχεδιασμό θα πρέπει να οδηγήσουν σε καλύτερο ποιοτικό στρατηγικό σχεδιασμό, καλύτερη παρακολούθηση και εκτέλεση. Το νομικό, θεσμικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, στο πλαίσιο του οποίου λειτουργούν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, βελτιώθηκε συνολικά. Ωστόσο, η πραγματική συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία χάραξης πολιτικής δεν έχει ακόμη διασφαλιστεί στην πράξη.

Το Μαυροβούνιο έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό όσον αφορά τη μεταρρύθμιση της **δημόσιας διοίκησης** της χώρας. Σημειώθηκε σχετική πρόοδος συνολικά. Σημειώθηκε ικανοποιητική πρόοδος, ιδίως όσον αφορά το μεσοπρόθεσμο πλαίσιο σχεδιασμού πολιτικής, τις αξιοκρατικές διαδικασίες προσλήψεων και τον εξορθολογισμό της οργάνωσης της κρατικής διοίκησης. Ωστόσο, δεν υπάρχει ακόμη ισχυρή πολιτική βούληση για την αποτελεσματική αποπολιτικοποίηση της δημόσιας διοίκησης και τη βελτιστοποίηση της κρατικής διοίκησης, την τεκμηριωμένη χάραξη πολιτικής χωρίς αποκλεισμούς, τη μεταβίβαση της αρμοδιότητας λήψης αποφάσεων και τη διαχειριστική λογοδοσία.

Το **δικαστικό σύστημα** του Μαυροβουνίου έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό και έχει σημειωθεί σχετική πρόοδος. Το νομοθετικό πλαίσιο που αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας και του επαγγελματισμού του δικαστικού σώματος δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί πλήρως. Ενισχύθηκε η θεσμική ικανότητα.

Το Μαυροβούνιο έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **καταπολέμηση της διαφθοράς**. Σημειώθηκε περιορισμένη πρόοδος κατά την περίοδο αναφοράς. Ωστόσο, η διαφθορά είναι εκτεταμένη σε πολλούς τομείς και εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία. Η επιχειρησιακή ικανότητα των θεσμικών οργάνων βελτιώθηκε· ωστόσο, όλοι οι θεσμοί θα πρέπει να επιδείξουν δυναμικότερη στάση. Δεν έχουν ακόμη αντιμετωπιστεί οι προκλήσεις όσον αφορά την αξιοπιστία, την ανεξαρτησία και τον καθορισμό προτεραιοτήτων της Υπηρεσίας Καταπολέμησης της Διαφθοράς. Ακόμη δεν έχουν βελτιωθεί οι οικονομικές έρευνες, καθώς και η κατάσχεση και δήμευση περιουσιακών στοιχείων. Έχει καταρτιστεί ένα αρχικό ιστορικό των ερευνών, των διώξεων και των

καταδικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις μεγάλης διαφθοράς, αλλά η απόκριση της ποινικής δικαιοσύνης στη μεγάλη διαφθορά παραμένει πολύ περιορισμένη.- Περαιτέρω βελτιώσεις στον τομέα αυτό θα καταστούν δυνατές μόνο σε ένα περιβάλλον όπου τα ανεξάρτητα θεσμικά όργανα προστατεύονται από κάθε αθέμιτη επιρροή και ενθαρρύνονται να ασκούν πλήρως τις εξουσίες τους.

Όσον αφορά την **καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος**, το Μαυροβούνιο έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό. Έχει σημειωθεί ορισμένη πρόοδος στη δικαστική συνεργασία και σε ορισμένους τομείς της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος. Έχουν γίνει τα πρώτα θετικά βήματα όσον αφορά τις έρευνες σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τις χρηματοοικονομικές έρευνες και τις προσωρινές κατασχέσεις περιουσιακών στοιχείων εγκληματικής προέλευσης. Η ενισχυμένη διεθνής αστυνομική συνεργασία φέρνει αποτελέσματα, όπως φαίνεται από διάφορες διεθνείς επιχειρήσεις υψηλού επιπέδου, συλλήψεις και κατασχέσεις ναρκωτικών. Ωστόσο, απαιτούνται περισσότερα αποτελέσματα ώστε να καταρτιστεί ένα πειστικό ιστορικό επιδόσεων σχετικά με τους πιο περίπλοκους τύπους οργανωμένου εγκλήματος, όπου διακυβεύονται τοπικά κατεστημένα συμφέροντα, μεταξύ άλλων στον τομέα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, της εμπορίας ανθρώπων και του λαθρεμπορίου καπνού, καθώς και στη δήμευση των προϊόντων εγκλήματος.

Όσον αφορά τα **θεμελιώδη δικαιώματα**, το Μαυροβούνιο ευθυγράμμισε περαιτέρω τη νομοθεσία του με τα πρότυπα της ΕΕ. Η ικανότητα του γραφείου του Διαμεσολαβητή και του εθνικού μηχανισμού πρόληψης έχει βελτιωθεί, αλλά πρέπει να καταβληθούν ακόμα περισσότερες προσπάθειες για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου και την αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το Μαυροβούνιο πρέπει να διασφαλίσει τη θέσπιση κατάλληλων θεσμικών μηχανισμών για την προστασία των ευάλωτων ομάδων από τις διακρίσεις. Η εφαρμογή της νομοθεσίας παραμένει ανεπαρκής, ενώ πρέπει να αυξηθεί η θεσμική ικανότητα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η μειονότητα των Ρομά και των Αθίγγανων παραμένει η πλέον ευάλωτη κοινότητα, που υφίσταται τις περισσότερες διακρίσεις. Η έμφυλη βία και η βία κατά των παιδιών παραμένουν ζητήματα που προκαλούν σοβαρές ανησυχίες.

Το Μαυροβούνιο έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας στον τομέα της **ελευθερίας της έκφρασης**, αλλά δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος κατά την υπό εξέταση περίοδο. Σημειώθηκε πολύ περιορισμένη πρόοδος όσον αφορά τις έρευνες για παλαιές υποθέσεις βίας κατά δημοσιογράφων. Οι πρόσφατες πολιτικές παρεμβάσεις στο συμβούλιο εθνικών δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών φορέων και στον οργανισμό ηλεκτρονικών μέσων μαζικής επικοινωνίας προκαλούν σοβαρές ανησυχίες. Ο τομέας των μέσων μαζικής επικοινωνίας παραμένει πολωμένος, και εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις όσον αφορά την κατανόηση του ρόλου των ελεύθερων μέσων μαζικής επικοινωνίας. Οι μηχανισμοί αυτορρύθμισης παραμένουν αδύναμοι.

Όσον αφορά τα **οικονομικά κριτήρια**, το Μαυροβούνιο σημείωσε σχετική πρόοδο στην προσπάθειά του να αναπτύξει μια λειτουργική οικονομία της αγοράς. Η οικονομία εξακολούθησε να αναπτύσσεται με σταθερό ρυθμό, βελτιώνοντας τα αποτελέσματα της αγοράς εργασίας, παρά το γεγονός ότι το ποσοστό ανεργίας παρέμεινε υψηλό. Παρά τη θετική δυναμική των εξαγωγών, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο τροφοδοτείται από την ισχυρή εγχώρια ζήτηση, παρέμεινε πολύ μεγάλο και χρηματοδοτήθηκε μόνο εν μέρει από καθαρές εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων. Οι δείκτες φερεγγυότητας και ρευστότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα βελτιώθηκαν, αλλά η πρόσβαση των μικρών επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση εξακολουθεί να παρεμποδίζεται από τους αυστηρούς όρους δανειοδότησης. Οι προσπάθειες δημοσιονομικής εξυγίανσης

συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια του 2018, αλλά ο στόχος για το δημοσιονομικό έλλειμμα δεν επιτεύχθηκε, ενώ το δημόσιο χρέος κατέγραψε νέο ρεκόρ, εν μέρει λόγω των χρηματοδοτικών αναγκών για ένα μεγάλο έργο αυτοκινητόδρομου, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από κινεζικό δάνειο. Η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα παρέμεινε περιορισμένη λόγω αδυναμιών στο επιχειρηματικό περιβάλλον, στο δικαστικό σύστημα και στη μεγάλη έκταση της παραοικονομίας, γεγονός που αντικατοπτρίζει τη χαμηλή ικανότητα εφαρμογής σε βασικούς κρατικούς φορείς που είναι υπεύθυνοι για την επιβολή του κράτους δικαίου και του ανταγωνισμού στην αγορά.

Το Μαυροβούνιο έχει σημειώσει σχετική πρόοδο και έχει προετοιμάσει σε μέτριο βαθμό τις ικανότητές του να αντιμετωπίζει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς εντός της ΕΕ. Η ανάπτυξη υποδομών σε διάφορους τομείς θέτει σταδιακά τις προϋποθέσεις για τη βελτίωση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο, απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για να ενισχυθεί η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και να μειωθεί η αναντιστοιχία μεταξύ των αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης και των αναγκών της αγοράς εργασίας. Οι τοπικές επιχειρήσεις πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα σε διεθνές επίπεδο.

Όσον αφορά τις **σχέσεις καλής γειτονίας και την περιφερειακή συνεργασία**, το Μαυροβούνιο παρέμεινε εποικοδομητικά προσηλωμένο στις διμερείς σχέσεις με άλλες υποψήφιες χώρες και γειτονικά κράτη μέλη της ΕΕ και συμμετέχει ενεργά στην περιφερειακή συνεργασία.

Όσον αφορά την **ικανότητα του Μαυροβουνίου να αναλάβει τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η προσχώρηση στην ΕΕ**, έχουν καταβληθεί σημαντικές προσπάθειες όσον αφορά την εναρμόνιση και την προετοιμασία για την εφαρμογή του κεκτημένου στους περισσότερους τομείς. Η χώρα έχει επιτύχει καλό επίπεδο προετοιμασίας σε τομείς όπως το εταιρικό δίκαιο, το δίκαιο περί πνευματικής ιδιοκτησίας, η ενέργεια και η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφάλειας και άμυνας. Έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό σε πολλά κεφάλαια, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, η πολιτική ανταγωνισμού, η γεωργία και η αγροτική ανάπτυξη, η ασφάλεια των τροφίμων, η κτηνιατρική και φυτοϋγειονομική πολιτική, καθώς και η πολιτική για τις επιχειρήσεις και η βιομηχανική πολιτική. Το Μαυροβούνιο βρίσκεται σε κάποιο στάδιο προετοιμασίας σε τομείς όπως το περιβάλλον και η κλιματική αλλαγή, καθώς και η κοινωνική πολιτική και η απασχόληση. Σημειώθηκε ικανοποιητική πρόοδος στους τομείς του δικαιώματος εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, του δικαίου περί πνευματικής ιδιοκτησίας, της γεωργίας και αγροτικής ανάπτυξης, της ασφάλειας των τροφίμων και της κτηνιατρικής και φυτοϋγειονομικής πολιτικής. Μελλοντικά, το Μαυροβούνιο θα πρέπει να επικεντρωθεί ιδίως στην πολιτική ανταγωνισμού, στο περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή και στις δημόσιες συμβάσεις. Η ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας για τη διασφάλιση της εφαρμογής του κεκτημένου παραμένει σημαντική πρόκληση για τη χώρα. Το Μαυροβούνιο εξακολούθησε να ευθυγραμμίζεται με το σύνολο των θέσεων και δηλώσεων της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας της ΕΕ.

Στον τομέα της **μετανάστευσης**, το Μαυροβούνιο ήλθε αντιμέτωπο με απότομη αύξηση της αντικανονικής μετανάστευσης, λόγω της μερικής μετατόπισης της περιφερειακής μετανάστευσης προς την αποκαλούμενη «παράκτια οδό» κατά μήκος της Αλβανίας, του Μαυροβουνίου και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Οι αρχές του Μαυροβουνίου συνέλαβαν 4 753 αντικανονικούς μετανάστες (αύξηση κατά 460 % σε σύγκριση με το 2017), οι οποίοι έθεσαν υπό ισχυρή πίεση τις ικανότητες υποδοχής και τις διοικητικές ικανότητες της χώρας. Το νομικό πλαίσιο ενισχύθηκε περαιτέρω με την έναρξη ισχύος μιας σημαντικής δέσμης νομοθετικών μέτρων για τη μετανάστευση και το άσυλο, ενώ ελήφθησαν ορισμένα μέτρα για

την αύξηση της ικανότητας υποδοχής και της επιχειρησιακής ικανότητας. Υπεγράφησαν σημαντικές συμφωνίες συνοριακής συνεργασίας με γειτονικές χώρες και μονογραφήθηκε η συμφωνία περί του καθεστώτος Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής με την ΕΕ. Κατά την επόμενη περίοδο αναφοράς, το Μαυροβούνιο θα πρέπει να ενισχύσει περαιτέρω την ικανότητα αντιμετώπισης των μεικτών μεταναστευτικών ροών και της ένταξης των προσφύγων· θα πρέπει να συνεχίσει να αυξάνει τους ανθρώπινους και υλικούς πόρους που διατίθενται για τη διαχείριση των συνόρων και το σύστημα καταγραφής μεταναστών.

Σερβία

Όσον αφορά τα **πολιτικά κριτήρια**, υπάρχει επιτακτική ανάγκη να δημιουργηθεί ένας χώρος για μια ειλικρινή διακομματική συζήτηση, ώστε να σφυρηλατηθεί μια ευρεία φιλοευρωπαϊκή συναίνεση που είναι ζωτικής σημασίας για την πρόοδο της χώρας στην πορεία της προς την ΕΕ. Πολλά κόμματα της αντιπολίτευσης άρχισαν να απέχουν από τις εργασίες του Κοινοβουλίου στις αρχές του 2019. Οι κοινοβουλευτικές πρακτικές του κυβερνώντος συνασπισμού οδήγησαν σε επιδείνωση της νομοθετικής συζήτησης και του ελέγχου, και υπονόμισαν σημαντικά την εποπτεία της εκτελεστικής εξουσίας από το Κοινοβούλιο.

Τον Δεκέμβριο του 2018 άρχισαν εβδομαδιαίες αντικυβερνητικές διαδηλώσεις στο Βελιγράδι σε αντίδραση σε επίθεση που δέχθηκε ένας ηγέτης κόμματος της αντιπολίτευσης. Ο αριθμός των γενικά ειρηνικών διαδηλώσεων με αίτημα την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας και ελεύθερες και αδιάβλητες εκλογές αυξήθηκε με την πάροδο του χρόνου. Πολλά κόμματα της αντιπολίτευσης ανήγγειλαν την πρόθεσή τους να απόσχουν από τις βουλευτικές εκλογές, εκτός εάν εισακουσθούν τα αιτήματα για ελεύθερες και αδιάβλητες εκλογές. Η Σερβία πρέπει να λάβει πλήρως υπόψη όλες τις συστάσεις σχετικά με τις εκλογές, οι οποίες, κατά τη γνώμη των διεθνών παρατηρητών, αποτελούν ζήτημα προτεραιότητας.

Η Σερβία έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό στον τομέα της μεταρρύθμισης της **δημόσιας διοίκησης**. Επιτεύχθηκε σχετική πρόοδος στον τομέα της παροχής υπηρεσιών και στη θέσπιση αρκετών νέων νόμων. Η πολιτική επιρροή σε διορισμούς ανώτατων διευθυντικών στελεχών εξακολουθεί να αποτελεί πηγή σοβαρής ανησυχίας, ιδίως σε ό,τι αφορά τον υπερβολικό αριθμό ατόμων σε εκτελεστικές θέσεις. Η ικανότητα της Σερβίας να προσελκύσει και να διατηρήσει στη διοίκηση εξειδικευμένο προσωπικό που θα ασχολείται με ενωσιακά θέματα είναι κρίσιμης σημασίας. Δεν έχει ακόμη καθιερωθεί ένα συντονισμένο σύστημα παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων για τη στρατηγική μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης και το πρόγραμμα μεταρρύθμισης της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών.

Το **δικαστικό σύστημα** της Σερβίας παρουσιάζει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας. Κατά την περίοδο αναφοράς επιτεύχθηκε κάποια πρόοδος. Οι συστάσεις του προηγούμενου έτους ελήφθησαν υπόψη μόνο εν μέρει. Σημειώθηκε σχετική πρόοδος όσον αφορά τη μείωση παλαιών υποθέσεων επιβολής της νομοθεσίας και την εφαρμογή μέτρων για την εναρμόνιση της δικαστικής πρακτικής. Η διαδικασία συνταγματικής μεταρρύθμισης, που αποσκοπούσε στην εναρμόνιση του συντάγματος με τα ευρωπαϊκά πρότυπα για τον δικαστικό τομέα, βρίσκεται σε εξέλιξη. Μετά την έγκριση των συνταγματικών τροποποιήσεων, το σύστημα διορισμού και αξιολόγησης των δικαστών και των εισαγγελέων πρέπει να αναθεωρηθεί προκειμένου να καταστούν δυνατές οι πλήρως αξιοκρατικές δικαστικές προσλήψεις και σταδιοδρομίες. Επί του παρόντος, η έκταση των περιπτώσεων πολιτικής επιρροής εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία.

Η Σερβία διαθέτει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **καταπολέμηση της διαφθοράς**. Σημειώθηκε περιορισμένη πρόοδος. Δεν υπάρχει μετρήσιμος αντίκτυπος των μεταρρυθμίσεων όσον αφορά την πρόληψη της διαφθοράς. Ένας αναθεωρημένος νόμος για την πρόληψη της διαφθοράς (γνωστός και ως νόμος για την Υπηρεσία Καταπολέμησης της

Διαφθοράς) εγκρίθηκε τον Μάιο του 2019. Όσον αφορά την καταστολή της διαφθοράς, εφαρμόζεται ο νόμος περί οργάνωσης και δικαιοδοσίας των κυβερνητικών αρχών για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και της διαφθοράς, που ετέθη σε ισχύ στα τέλη Μαρτίου του 2018, αλλά είναι πολύ νωρίς για να αξιολογηθεί ο αντίκτυπός του. Οι αρχές επιβολής του νόμου και οι δικαστικές αρχές δεν έχουν ακόμη καταρτίσει ένα αξιόπιστο ιστορικό επιδόσεων όσον αφορά τις επιχειρησιακά ανεξάρτητες ποινικές διώξεις και τις υποθέσεις μεγάλης διαφθοράς που έχουν τελεσιδικήσει. Γενικά, η διαφθορά είναι εκτεταμένη σε πολλούς τομείς και εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία.

Η Σερβία έχει επιτύχει κάποιο επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος**. Κατά την περίοδο αναφοράς επιτεύχθηκε κάποια πρόοδος. Η Σερβία άρχισε να εφαρμόζει το νέο οικονομικό κεφάλαιο του ποινικού κώδικα και τον νόμο σχετικά με την οργάνωση και τη δικαιοδοσία των κρατικών αρχών για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και της διαφθοράς, και υιοθέτησε μια στρατηγική για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο για την περίοδο 2019-2023. Ταυτόχρονα, δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος όσον αφορά την τήρηση των συστάσεων της προηγούμενης έκθεσης. Η Σερβία δεν έχει ακόμη καταρτίσει ένα πειστικό ιστορικό επιδόσεων όσον αφορά τις αποτελεσματικές έρευνες, τις διώξεις και τις τελεσιδικές καταδικαστικές αποφάσεις σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών ερευνών που να καταδεικνύουν την ύπαρξη ιστορικού επιδόσεων σε θέματα δέσμευσης και δήμευσης περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες. Ο αριθμός των καταδικαστικών αποφάσεων για το οργανωμένο έγκλημα (ιδίως σε σχέση με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων) παραμένει χαμηλός.

Το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο για την ενίσχυση των **θεμελιωδών δικαιωμάτων** θεσπίστηκε σε γενικές γραμμές. Εγκρίθηκαν τροποποιήσεις για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου όσον αφορά τις εθνικές μειονότητες. Πρέπει να διασφαλιστεί η συνεπής και αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών. Μολονότι η Σερβία διαθέτει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας, δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος στον τομέα της **ελευθερίας της έκφρασης**. Αυτή η έλλειψη προόδου αποτελεί πλέον πηγή σοβαρής ανησυχίας. Καταρτίστηκε μια νέα στρατηγική για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας με διαφανή τρόπο και χωρίς αποκλεισμούς· η εν λόγω στρατηγική πρέπει πλέον να εγκριθεί και να εφαρμοστεί. Η Σερβία πρέπει να επιταχύνει την εφαρμογή των μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων που υφίστανται διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων ΛΟΑΔΜ, των ατόμων με αναπηρία, των ατόμων με HIV/AIDS και άλλων ευάλωτων ατόμων.

Όσον αφορά τα **οικονομικά κριτήρια**, η Σερβία σημείωσε σχετική πρόοδο στην προσπάθειά της να αναπτύξει μια λειτουργική οικονομία της αγοράς. Οι εξωτερικές ανισορροπίες αυξάνονται, αν και η χρηματοδότησή τους παρέμεινε υγιής. Οι πιέσεις στις τιμές παρέμειναν χαμηλές και ο πληθωρισμός συγκρατήθηκε. Οι σημαντικές δημοσιονομικές προσαρμογές που έγιναν κατά τα προηγούμενα έτη έχουν βελτιώσει σημαντικά τη βιωσιμότητα του χρέους. Η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα διατηρήθηκε και οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας βελτιώθηκαν, με εξαίρεση τα ποσοστά απασχόλησης των νέων, τα οποία μειώθηκαν. Οι σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης, της φορολογικής αρχής και των κρατικών- επιχειρήσεων δεν προχώρησαν αρκετά με αποτέλεσμα να διαιωνιστούν- οι μακροχρόνιες ανεπάρκειες. Οι αρχές αντιμετωπίζουν τις αδυναμίες του δημοσιονομικού πλαισίου και τη διακυβέρνησή του με αργούς ρυθμούς. Το κράτος εξακολουθεί να επηρεάζει σημαντικά την οικονομία, ο ιδιωτικός τομέας δεν έχει αναπτυχθεί αρκετά, ενώ η ανάπτυξή του εμποδίζεται από αδυναμίες όσον αφορά το κράτος δικαίου και την επιβολή θεμιτού ανταγωνισμού.

Η Σερβία έχει σημειώσει σχετική πρόοδο και έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό για να αντιμετωπίσει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς εντός της ΕΕ. Η δομή της οικονομίας βελτιώθηκε περαιτέρω και η οικονομική ολοκλήρωση με την ΕΕ παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα. Ωστόσο, παρά την κάποια πρόοδο, η ποιότητα, η ισότητα και η συνάφεια της εκπαίδευσης και της κατάρτισης δεν ανταποκρίνονται πλήρως στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Οι επενδύσεις αυξήθηκαν, αλλά παραμένουν ανεπαρκείς, μετά από πολυετείς χαμηλές επενδύσεις, για την αντιμετώπιση των ελλείψεων στις υποδομές. Παρόλο που το κόστος του δανεισμού των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων έχει μειωθεί πρόσφατα, αντιμετωπίζουν ακόμη αρκετά προβλήματα, μεταξύ των οποίων ένα ασταθές επιχειρηματικό περιβάλλον και αθέμιτο ανταγωνισμό.

Η Σερβία συνολικά παρέμεινε προσηλωμένη στις διμερείς σχέσεις με άλλες υποψήφιες χώρες και γειτονικά κράτη μέλη της ΕΕ και συμμετέχει ενεργά στην **περιφερειακή συνεργασία**. Εφόσον της έχει δοθεί η έδρα της Γραμματείας της επιτροπής της Συνθήκης για την Κοινότητα Μεταφορών, η Σερβία θα πρέπει τώρα να παράσχει περαιτέρω στήριξη ώστε να διασφαλίσει τη δημιουργία των συνθηκών που θα της επιτρέψουν να αναλάβει δραστηριότητες ταχέως.

Όσον αφορά την **εξομάλυνση των σχέσεων με το Κοσσυφοπέδιο**, η Σερβία παρέμεινε προσηλωμένη στον διάλογο και επέδειξε συγκράτηση στην αντίδρασή της ως προς την επιβολή τελωνειακών δασμών. Ωστόσο, η Σερβία πρέπει να καταβάλει σημαντικές προσπάθειες, ιδίως στις διεθνείς σχέσεις της, για να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τη σύναψη μιας νομικά δεσμευτικής συμφωνίας με το Κοσσυφοπέδιο. Μια τέτοια συμφωνία είναι επείγουσα και ζωτικής σημασίας προκειμένου η Σερβία και το Κοσσυφοπέδιο να μπορέσουν να προχωρήσουν στην αντίστοιχη ευρωπαϊκή τους πορεία.

Όσον αφορά την **ικανότητά της για ανάληψη των υποχρεώσεων που απορρέουν από την προσχώρηση στην ΕΕ**, η Σερβία συνέχισε να εργάζεται για την εναρμόνιση της νομοθεσίας της με το κεκτημένο της ΕΕ σε όλους τους τομείς. Οι επαρκείς οικονομικοί και ανθρώπινοι πόροι, καθώς και τα εύρωστα στρατηγικά πλαίσια θα είναι κρίσιμης σημασίας για τον ρυθμό των μεταρρυθμίσεων. Η Σερβία βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας σε ορισμένους τομείς όπως το εταιρικό δίκαιο, η διανοητική ιδιοκτησία, η πολιτική μεταφορών, η επιστήμη και η έρευνα, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός και τα τελωνεία. Η Σερβία βελτίωσε τη σύνδεση του επενδυτικού της σχεδιασμού με την εκτέλεση του προϋπολογισμού, αλλά δεν έχει ακόμη αναπτύξει έναν ενιαίο μηχανισμό για την ιεράρχηση όλων των επενδύσεων ανεξάρτητα από την πηγή χρηματοδότησης, σύμφωνα με το κυβερνητικό πρόγραμμα μεταρρύθμισης για τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών. Σε τομείς όπως οι δημόσιες συμβάσεις, οι στατιστικές, οι εξωτερικές σχέσεις, η κοινωνική πολιτική και η απασχόληση, η νομισματική πολιτική ή ο δημοσιονομικός έλεγχος, η Σερβία έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό. Η Σερβία συνέχισε να σημειώνει ικανοποιητική πρόοδο όσον αφορά τον γεωργικό τομέα και την εναρμόνιση με το κεκτημένο της ΕΕ στον τομέα των μεταφορών, ενώ σημειώθηκε περιορισμένη πρόοδος στον τομέα της ενέργειας. Οι τομείς πολιτικής του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής δεν έχουν ακόμη τύχει της δέουσας προσοχής.

Η Σερβία πρέπει να αντιμετωπίσει, κατά προτεραιότητα, τα ζητήματα μη συμμόρφωσης με τη ΣΣΣ, ιδίως όσον αφορά τον έλεγχο των κρατικών ενισχύσεων, τις φορολογικές διακρίσεις για τα εισαγόμενα αλκοολούχα ποτά και τον περιορισμό του ανταγωνισμού στο σύστημα πληρωμών με τραπεζική κάρτα. Η Σερβία πρέπει να εναρμονίσει προοδευτικά την εξωτερική πολιτική της και την πολιτική ασφάλειάς της με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο μέχρι την προσχώρηση.

Η Σερβία εξακολούθησε να διαχειρίζεται τις επιπτώσεις των **μεικτών μεταναστευτικών ροών** προς την ΕΕ, οι οποίες είχαν σταθεροποιηθεί κατά τη διάρκεια του 2018. Σημείωσε

ορισμένη πρόοδο κατά την εφαρμογή της στρατηγικής ολοκληρωμένης διαχείρισης των συνόρων. Μονογραφήθηκε η συμφωνία περί καθεστώτος με την ΕΕ σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής. Η στρατηγική και το σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση της αντικανονικής μετανάστευσης έχουν εγκριθεί. Η Σερβία πρέπει να τηρήσει την υποχρέωση επανεισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο της συμφωνίας επανεισδοχής ΕΕ-Σερβίας. Επιπλέον, η Σερβία θα πρέπει να παύσει να αποκλίνει περαιτέρω από την πολιτική θεωρήσεων της ΕΕ.

Βόρεια Μακεδονία

Όσον αφορά τα **πολιτικά κριτήρια**, η Βόρεια Μακεδονία εξακολουθεί να διατηρεί σταθερό ρυθμό υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων της ΕΕ καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς. Η κυβέρνηση έχει λάβει μέτρα για την αποκατάσταση των ελέγχων και των ισορροπιών, την ενίσχυση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Η χώρα εξακολουθεί να υφίσταται θεμελιώδεις αλλαγές σε μια ανοικτή πολιτική ατμόσφαιρα χωρίς αποκλεισμούς. Η χώρα εξακολουθεί να παράγει απτά αποτελέσματα στους βασικούς τομείς που προσδιορίστηκαν στα συμπεράσματα του Συμβουλίου, όπως το δικαστικό σύστημα, η καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, η μεταρρύθμιση των υπηρεσιών πληροφοριών και η δημόσια διοίκηση. Η νοοτροπία συμβιβασμού στο πολιτικό τοπίο έχει βελτιωθεί χάρη στις προσπάθειες της κυβέρνησης να προσεγγίσει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένης της αντιπολίτευσης και της κοινωνίας των πολιτών, με τρόπο διαφανή και χωρίς αποκλεισμούς. Μετά την υπογραφή της ιστορικής συμφωνίας που επιτεύχθηκε με την Ελλάδα τον Ιούνιο 2018 (γνωστή και ως «συμφωνία των Πρεσπών»), διοργανώθηκε συμβουλευτικό δημοψήφισμα τον Σεπτέμβριο του 2018, σύμφωνα με το οποίο η συντριπτική πλειοψηφία των ψηφισάντων υποστήριξαν την προσχώρηση στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ με την αποδοχή της συμφωνίας των Πρεσπών. Οι προεδρικές εκλογές ήταν καλά οργανωμένες ενώ τηρήθηκαν οι θεμελιώδεις ελευθερίες, γεγονός που επέτρεψε στους πολίτες να προβούν σε συνειδητές επιλογές μεταξύ των υποψηφίων. Το Κοινοβούλιο έχει βελτιώσει τις επιδόσεις του ως φόρουμ εποικοδομητικού πολιτικού διαλόγου και έχει ενισχύσει την εποπτεία και τις νομοθετικές λειτουργίες του, μεταξύ άλλων περιορίζοντας τη χρήση ταχειών διαδικασιών.

Η κατάσταση μεταξύ των εθνοτήτων παρέμεινε σε γενικές γραμμές ήρεμη, παρά ορισμένες περιστασιακές εντάσεις. Η κυβέρνηση διατήρησε τη δέσμευσή της να ενισχύσει την εμπιστοσύνη μεταξύ κοινοτήτων. Η συμφωνία-πλαίσιο της Οχρίδας, με την οποία τερματίστηκαν οι συγκρούσεις του 2001 και η οποία παρέχει το πλαίσιο για τη διατήρηση του πολυεθνικού χαρακτήρα της κοινωνίας, αναφέρεται στο προοίμιο του Συντάγματος και εξακολουθεί να εφαρμόζεται.

Το κλίμα στο οποίο λειτουργούν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθεί να βελτιώνεται. Η κοινωνία των πολιτών εξακολούθησε να διαδραματίζει εποικοδομητικό ρόλο στην υποστήριξη των δημοκρατικών διαδικασιών. Έχουν εγκριθεί στρατηγικά έγγραφα, τα οποία παρέχουν κατευθύνσεις σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ της κυβέρνησης και της κοινωνίας των πολιτών. Τόσο οι κυβερνητικοί όσο και οι μη κυβερνητικοί φορείς θα πρέπει να στοχεύουν σε μια ουσιαστική διαδικασία διαβούλευσης.

Όσον αφορά τη μεταρρύθμιση των υπηρεσιών πληροφοριών, η Βόρεια Μακεδονία σημείωσε ικανοποιητική πρόοδο. Μετά τη μεταρρύθμιση του συστήματος παρακολούθησης των επικοινωνιών, η νέα επιχειρησιακή τεχνική υπηρεσία είναι πλήρως λειτουργική. Επίσης, η χώρα έχει ξεκινήσει τη μεταρρύθμιση των υπηρεσιών πληροφοριών σε συνεργασία με το ΝΑΤΟ και άλλους εταίρους. Επιλέχθηκε ένα μοντέλο και εγκρίθηκε το νομικό πλαίσιο για την ίδρυση νέας Υπηρεσίας Εθνικής Ασφάλειας.

Όσον αφορά τη μεταρρύθμιση της **δημόσιας διοίκησης**, η Βόρεια Μακεδονία εμφανίζει μέτριο βαθμό προετοιμασίας. Σημειώθηκε ικανοποιητική πρόοδος, ιδίως όσον αφορά την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου για τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, τη βελτίωση των δημόσιων διαβουλεύσεων και την αύξηση της διαφάνειας στον τομέα της χάραξης πολιτικής και της ανάπτυξης και του συντονισμού των πολιτικών. Έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση εικαζόμενων πολιτικών διορισμών. Ωστόσο, απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την ενίσχυση της λογοδοσίας της διοίκησης και την πρόληψη της πολιτικοποίησής της. Η τήρηση των αρχών της διαφάνειας, της αξιοκρατίας και της ισότιμης εκπροσώπησης παραμένει ουσιαστικής σημασίας.

Το **δικαστικό σύστημα** της χώρας έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας / έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό και έχει σημειωθεί ικανοποιητική πρόοδος όσον αφορά τον συνυπολογισμό των «επειγουσών μεταρρυθμιστικών προτεραιοτήτων» και των συστάσεων της Επιτροπής της Βενετίας και της ομάδας εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για συστημικά ζητήματα κράτους δικαίου. Η χώρα επέδειξε σταθερή αποφασιστικότητα όσον αφορά τη βελτίωση του δικαστικού συστήματος και η εφαρμογή του νέου νομικού πλαισίου αποτελεί σταθερή βάση για τη συνέχιση της προόδου. Έχει εκπονηθεί νέος νόμος για την Εισαγγελία με σκοπό την ενσωμάτωση του ειδικού εισαγγελέα στο εισαγγελικό σύστημα. Τα δικαστήρια εκδίδουν αποφάσεις σε πολύκροτες υποθέσεις που έχουν υποβληθεί από την Ειδική Εισαγγελία. Πέρα από τις νομικές αλλαγές, όλα τα δικαστικά όργανα πρέπει να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση και να συμβάλλουν, μέσω πρόσθετων προσπαθειών, στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης του κοινού στο δικαστικό σώμα.

Όσον αφορά την **καταπολέμηση της διαφθοράς**, η Βόρεια Μακεδονία έχει κάποιο επίπεδο προετοιμασίας. Υπήρξε ικανοποιητική πρόοδος μέσω της περαιτέρω εδραίωσης ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τη διερεύνηση, τη δίωξη και την εκδίκαση υποθέσεων μεγάλης διαφθοράς, καθώς και μέσω αλλαγών στο νομοθετικό πλαίσιο. Ως προς αυτό, το νέο νομικό πλαίσιο για την πρόληψη της διαφθοράς έχει βελτιωθεί και ο διορισμός νέων μελών της Κρατικής Επιτροπής για την Πρόληψη της Διαφθοράς είναι πολύ πιο διαφανής σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη. Η Επιτροπή έχει λάβει σημαντικά μέτρα για την προδραστική καταπολέμηση της διαφθοράς, με τη συμμετοχή υψηλόβαθμων υπαλλήλων σε όλο το πολιτικό φάσμα. Ο Ειδικός Εισαγγελέας έχει επιβεβαιώσει τον ηγετικό του ρόλο στη διερεύνηση και δίωξη υποθέσεων μεγάλης διαφθοράς. Οι αρχές πρέπει να εντείνουν περαιτέρω τις προσπάθειές τους για να αποδείξουν ότι η καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί εθνική προτεραιότητα σε όλα τα επίπεδα εξουσίας. Ωστόσο, η διαφθορά είναι εκτεταμένη σε πολλούς τομείς και εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία.

Σχετικά με την **καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος**, η χώρα έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας. Το νομοθετικό πλαίσιο είναι σε γενικές γραμμές σύμφωνο με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ενώ πρέπει να συνεχιστούν οι προσπάθειες για την εφαρμογή στρατηγικών καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος και την ενεργό μέτρηση του αντικτύπου τους. Σημειώθηκε επίσης σχετική πρόοδος όσον αφορά τη συμμόρφωση με τις συστάσεις των τελευταίων ετών για τη βελτίωση του ιστορικού επιδόσεων, την ενίσχυση της συνεργασίας για την επιβολή του νόμου και την ουσιαστική βελτίωση της επιχειρησιακής ικανότητας για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Σημειώθηκε περαιτέρω πρόοδος σε επιχειρησιακό επίπεδο μέσω της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του εθνικού κέντρου συντονισμού για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της συμμετοχής σε κοινές επιχειρήσεις με τα κράτη μέλη της ΕΕ και τις γειτονικές χώρες.

Το νομικό πλαίσιο για την προστασία των **θεμελιωδών δικαιωμάτων** συνάδει σε μεγάλο βαθμό με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και η χώρα έχει σημειώσει ικανοποιητική πρόοδο. Αυξήθηκε η προστασία από τα εγκλήματα μίσους και τις διακρίσεις με τροποποιήσεις του

Ποινικού Κώδικα και τη θέσπιση του Νόμου για την πρόληψη και την προστασία από διακρίσεις. Εγκρίθηκε επίσης φιλόδοξη στρατηγική αποϊδρυματοποίησης, ενώ οι στόχοι καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών ενσωματώθηκαν σε σχέδιο δράσης για την εφαρμογή της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης. Ωστόσο, ο μηχανισμός εξωτερικής εποπτείας της αστυνομίας δεν είναι ακόμη πλήρως λειτουργικός και η χώρα πρέπει να αναπτύξει περαιτέρω τη χρήση εναλλακτικών κυρώσεων και της αναστολής εκτέλεσης της ποινής υπό επιτήρηση. Η χώρα πρέπει επίσης να καταβάλλει επιπλέον προσπάθειες για τη συνεπή διάδοση και την ανταπόκριση στις συστάσεις των ευρωπαϊκών και διεθνών φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως όσον αφορά τη μεταχείριση των κρατουμένων, των γυναικών και των ατόμων με αναπηρία. Η χώρα έχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας / έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό στον τομέα της **ελευθερίας της έκφρασης** και έχει σημειώσει ικανοποιητική πρόοδο κατά το τελευταίο έτος. Το κλίμα για την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας και την ελευθερία της έκφρασης εξακολούθησε να βελτιώνεται. Είναι σημαντικό οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι πολιτικές ελίτ να επιδείξουν υψηλότερο επίπεδο ανεκτικότητας έναντι των επικρίσεων, στηρίζοντας με τον τρόπο αυτό την ελευθερία της έκφρασης. Η χώρα πρέπει να καταβάλλει συνεχείς προσπάθειες για να βελτιώσει την ανεξαρτησία και τα επαγγελματικά πρότυπα του δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού φορέα, καθώς και την οικονομική βιωσιμότητά του. Έχουν εγκριθεί τροποποιήσεις του Νόμου περί υπηρεσιών ηχητικών και οπτικοακουστικών μέσων και η εφαρμογή τους θα απαιτήσει ισχυρή πολιτική δέσμευση για τη διασφάλιση του επαγγελματισμού, του σεβασμού των αρχών της διαφάνειας, των αξιοκρατικών διορισμών και της ισότιμης εκπροσώπησης.

Όσον αφορά την **περιφερειακή συνεργασία**, η χώρα διατήρησε τις καλές σχέσεις της με τις άλλες υποψήφιες χώρες και συμμετείχε ενεργά σε περιφερειακές πρωτοβουλίες. Έχουν γίνει ιστορικά βήματα για τη βελτίωση των σχέσεων καλής γειτονίας, μεταξύ άλλων με την έναρξη ισχύος και την εφαρμογή της συμφωνίας των Πρεσπών, γεγονός που έθεσε τέλος σε μία από τις παλαιότερες διαμάχες στην περιοχή. Η Επιτροπή προσβλέπει στη συνέχιση της εφαρμογής της διμερούς συνθήκης με τη Βουλγαρία.

Όσον αφορά τα **οικονομικά κριτήρια**, η Βόρεια Μακεδονία έχει σημειώσει σχετική πρόοδο και βρίσκεται σε καλό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την ανάπτυξη μιας λειτουργικής οικονομίας της αγοράς. Η οικονομική ανάπτυξη ανέκαμψε μετά από ένα έτος στασιμότητας, αν και οι επενδύσεις παρέμειναν υποτονικές. Η κυβέρνηση έλαβε μέτρα για τη βελτίωση της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών και της διαφάνειας. Θέσπισε μεταρρυθμίσεις όσον αφορά τη φορολογία εισοδήματος και το σύστημα συνταξιοδότησης. Ωστόσο, η σύνθεση των δαπανών επιδεινώθηκε και η δημοσιονομική εξυγίανση πρέπει να γίνει πιο φιλόδοξη προκειμένου τα δημόσια οικονομικά να τεθούν σε βιώσιμη τροχιά. Η λειτουργία της αγοράς εργασίας παρεμποδίζεται από επίμονα διαρθρωτικά προβλήματα. Η εκτέλεση των συμβάσεων και η εκτεταμένη άτυπη οικονομία εξακολουθούν να δυσχεραίνουν το επιχειρηματικό κλίμα.

Η Βόρεια Μακεδονία έχει σημειώσει σχετική πρόοδο και έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό για να αντιμετωπίσει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς εντός της ΕΕ. Σημειώθηκε μεγαλύτερη εμβάθυνση της ενσωμάτωσης στην ΕΕ στον τομέα του εμπορίου και των επενδύσεων. Οι εξαγωγές και η παραγωγή στον τομέα της μεταποίησης διαφοροποιήθηκαν περαιτέρω προς προϊόντα υψηλότερης αξίας. Ωστόσο, οι ελλείψεις δεξιοτήτων, καθώς και η απουσία εναρμόνισης των δεξιοτήτων με τις δεξιότητες που απαιτούν οι εταιρείες, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις ελλείψεις των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, υπονομεύουν την παραγωγικότητα της εργασίας και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά επενδυτικά κενά στις δημόσιες υποδομές.

Όσον αφορά την ικανότητά της για **ανάληψη των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ιδιότητα του μέλους**, η χώρα είναι μετρίως προετοιμασμένη στους περισσότερους τομείς, μεταξύ άλλων στους τομείς του ανταγωνισμού, των δημόσιων συμβάσεων, των μεταφορών και της ενέργειας. Η χώρα επιδεικνύει ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας σε τομείς όπως το εταιρικό δίκαιο, η τελωνειακή ένωση, τα διευρωπαϊκά δίκτυα και η επιστήμη και έρευνα. Απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες γενικά, ιδίως στους ελάχιστους τομείς στους οποίους η χώρα βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο προετοιμασίας, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, καθώς και οι οικονομικές και δημοσιονομικές διατάξεις. Απαιτείται επίσης μεγαλύτερη έμφαση στη διοικητική ικανότητα και την αποτελεσματική εφαρμογή. Η χώρα συνέχισε να βελτιώνει την εναρμόνισή της με τις δηλώσεις της ΕΕ και τις αποφάσεις του Συμβουλίου για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας.

Η Βόρεια Μακεδονία εξακολουθεί να διαδραματίζει ενεργό και εποικοδομητικό ρόλο στη διαχείριση των **μεικτών μεταναστευτικών ροών**. Συνεργάζεται αποτελεσματικά με τα κράτη μέλη της ΕΕ και τις γειτονικές χώρες. Συνεχίστηκαν οι σημαντικές προσπάθειες για τη διασφάλιση βασικών συνθηκών διαβίωσης και υπηρεσιών για όλους τους μετανάστες που παραμένουν στη χώρα. Εξακολουθούν να υπάρχουν αβεβαιότητες όσον αφορά το πεδίο και τη διάρθρωση των μεταναστευτικών ροών. Η μη συνεπής καταγραφή των μεταναστών που συλλαμβάνονται σε αντικανονικές μετακινήσεις εμποδίζει την τακτική και κατάλληλη, ευαίσθητη ως προς τους χρίζοντες προστασίας, κατάρτιση προφίλ, καθώς και την παραπομπή σε εθνικούς μηχανισμούς προστασίας. Έχει εξασφαλιστεί αποτελεσματικός έλεγχος στα νότια σύνορα, μεταξύ άλλων με την τοποθέτηση στα σύνορα προσκεκλημένων υπαλλήλων από τα κράτη μέλη της ΕΕ. Μονογραφήθηκε η συμφωνία περί καθεστώτος με την ΕΕ σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής. Ωστόσο, το πρόβλημα των συχνών δραστηριοτήτων παράνομης διακίνησης στα βόρεια σύνορα πρέπει να αντιμετωπιστεί περαιτέρω. Η χώρα εξακολουθεί να υφίσταται σοβαρές πιέσεις λόγω της γεωγραφικής της θέσης.

Αλβανία

Όσον αφορά τα **πολιτικά κριτήρια**, η Αλβανία εξακολούθησε να σημειώνει πρόοδο σχετικά με την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων της ΕΕ καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς. Ο πολιτικός τομέας εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από έντονη πόλωση. Οι κοινοβουλευτικές δραστηριότητες επηρεάστηκαν από την παρατεταμένη αποχή των κομμάτων της αντιπολίτευσης, τα οποία στη συνέχεια παραιτήθηκαν από τις κοινοβουλευτικές εντολές τους τον Φεβρουάριο του 2019. Πάνω από το ήμισυ των κοινοβουλευτικών εντολών από τις οποίες υπήρξαν παραιτήσεις ανατέθηκαν εκ νέου από την κεντρική εκλογική επιτροπή και, ως εκ τούτου, διατηρείται η απαρτία για την πλήρη λειτουργία του Κοινοβουλίου. Τα κυριότερα κόμματα της αντιπολίτευσης αποφάσισαν να μην συμμετάσχουν στις τοπικές εκλογές, οι οποίες έχουν προγραμματιστεί για τις 30 Ιουνίου 2019. Η απεμπλοκή των κύριων κομμάτων της αντιπολίτευσης επηρέασε αρνητικά τις προσπάθειες δικομματικής εκλογικής μεταρρύθμισης παρά τις προσπάθειες της πλειοψηφίας να προχωρήσει σε αυτή. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης θα πρέπει να συμμετέχουν εκ νέου εποικοδομητικά στους δημοκρατικούς θεσμούς.

Η Αλβανία είναι μετρίως προετοιμασμένη όσον αφορά τη μεταρρύθμιση της **δημόσιας διοίκησης**. Οι προσπάθειες συνεχίστηκαν σε αρκετούς σχετικούς τομείς, με αποτέλεσμα να σημειωθεί σχετική πρόοδος όσον αφορά την αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια της παροχής δημόσιων υπηρεσιών, τη βελτίωση του κανονιστικού πλαισίου σχετικά με την εκτίμηση των πολιτικών επιπτώσεων, περισσότερο διαφανείς διαδικασίες πρόσληψης, καθώς και τη συνολική ενίσχυση της ικανότητας της διοίκησης να εφαρμόσει αξιοκρατικές διαδικασίες δημόσιας διοίκησης. Η εδραίωση των επιτευγμάτων αυτών θα πρέπει να

προχωρήσει περαιτέρω προκειμένου να διασφαλιστεί μια περισσότερο αποτελεσματική, μη πολιτικοποιημένη και επαγγελματική δημόσια διοίκηση.

Το αλβανικό **δικαστικό σύστημα** έχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας. Συνεχίστηκε συστηματικά η εφαρμογή μιας συνολικής και εμπειριστατωμένης μεταρρύθμισης του τομέα της δικαιοσύνης, με αποτέλεσμα την επίτευξη συνολικά ικανοποιητικής προόδου. Θεσπίστηκαν οι νέοι θεσμοί για την αυτοδιοίκηση του δικαστικού σώματος, ήτοι, το Ανώτατο Δικαστικό και Εισαγγελικό Συμβούλιο και το Συμβούλιο Δικαστικών Διορισμών, γεγονός που αντιπροσωπεύει ζωτικής σημασίας βήμα προς την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της λογοδοσίας της δικαστικής εξουσίας. Η προσωρινή εκ νέου αξιολόγηση όλων των δικαστών και εισαγγελέων (διαδικασία ενδεδειγμένης αξιολόγησης) προχωρεί σταθερά και αποφέρει απτά αποτελέσματα. Συνεχίζεται, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η διεθνής επιχείρηση παρακολούθησης για την επίβλεψη της διαδικασίας. Έχουν διεκπεραιωθεί πάνω από 140 φάκελοι, με αποτέλεσμα 88 απολύσεις/παραιτήσεις δικαστικών από τα καθήκοντά τους και 53 επιβεβαιώσεις. Οι περισσότερες απολύσεις αφορούσαν υποθέσεις αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων. Αυτά τα συγκεκριμένα και αξιόπιστα αποτελέσματα έχουν ενισχύσει σημαντικά τον τομέα και έχουν εδραιώσει την ανεξαρτησία, την αμεροληψία, τον επαγγελματισμό και τη λογοδοσία της δικαστικής εξουσίας.

Η Αλβανία έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **καταπολέμηση της διαφθοράς**. Σημειώθηκε ικανοποιητική πρόοδος, ιδίως με την έγκριση του νέου σχεδίου δράσης 2018-2020 για την εφαρμογή της διατομεακής στρατηγικής κατά της διαφθοράς, των τροποποιήσεων του Νόμου για τη δήλωση και τον έλεγχο των περιουσιακών στοιχείων, του Νόμου για τις δημόσιες συμβάσεις, καθώς και την έγκριση του κώδικα δεοντολογίας για τα μέλη του Κοινοβουλίου. Η σύσταση ειδικής ομάδας για την καταπολέμηση της διαφθοράς έχει αυξήσει την προορατικότητα των διοικητικών ερευνών. Εξακολούθησε να βελτιώνεται η άμεση πρόσβαση των εισαγγελέων και της αστυνομίας σε βάσεις δεδομένων. Η ικανοποιητική πρόοδος συνεχίστηκε με την ενίσχυση του ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τη διερεύνηση, τη δίωξη και την εκδίκαση υποθέσεων διαφθοράς υψηλού επιπέδου. Στα συγκεκριμένα αποτελέσματα της καταπολέμησης της διαφθοράς συγκαταλέγονται η διαδικασία ενδεδειγμένης αξιολόγησης που οδήγησε στην οριστική παύση ορισμένων υψηλόβαθμων δικαστών από τα καθήκοντά τους, μεταξύ άλλων σε επίπεδο Συνταγματικού Δικαστηρίου και Ανώτατου Δικαστηρίου. Η θέσπιση Ανώτατου Εισαγγελικού Συμβουλίου συνέβαλε στη σύσταση εξειδικευμένων φορέων καταπολέμησης της διαφθοράς (συγκεκριμένα της Ειδικής Δομής για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (SPAK) και του Εθνικού Γραφείου Πληροφοριών (NBI)). Όταν ολοκληρωθεί η ενδεδειγμένη αξιολόγηση των υποψηφίων, οι δικαστικοί φορείς θα καταστούν λειτουργικοί, γεγονός που θα ενισχύσει τη συνολική ικανότητα διερεύνησης και δίωξης υποθέσεων διαφθοράς. Ωστόσο, γενικά η διαφθορά είναι εκτεταμένη σε πολλούς τομείς και εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία.

Η Αλβανία έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος**. Οι αστυνομικές επιχειρήσεις για την εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων έχουν ενταθεί. Ορισμένες επιχειρήσεις της αστυνομίας οδήγησαν σε πολλαπλές συλλήψεις, ενώ απαγγέλθηκαν σημαντικές κατηγορίες και εκδόθηκαν καταδικαστικές αποφάσεις. Αποτέλεσμα των εν λόγω επιχειρήσεων ήταν η σύλληψη και η δίωξη γνωστών αρχηγών εγκληματικών οργανώσεων. Η διεθνής αστυνομική συνεργασία, ιδίως με τα κράτη μέλη της ΕΕ, έχει επίσης ενταθεί, με αποτέλεσμα μια σειρά επιτυχημένων μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεων επιβολής του νόμου. Η Αλβανία, κατά τα προηγούμενα έτη, επέδειξε συστηματικά ισχυρή δέσμευση για την καταπολέμηση της παραγωγής και διακίνησης κάνναβης. Η Αλβανία επιτρέπει τη λειτουργία παρεμβατικού μηχανισμού παρακολούθησης από κράτος μέλος της ΕΕ (εναέριες έρευνες της ιταλικής *Guardia di Finanza*,

συγκρηματοδοτούμενες από την ΕΕ). Κατά τις δύο τελευταίες καλλιεργητικές περιόδους, η εναέρια επισκόπηση επιβεβαίωσε ότι στην Αλβανία δεν έχει πραγματοποιηθεί σχεδόν καθόλου καλλιέργεια κάνναβης. Τα μέτρα αυτά αποτελούν απτή πρόοδο όσον αφορά τη συμμόρφωση προς τις συστάσεις των τελευταίων ετών για τη βελτίωση του ιστορικού επιδόσεων. Οι προσπάθειες πρέπει να συνεχιστούν, ιδίως με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος και άλλων προϊόντων αδικαιολόγητου πλουτισμού.

Όσον αφορά τα **θεμελιώδη δικαιώματα**, η Αλβανία συμμορφώνεται συνολικά με τις διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και έχει αναπτύξει το νομικό της πλαίσιο σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Κατά την περίοδο αναφοράς, η Αλβανία κατέβαλε προσπάθειες για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από διεθνείς νομικές πράξεις. Ωστόσο, η συνολική εφαρμογή των εν λόγω πράξεων πρέπει να ενισχυθεί. Το νομικό πλαίσιο βελτιώθηκε στους τομείς των δικαιωμάτων του παιδιού και της ενδοοικογενειακής βίας. Τον Μάιο 2018 το κοινοβούλιο θέσπισε νέο νόμο για την κοινωνική στέγαση, στόχος του οποίου είναι η ενίσχυση της προστασίας του δικαιώματος στέγασης των πλέον ευάλωτων μελών της κοινότητας των Ρομά και της κοινότητας των Αθίγγανων⁹. Απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την εδραίωση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Όσον αφορά την **ελευθερία της έκφρασης**, το συνολικό νομοθετικό πλαίσιο ευνοεί την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, αλλά χρειάζονται περισσότερες προσπάθειες για την εφαρμογή του.

Όσον αφορά τα **οικονομικά κριτήρια**, η Αλβανία σημείωσε σχετική πρόοδο στην προσπάθειά της να αναπτύξει μια λειτουργική οικονομία της αγοράς. Η οικονομική ανάπτυξη αυξήθηκε περαιτέρω ενώ η ανεργία, αν και μειωμένη, εξακολουθεί να κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν σταθερά, ενώ μειώθηκε το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ο υψηλός δείκτης δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ εξακολούθησε να μειώνεται, αλλά ο ρυθμός δημοσιονομικής εξυγίανσης παρέμεινε αργός. Οι τράπεζες εξακολούθησαν να μειώνουν τον αριθμό των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τη χρήση ξένου νομίσματος. Ο τραπεζικός τομέας παρέμεινε σταθερός, μολονότι δεν επιταχύνθηκε η αύξηση των επιχειρηματικών πιστώσεων. Έχουν ληφθεί μέτρα για την ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Το επιχειρηματικό περιβάλλον έχει βελτιωθεί μόνο όσον αφορά ορισμένες πτυχές. Η πρόοδος της εφαρμογής ολοκληρωμένης μεταρρύθμισης της δικαιοσύνης αναμένεται να συμβάλει στην ενίσχυση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την προσέλκυση επενδύσεων. Σημειώθηκε σχετική πρόοδος όσον αφορά την αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, καθώς και της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των θεσμών και των υπηρεσιών της αγοράς εργασίας, αλλά το ποσοστό απασχόλησης και η συμμετοχή στην αγορά εργασίας παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, ενώ η άτυπη οικονομία εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό άροχο θέσεων απασχόλησης.

Η Αλβανία έχει σημειώσει σχετική πρόοδο και έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό όσον αφορά την ικανότητά της να αντιμετωπίζει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς εντός της Ένωσης. Η Αλβανία έχει σημειώσει σχετική πρόοδο όσον αφορά την ανάπτυξη της ενέργειας, των μεταφορών και της ψηφιακής υποδομής, αλλά η έλλειψη παραγωγικής τεχνογνωσίας, τα χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης και οι μεταφορές τεχνολογίας παρεμποδίζουν την ανταγωνιστικότητα της Αλβανίας και την ενσωμάτωσή της στις διεθνείς αξιακές αλυσίδες. Οι εξαγωγές και η περιφερειακή ολοκλήρωση υπολείπονται των δυνατοτήτων. Οι προσπάθειες βελτίωσης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης αποφέρουν

⁹ Σύμφωνα με την ορολογία των Ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, ο γενικός όρος «Ρομά» χρησιμοποιείται εδώ για αριθμό διαφορετικών ομάδων, χωρίς να αποκλείονται οι ιδιαιτερότητες αυτών των ομάδων.

ορισμένα αποτελέσματα, αλλά οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να συνεχιστούν, ιδίως προκειμένου να αντιμετωπιστούν καλύτερα οι αγροτικές περιοχές και οι ευάλωτες ομάδες. Η ικανότητα της Αλβανίας για έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία παρέμεινε πολύ χαμηλή.

Όσον αφορά τις **σχέσεις καλής γειτονίας και την περιφερειακή συνεργασία**, η Αλβανία εξακολουθεί να συμμετέχει ενεργά στην περιφερειακή συνεργασία και να διατηρεί σχέσεις καλής γειτονίας. Έχουν ληφθεί σημαντικά μέτρα για τη διευθέτηση διμερών ζητημάτων με την Ελλάδα.

Η Αλβανία συνεχίζει την εναρμόνιση της νομοθεσίας της με τις απαιτήσεις της ΕΕ σε διάφορους τομείς, ενισχύοντας την **ικανότητά της για ανάληψη των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ιδιότητα μέλους της ΕΕ**. Η χώρα είναι μετρίως προετοιμασμένη σε πολλούς τομείς, όπως στον τομέα του δημοσιονομικού ελέγχου, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού και της στατιστικής, ή έχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας, μεταξύ άλλων στους τομείς των δημόσιων συμβάσεων και των διευρωπαϊκών δικτύων. Η Αλβανία θα πρέπει να συνεχίσει τις προσπάθειές της στο πλαίσιο της γενικής προετοιμασίας για την υιοθέτηση και εφαρμογή του κεκτημένου της ΕΕ. Η θέσπιση μιας συνολικής πολιτικής εσωτερικού δημοσιονομικού ελέγχου και ο συντονισμός της εφαρμογής της με τη συνεχιζόμενη μεταρρύθμιση της διαχείρισης της δημόσιας διοίκησης και των δημόσιων οικονομικών εξακολουθούν να είναι ζωτικής σημασίας για τη μετάβαση προς ένα λειτουργικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου στον δημόσιο τομέα. Η Αλβανία θα πρέπει να συνεχίσει τις προσπάθειες για την ανάπτυξη των δικτύων μεταφορών και ενέργειας, καθώς και τη λήψη συναφών μεταρρυθμιστικών μέτρων για τη συνδεσιμότητα, επίσης με στόχο τη βελτίωση της συνδεσιμότητας σε ολόκληρη την περιοχή.

Η διοικητική ικανότητα και τα επαγγελματικά πρότυπα των φορέων που είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του κεκτημένου πρέπει να ενισχυθούν και να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών οργάνων. Η ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας, ιδίως για τη διασφάλιση αποτελεσματικής, αποδοτικής και διαφανούς λειτουργίας του συστήματος δημόσιων συμβάσεων και της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών, παραμένει ουσιαστικής σημασίας. Η Αλβανία εξακολουθεί να εναρμονίζεται πλήρως με όλες τις θέσεις και δηλώσεις της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ.

Όσον αφορά τη **μετανάστευση**, σημειώθηκε σχετική πρόοδος στη βελτίωση της θεσμικής ικανότητας σε θέματα διαχείρισης των συνόρων και ασύλου. Η Αλβανία υπέγραψε τη συμφωνία περί καθεστώτος με την ΕΕ σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Σημαιοφυλακής και Ακτοφυλακής τον Οκτώβριο του 2018. Η ικανότητα υποδοχής για την αντιμετώπιση μεικτών μεταναστευτικών ροών ενισχύθηκε περαιτέρω. Μολονότι ο αριθμός των αβάσιμων αιτήσεων ασύλου που υποβάλλονται από υπηκόους της Αλβανίας στην ΕΕ έχει μειωθεί, εξακολουθεί να παραμένει σε υψηλά επίπεδα και απαιτούνται διαρκείς και επίμονες προσπάθειες, μεταξύ άλλων για την αντιμετώπιση του φαινομένου των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Κοσσυφοπέδιο

Όσον αφορά τα **πολιτικά κριτήρια**, το Κοσσυφοπέδιο σημείωσε πρόοδο σχετικά με την εφαρμογή ορισμένων βασικών μεταρρυθμίσεων της ΕΕ, ιδίως όσον αφορά τη βελτίωση του νομικού πλαισίου στους τομείς του κράτους δικαίου και της δημόσιας διοίκησης. Ωστόσο, ορισμένα μέτρα και αποφάσεις ad hoc δεν ήταν σύμφωνα με τους δεδηλωμένους μεταρρυθμιστικούς στόχους της κυβέρνησης. Το υπερβολικό μέγεθος της κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης της περαιτέρω αύξησης του αριθμού των υφυπουργών, εξακολούθησε να επηρεάζει την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητά της.

Η Συνέλευση μπόρεσε να συγκεντρώσει την πλειοψηφία σε ορισμένα βασικά στρατηγικά ζητήματα για το Κοσσυφοπέδιο, όπως καταδεικνύεται από την επικύρωση της συμφωνίας οριοθέτησης των συνόρων με το Μαυροβούνιο και τη θέσπιση σημαντικών νομοθετικών μεταρρυθμίσεων που σχετίζονται με την ΕΕ. Ωστόσο, η Συνέλευση εξακολούθησε να λειτουργεί σε ένα εξαιρετικά πολωμένο πολιτικό πλαίσιο, ενώ παρέμειναν οι αδυναμίες στο σύνολο της λειτουργίας της, όπως φάνηκε κυρίως από τη συχνή έλλειψη απαρτίας, που είχε ως αποτέλεσμα καθυστερήσεις στη νομοθετική δραστηριότητα.

Σημειώθηκε περιορισμένη πρόοδος σχετικά με την εξέταση των πορισμάτων και την εφαρμογή των συστάσεων της αποστολής της ΕΕ για την παρακολούθηση των εκλογών όσον αφορά τις κοινοβουλευτικές και δημοτικές εκλογές του 2017.

Η κατάσταση στο Βόρειο Κοσσυφοπέδιο παραμένει ιδιαίτερα προβληματική.

Υπάρχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας στον τομέα της **μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης**. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς, σημειώθηκε γενικά σχετική πρόοδος, ωστόσο απαιτούνται σοβαρές προσπάθειες για να αντιμετωπιστεί η πολιτική επιρροή στις προσλήψεις ανώτερων δημόσιων υπαλλήλων. Σημειώθηκε ικανοποιητική πρόοδος όσον αφορά τη θέσπιση δέσμης νόμων για τη λειτουργία και την οργάνωση της δημόσιας διοίκησης, για τους δημόσιους υπαλλήλους και για τους μισθούς. Άλλα επιτεύγματα περιλαμβάνουν την έγκριση κατευθυντήριων γραμμών για τον στρατηγικό σχεδιασμό και την έναρξη της εφαρμογής του σχεδίου δράσης για τον εξορθολογισμό των οργανισμών. Η αναθεώρηση του νομικού πλαισίου αποτελεί σημαντικό βήμα προς τη δημιουργία σύγχρονης και επαγγελματικής δημόσιας διοίκησης και τη βελτίωση της λογοδοσίας. Μολονότι ο Νόμος για τους μισθούς θεσπίζει ένα πιο διαφανές και ισότιμο σύστημα μισθοδοσίας των δημοσίων υπαλλήλων, ο μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός του αντίκτυπος εγείρει ανησυχίες.

Το **δικαστικό σύστημα** του Κοσσυφοπεδίου βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο. Σημειώθηκε σχετική πρόοδος με τη θέσπιση του Νόμου σχετικά με την πειθαρχική ευθύνη δικαστών και εισαγγελέων και του Νόμου για τη διαμεσολάβηση, και έχει προχωρήσει η ανάπτυξη ηλεκτρονικού συστήματος διαχείρισης υποθέσεων. Το 2018 αυξήθηκε ο αριθμός των δικαστικών υπαλλήλων στις εισαγγελίες και στα δικαστήρια, συμπεριλαμβανομένης της Ειδικής Εισαγγελίας. Μολονότι η ένταξη στο δικαστικό σύστημα του Κοσσυφοπεδίου Σέρβων δικαστών, εισαγγελέων και των βοηθών τους ολοκληρώθηκε επισήμως το 2017, απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για τη διασφάλιση πλήρους λειτουργικότητας, ιδίως όσον αφορά το Εφετείο. Το δικαστικό σύστημα εξακολουθεί να είναι ευάλωτο σε αθέμιτη πολιτική επιρροή. Η απονομή της δικαιοσύνης παραμένει αργή και αναποτελεσματική, και απαιτούνται επίμονες προσπάθειες για να μπορέσουν οι θεσμοί του κράτους δικαίου να αναπτύξουν τις ικανότητές τους.

Το Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο/έχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **καταπολέμηση της διαφθοράς**. Το Κοσσυφοπέδιο σημείωσε σχετική πρόοδο μέσω σημαντικών νομοθετικών μεταρρυθμίσεων στον τομέα του κράτους δικαίου και της διερεύνησης και δίωξης υποθέσεων υψηλού επιπέδου. Σημειώθηκε επίσης πρόοδος στο ζήτημα της προκαταρκτικής κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων μολονότι οι τελικές κατασχέσεις παραμένουν λίγες. Η διαφθορά είναι εκτεταμένη και εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία.

Το Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο όσον αφορά την **καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος**. Σημειώθηκε σχετική πρόοδος κυρίως μέσω σημαντικών νομοθετικών μεταρρυθμίσεων στον τομέα του κράτους δικαίου, της διερεύνησης και της δίωξης υποθέσεων υψηλού επιπέδου, καθώς και της προκαταρκτικής κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων. Ωστόσο, ελάχιστη πρόοδος έχει σημειωθεί όσον αφορά την τελική κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν λίγες

χρηματοοικονομικές έρευνες και τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις. Απαιτούνται μέτρα για την αυστηρή διασφάλιση της απουσίας πολιτικής παρέμβασης στις επιχειρησιακές δραστηριότητες των οργάνων δίωξης και επιβολής του νόμου. Η κατάσταση στο Βόρειο Κοσσυφοπέδιο όσον αφορά το οργανωμένο έγκλημα εξακολουθεί να θέτει προκλήσεις για τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου.

Σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ιδίως όσον αφορά τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών για την αποκατάσταση και την επανένταξη των ξένων τρομοκρατών μαχητών και των οικογενειών τους. Οι προσπάθειες των αρχών του Κοσσυφοπέδιου για καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες πρέπει να καταστούν πιο αποτελεσματικές, ενώ η συναφής νομοθεσία πρέπει να εναρμονιστεί με το κεκτημένο της ΕΕ και τα διεθνή πρότυπα.

Το νομικό πλαίσιο εγγυάται ευρέως την προστασία των ανθρωπίνων και **θεμελιωδών δικαιωμάτων** σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Εντούτοις, η εφαρμογή νομοθεσίας και στρατηγικών για τα ανθρώπινα δικαιώματα συχνά υπονομεύεται από την ανεπάρκεια οικονομικών και άλλων πόρων, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, από περιορισμένη πολιτική ιεράρχηση και έλλειψη συντονισμού. Οι υφιστάμενοι μηχανισμοί συντονισμού και εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι αναποτελεσματικοί. Εξακολουθεί να υφίσταται μεγάλη εξάρτηση από ξένους χορηγούς. Πρέπει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για την αποτελεσματική διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες, όπως οι Ρομά, οι Ασκάλι και οι εκτοπισθέντες, προκειμένου να διασφαλιστεί η ισότητα των φύλων στην πράξη, να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα και να προωθηθεί η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το Κοσσυφοπέδιο έχει επιτύχει ένα σχετικό επίπεδο προετοιμασίας όσον αφορά την **ελευθερία της έκφρασης**, η οποία κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα. Το Κοσσυφοπέδιο ωφελείται από ένα πλουραλιστικό και ζωηρό περιβάλλον ενημέρωσης. Οι θεσμοί του κράτους δικαίου παρακολουθούν ολοένα και περισσότερο τις απειλές και τις επιθέσεις κατά δημοσιογράφων και υπάρχει μείωση του αριθμού των περιστατικών. Δεν έχει ακόμη υιοθετηθεί βιώσιμη λύση για τη χρηματοδότηση του δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού φορέα. Ο ραδιοτηλεοπτικός φορέας παραμένει ευάλωτος σε πολιτικές πιέσεις και επιρροή.

Όσον αφορά τα **οικονομικά κριτήρια**, το Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και έχει σημειώσει σχετική πρόοδο όσον αφορά την ανάπτυξη μιας λειτουργικής οικονομίας της αγοράς. Η οικονομική ανάπτυξη ήταν έντονη, αλλά η πολύ δύσκολη κατάσταση στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να αποτελεί πηγή ανησυχίας. Η κυβέρνηση τήρησε τους δημοσιονομικούς κανόνες, αλλά οι πιέσεις που ασκούνται στις δαπάνες λόγω των κοινωνικών παροχών σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού και των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων συνιστούν κίνδυνο για τα δημόσια οικονομικά και εμποδίζουν την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα. Το επιχειρηματικό περιβάλλον βελτιώθηκε κάπως, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις, όπως η εκτεταμένη άτυπη οικονομία, το αργό και αναποτελεσματικό δικαστικό σύστημα, η πολύ εκτεταμένη διαφθορά και η γενική αδυναμία των θεσμών του κράτους δικαίου. Παρά την έντονη αύξηση των εξαγωγών υπηρεσιών, η οικονομική διαφοροποίηση προχωρεί με αργούς ρυθμούς.

Το Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και έχει σημειώσει σχετική πρόοδο όσον αφορά την ικανότητά του να αντιμετωπίσει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς στην ΕΕ. Το Κοσσυφοπέδιο σημείωσε σχετική πρόοδο όσον αφορά τη βελτίωση του οδικού δικτύου, όμως εξακολουθούν να υφίστανται μεγάλες ελλείψεις στους τομείς των σιδηροδρομικών και ενεργειακών υποδομών. Ελάχιστη πρόοδος σημειώθηκε όσον αφορά τη σταθεροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού, ενώ πολύ μεγάλες παραμένουν οι απώλειες στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας. Το Κοσσυφοπέδιο σημείωσε σχετική πρόοδο όσον

αφορά την ψηφιοποίηση της οικονομίας. Ελάχιστη ήταν η πρόοδος όσον αφορά τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και την αντιμετώπιση του χάσματος δεξιοτήτων στην αγορά εργασίας. Οι διαρθρωτικές αλλαγές εμφανίζονται σταδιακά και η οικονομία εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τομέα του εγχώριου εμπορίου. Η αύξηση των εξαγωγών κατευθύνεται κυρίως από τις εξαγωγές υπηρεσιών προς τις κοινότητες της διασποράς, ενώ η έλλειψη διαφοροποίησης των προϊόντων εμποδίζει την ανάπτυξη των εξαγωγών αγαθών.

Όσον αφορά τις **σχέσεις καλής γειτονίας και την περιφερειακή συνεργασία**, το Κοσσυφοπέδιο εξακολούθησε να συμμετέχει στα περισσότερα περιφερειακά φόρουμ. Ωστόσο, η απόφαση του Κοσσυφοπεδίου να επιβάλει δασμό ύψους 100 % στις εισαγωγές από τη Σερβία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχει υπονομεύσει τις προσπάθειες περιφερειακής συνεργασίας.

Όσον αφορά την **εξομάλυνση των σχέσεων με τη Σερβία**, το Κοσσυφοπέδιο εξακολουθεί να συμμετέχει στον διάλογο. Ωστόσο, η κυβέρνηση του Κοσσυφοπεδίου πρέπει να ανακαλέσει τους δασμούς στις εισαγωγές από τη Σερβία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Το Κοσσυφοπέδιο πρέπει να καταβάλλει περαιτέρω σημαντικές προσπάθειες για να δημιουργήσει ευνοϊκό περιβάλλον για τη σύναψη νομικά δεσμευτικής συμφωνίας με τη Σερβία. Μια τέτοια συμφωνία είναι επείγουσα και ζωτικής σημασίας προκειμένου το Κοσσυφοπέδιο και η Σερβία να μπορέσουν να προωθήσουν την αντίστοιχη η καθεμία ευρωπαϊκή της πορεία.

Όσον αφορά την εναρμόνιση με τα **ευρωπαϊκά πρότυπα**, το Κοσσυφοπέδιο έχει επιτύχει σχετικό επίπεδο προετοιμασίας. Συνεχίστηκε η νομοθετική ευθυγράμμιση σε ορισμένους τομείς, αλλά η εφαρμογή της είναι ελλιπής. Σχετική πρόοδος σημειώθηκε στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, καθώς και των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των δημοσίων συμβάσεων και του ανταγωνισμού. Ικανοποιητική υπήρξε η πρόοδος στους τομείς της στατιστικής και του δημοσιονομικού ελέγχου. Στον τομέα της φορολογίας και των τελωνείων, σημειώθηκε σχετική πρόοδος όσον αφορά την είσπραξη των φορολογικών εσόδων, τη μείωση της παραοικονομίας ή την επιβολή τελωνειακών μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας· ωστόσο, το Κοσσυφοπέδιο θα πρέπει να εντείνει την καταπολέμηση της άτυπης οικονομίας και της φοροδιαφυγής. Έχει σημειωθεί μια σχετική πρόοδος όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων, αλλά υπάρχουν καθυστερήσεις στην εφαρμογή. Ο τομέας της ενέργειας εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις, παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί ιδίως στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης. Συνολικά, το Κοσσυφοπέδιο πρέπει να βελτιώσει τη διοικητική ικανότητα και τον συντονισμό του σε όλους τους τομείς προκειμένου να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή του κεκτημένου.

Οι αρχές έχουν σημειώσει πρόοδο στη διαχείριση της νόμιμης και αντικανονικής **μετανάστευσης**. Οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να συνεχιστούν και να αξιοποιηθούν. Το Κοσσυφοπέδιο πρέπει να θέσει σε εφαρμογή έναν μηχανισμό επιστροφής για τους αντικανονικούς μετανάστες σύμφωνα με τα πρότυπα και τις πρακτικές της ΕΕ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 – Εφαρμογή της στρατηγικής για τα Δυτικά Βαλκάνια και του Θεματολογίου προτεραιοτήτων της Σόφιας: Ενισχυμένη δέσμευση της ΕΕ

Η στρατηγική για τα Δυτικά Βαλκάνια, η οποία εγκρίθηκε στις 6 Φεβρουαρίου 2018, έδωσε νέα ώθηση στις σχέσεις ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων. Η στρατηγική επικεντρώνεται σε τομείς όπου απαιτούνται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις και προσπάθειες από τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων, καθώς και στην ενισχυμένη στήριξη της ΕΕ στην περιοχή. Η τελευταία περιλαμβάνει 57 ειδικές δεσμεύσεις κατανοημένες σε έξι εμβληματικές πρωτοβουλίες. Σημαντικό μέρος των εν λόγω δράσεων εγκρίθηκε στη συνέχεια από τα κράτη μέλη της ΕΕ και τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων μέσω του θεματολογίου προτεραιοτήτων της Σόφιας, το οποίο εγκρίθηκε κατά τη σύνοδο κορυφής της Σόφιας στις 17 Μαΐου 2018.

Μετά την έγκριση της στρατηγικής, η Επιτροπή επικεντρώθηκε στην εκπλήρωση των δεσμεύσεων της με την ενίσχυση της πολιτικής δέσμευσης, την ενίσχυση των επιχειρησιακών δεσμών μεταξύ των Δυτικών Βαλκανίων και της ΕΕ και των οργανισμών της, την παροχή ευρύτερης πρόσβασης σε χρηματοδότηση και τεχνική βοήθεια, καθώς και την εκ νέου εστίαση της χρηματοδοτικής βοήθειας της ΕΕ στο πλαίσιο του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ), η οποία μόνο το 2018 ισοδυναμούσε με ετήσιο κονδύλιο άνω των 1,1 δισ. EUR για τα Δυτικά Βαλκάνια.

Κατά το πρώτο έτος εφαρμογής της στρατηγικής, σημειώθηκε πρόοδος και στις έξι εμβληματικές πρωτοβουλίες. Η περιοχή έχει τύχει σημαντικής πολιτικής προσοχής. Η πρώτη σύνοδος κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων μετά τη Θεσσαλονίκη, το 2003, πραγματοποιήθηκε στη Σόφια, τον Μάιο του 2018. Στην περιοχή πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις από τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και ορισμένες υπουργικές σύνοδοι και συσκέψεις υψηλού επιπέδου. Όλα αυτά τα γεγονότα είχαν ως στόχο την ενεργοποίηση της πολιτικής βούλησης για να δοθεί νέα ώθηση στις διαδικασίες μεταρρυθμίσεων και για την ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας.

Η εμβληματική πρωτοβουλία 1 – Ενίσχυση της στήριξης του κράτους δικαίου επικεντρώνεται σε τρεις προτεραιότητες: καλύτερη παρακολούθηση των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της δικαιοσύνης, πιο στοχευμένη τεχνική βοήθεια όσον αφορά την επιβολή του νόμου και ενίσχυση της στήριξης της κοινωνίας των πολιτών, του δημοκρατικού ακτιβισμού και των ανεξάρτητων μέσων μαζικής επικοινωνίας. Το Υπουργικό Φόρουμ Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΕ - Δυτικών Βαλκανίων που πραγματοποιήθηκε στα Τίρανα τον Οκτώβριο του 2018 ήταν καθοριστικής σημασίας για την επίτευξη προόδου στον τομέα αυτό, ιδίως όσον αφορά την ενίσχυση της συνεργασίας με τους οργανισμούς Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) της ΕΕ και την ανάπτυξη κατάλληλων δεικτών για τα συστήματα δικαιοσύνης.

Όσον αφορά την παρακολούθηση των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της δικαιοσύνης, η Επιτροπή εστίασε την προσέγγισή της σε ταυτόχρονες αποστολές επί συγκεκριμένων θεμάτων στις διοικητικές υπηρεσίες και των έξι χωρών εταίρων, κατά τις οποίες πραγματοποιούνται συναντήσεις ανώτερων υπαλλήλων της ΕΕ υπεύθυνων για την επιβολή του νόμου με τους ομολόγους τους («αξιολογήσεις από ομοτίμους»). Το 2018 ολοκληρώθηκε μια σειρά αξιολογήσεων όσον αφορά την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, άλλη σειρά αξιολογήσεων σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις είναι υπό εξέλιξη, ενώ για αργότερα εντός του 2019 προγραμματίζεται ακόμη μια σειρά αξιολογήσεων σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα. Επίσης, η Επιτροπή αναπτύσσει νέους τρόπους συλλογής πιο εναρμονισμένων στοιχείων από τα συστήματα δικαιοσύνης των εταίρων. Σημαντικό αποτέλεσμα από την άποψη αυτή θα είναι ένα περιφερειακό σχέδιο με τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), με στόχο την παρακολούθηση δικών

στον τομέα της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει συμβληθεί για τη διεξαγωγή σειράς περιφερειακών ερευνών στον τομέα της δικαιοσύνης και η Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEPEJ) θα συμβάλλει στην εναρμονισμένη συλλογή δεδομένων από την περιοχή.

Η Επιτροπή έχει επίσης συμμετάσχει σε μια πιο εξατομικευμένη μορφή τεχνικής βοήθειας, δηλαδή συμβουλευτικές αποστολές, εστιάζοντας σε μεταρρυθμίσεις στον τομέα της δικαιοσύνης και στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς. Δύο τέτοιες αποστολές πραγματοποιούνται επί του παρόντος στο Μαυροβούνιο και στην Αλβανία, δύο ακόμη έχουν προγραμματιστεί να ξεκινήσουν το 2019 στο Κοσσυφοπέδιο και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, και άλλη μία προβλέπεται στη Βόρεια Μακεδονία και, ενδεχομένως, στη Σερβία.

Η Επιτροπή συνεργάζεται επίσης στενά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τη Δημοκρατία (EED) για την υποστήριξη των ανεξάρτητων πλατφορμών μέσω μαζικής επικοινωνίας, της κοινωνίας των πολιτών και των δημοκρατών ακτιβιστών. Χάρη στην πρόσθετη στήριξη της ΕΕ ύψους 6 εκατ. EUR, το Ταμείο ήταν σε θέση να επεκτείνει τις δραστηριότητές του στα Δυτικά Βαλκάνια το 2018 χρηματοδοτώντας 14 νέες επιχορηγήσεις στον εν λόγω τομέα.

Η εμβληματική πρωτοβουλία 2 – Ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της μετανάστευσης αφορά τη συνεργασία με την περιοχή για την αντιμετώπιση κοινών απειλών κατά της ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της τρομοκρατίας, του βίαιου εξτρεμισμού, της ριζοσπαστικοποίησης, του οργανωμένου εγκλήματος, της εμπορίας ανθρώπων και πυροβόλων όπλων, των υβριδικών απειλών, καθώς και την ανάπτυξη της ικανότητας των εταίρων να αντιμετωπίζουν προκλήσεις που σχετίζονται με τη μετανάστευση και την ασφάλεια. Αυτό το σκέλος δραστηριοτήτων υποστηρίχθηκε από υπουργικές συνόδους, στο Λονδίνο τον Ιούλιο και στα Τίρανα τον Οκτώβριο του 2018, οι οποίες ήταν απαραίτητες για την καθιέρωση στενότερης συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας, της αποθήκευσης όπλων, καθώς και για τον σχεδιασμό κοινών αντιτρομοκρατικών μέτρων.

Στο Υπουργικό Φόρουμ Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΕ - Δυτικών Βαλκανίων που πραγματοποιήθηκε στα Τίρανα, η Επιτροπή και οι έξι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων συμφώνησαν σχετικά με κοινό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Επιτροπή διευκολύνει πλέον την εκπόνηση ειδικών ανά χώρα σχεδίων δράσης τα οποία είναι σύμφωνα με τις περιφερειακές προτεραιότητες. Η Επιτροπή δημιούργησε επίσης περιφερειακό δίκτυο εθνικών συντονιστών για την πρόληψη του βίαιου εξτρεμισμού, το οποίο διοργάνωσε δύο συναντήσεις το 2018 και μία τον Μάρτιο του 2019.

Η Επιτροπή ολοκληρώνει την επανεξέταση του σχεδίου δράσης 2015-2019 μεταξύ της ΕΕ και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την εμπορία πυροβόλων όπλων. Η ΕΕ έχει διαθέσει ειδική χρηματοδότηση από τη γραμμή του προϋπολογισμού για την ΚΕΠΠΑ για τη στήριξη της εφαρμογής του περιφερειακού χάρτη πορείας για τα φορητά όπλα και τον ελαφρύ οπλισμό (SALW), ο οποίος εγκρίθηκε κατά τη σύνοδο των υπουργών Εσωτερικών του Λονδίνου τον Ιούλιο του 2018.

Η ΕΕ έχει προσεγγίσει τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων για να τους ενθαρρύνει να συμμετέχουν στον κύκλο πολιτικής της ΕΕ κατά του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και στην προετοιμασία και εφαρμογή των σχετικών ετήσιων σχεδίων δράσης. Από την πλευρά της, η ΕΥΕΔ αύξησε τη συχνότητα των συναντήσεων με τα Δυτικά Βαλκάνια στο πλαίσιο του διαλόγου για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, ώστε να ενθαρρυνθεί περαιτέρω ευθυγράμμιση της περιοχής με τις κοινές θέσεις της ΕΕ. Η ΕΥΕΔ ήλθε σε επαφή με όλους τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων για να συμμετέχουν σε έρευνες υβριδικών κινδύνων με σκοπό την αξιολόγηση των τρωτών σημείων τους και την

καλύτερη διοχέτευση της βοήθειας της ΕΕ. Μέχρι στιγμής, έχουν ξεκινήσει έρευνες με τέσσερις εταίρους.

Όσον αφορά τη μετανάστευση, η Επιτροπή, σε συνεργασία με τους σχετικούς οργανισμούς της ΕΕ και διεθνείς οργανισμούς, εξακολουθεί να εκτελεί φιλόδοξα έργα στον τομέα της διαχείρισης της μετανάστευσης, αναπτύσσοντας την ικανότητα των εταίρων όσον αφορά τη διαχείριση των μικτών μεταναστευτικών ροών, θεσπίζοντας διαδικασίες ασύλου, μηχανισμούς επιστροφής και ανταλλαγή πληροφοριών. Η Επιτροπή έχει επίσης αναλάβει πρωτοβουλίες για τον καλύτερο συντονισμό του έργου των αξιωματικών συνδέσμων μετανάστευσης που είναι τοποθετημένοι στην περιοχή και για τη βελτίωση της ανταλλαγής επιχειρησιακών πληροφοριών.

Προκειμένου να επιτευχθούν καλύτερες συνέργειες στον τομέα της ασφάλειας και της μετανάστευσης, η Επιτροπή διευκολύνει τη μεγαλύτερη συμμετοχή των Οργανισμών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) στα Δυτικά Βαλκάνια. Σε αυτήν περιλαμβάνεται η υπογραφή συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (ΕΚΠΝΤ), η υπογραφή συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Eurojust και της Αλβανίας (σε συνέχεια των συμφωνιών που ισχύουν ήδη με το Μαυροβούνιο και τη Βόρεια Μακεδονία), καθώς και η ολοκλήρωση διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνιών περί καθεστώτος μεταξύ του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής και των πέντε χωρών της περιοχής που συνορεύουν με την ΕΕ. Η συμφωνία με την Αλβανία έχει τεθεί σε ισχύ και έχουν αποσταλεί οι πρώτοι συνοριοφύλακες. Τέλος, προκειμένου να βελτιωθεί ο συντονισμός της συνεργασίας των οργανισμών της που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό, η Επιτροπή δημιούργησε ομάδα εργασίας αποτελούμενη από Οργανισμούς Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) της ΕΕ για τη στήριξη των προσπαθειών στα Δυτικά Βαλκάνια.

Το συνολικό κονδύλιο του 2018 για δράσεις που αφορούν το κράτος δικαίου, την ασφάλεια και τη μετανάστευση υπερέβη τα 145 εκατ. EUR.

Η εμβληματική πρωτοβουλία 3 – Στήριξη της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης επικεντρώνεται στην επίτευξη προόδου όσον αφορά την υλοποίηση του Περιφερειακού Οικονομικού Χώρου (ΠΟΧ), την προσαρμογή των υφιστάμενων επενδυτικών πλαισίων για την τόνωση των επενδύσεων στην περιοχή, τη στρατηγικότερη χρήση των προγραμμάτων οικονομικής μεταρρύθμισης και τη στήριξη της εκπαίδευσης και των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων. Οι σύνοδοι των υπουργών Οικονομίας στη Βιέννη τον Ιούλιο και των υπουργών Παιδείας στις Βρυξέλλες τον Ιούνιο του 2018 είχαν καθοριστική καταλυτική επίδραση στην πρόοδο της εν λόγω εμβληματικής πρωτοβουλίας, ιδίως όσον αφορά την υλοποίηση του REA και διαφόρων πρωτοβουλιών στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, της κινητικότητας των σπουδαστών και της αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων. Το 2019, η ΕΕ δρομολογεί επίσης συστηματικές συνόδους με τους υπουργούς Απασχόλησης των Δυτικών Βαλκανίων.

Η Επιτροπή, από κοινού με το Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας, εξακολούθησε να διευκολύνει την υλοποίηση του πολυετούς σχεδίου δράσης του Εκτελεστικού Οργανισμού Έρευνας (REA MAP). Τα επιτεύγματα-ορόσημα στον τομέα αυτό περιελάμβαναν την έναρξη ισχύος του πρόσθετου πρωτοκόλλου αριθ. 5 της Συμφωνίας Ελευθέρων Συναλλαγών της Κεντρικής Ευρώπης (CEFTA) για τη διευκόλυνση του εμπορίου, τον Απρίλιο του 2018, την έγκριση του προγράμματος μεταρρυθμίσεων των περιφερειακών επενδύσεων (ΠΜΠΕ) και τη δρομολόγηση ενός περιφερειακού προγράμματος για τη διαφοροποίηση και την ολοκλήρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών. Έχουν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις για την ελευθέρωση των συναλλαγών στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ άρχισαν οι διαπραγματεύσεις για την κινητικότητα των επαγγελματιών στην περιοχή.

Η επέκταση του Πλαισίου Επενδύσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια (ΠΕΔΒ), τόσο από στρατηγική όσο και από οικονομική άποψη, βρίσκεται σε εξέλιξη. Το 2018 ολοκληρώθηκε η ενδιάμεση επανεξέταση που πραγματοποιήθηκε όσον αφορά την εν λόγω επέκταση και η Agence française de développement (AFD) κατέστη συμμετέχων διεθνής χρηματοπιστωτικός οργανισμός στο πλαίσιο επενδύσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια (ΠΕΔΒ) τον Δεκέμβριο του 2018 και ο όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας τον Απρίλιο του 2019. Η σύσταση της εγγύησης για τα Δυτικά Βαλκάνια, που αποσκοπεί στην προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων στην περιοχή σημειώνει πρόοδο, ενώ η εκ των προτέρων αξιολόγηση ολοκληρώθηκε το 2018 και δρομολογήθηκε ο διάλογος με τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

Η Επιτροπή έχει επίσης αυξήσει την υποστήριξή της στην ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα με έμφαση στις νεοφυείς επιχειρήσεις και στην πρόσβαση των νέων επιχειρηματιών σε χρηματοδότηση. Δημιουργήθηκε νέο περιφερειακό πρόγραμμα εγγυήσεων για τη νεολαία, ύψους 10 εκατ. EUR, για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ικανότητας των νέων και την παροχή ευκαιριών απασχόλησης, το οποίο θα μπορούσε να παράσχει χρηματοδότηση ύψους έως και 80 εκατ. EUR. Στη Σερβία η Επιτροπή έχει θέσει σε εφαρμογή ένα παρόμοιο πρόγραμμα εγγυήσεων ύψους 20 εκατ. EUR, το οποίο αναμένεται να μοχλεύσει νέα δάνεια ύψους έως 180 εκατ. EUR για σερβικές νεοφυείς και καινοτόμες επιχειρήσεις. Η Επιτροπή λαμβάνει επίσης μέτρα για να επεκτείνει τη στήριξη της ανάπτυξης στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης στα Δυτικά Βαλκάνια, η οποία επί του παρόντος παρέχεται μόνο στα κράτη μέλη.

Η ΕΕ έχει λάβει μέτρα για να αυξήσει τη στρατηγική χρήση των προγραμμάτων οικονομικής μεταρρύθμισης (ΠΟΜ) των εταίρων ευθυγραμμίζοντας την προετοιμασία τους με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο. Η παρακολούθηση της απασχόλησης και των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων έχει ενταθεί μέσω των ΠΟΜ, αλλά και μέσω της καθιέρωσης της ετήσιας υπουργικής συνόδου ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων που θα πραγματοποιηθεί τον Ιούνιο του 2019. Επιπλέον, η χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ στην απασχόληση, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και την υγεία ενισχύθηκε με νέα προγράμματα διμερούς βοήθειας, καθώς και ένα πρόγραμμα κινητικότητας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (EEK) για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην περιοχή. Η ΕΕ αυξάνει σταδιακά τη στήριξή της στο πλαίσιο του Erasmus+ με στόχο να τη διπλασιάσει έως το 2020.

Το 2018 το συνολικό κονδύλιο του ΜΠΒ για δράσεις που αφορούσαν την ανταγωνιστικότητα, την ανάπτυξη και την εκπαίδευση υπερέβη τα 260 εκατ. ευρώ.

Η εμβληματική πρωτοβουλία 4 – Αύξηση της συνδεσιμότητας επικεντρώνεται στην ανάπτυξη δεσμών στην περιοχή στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας με σκοπό τη διευκόλυνση του εμπορίου και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Οι δράσεις που προβλέπονται σε αυτή την εμβληματική πρωτοβουλία είναι ο σχεδιασμός και οι επενδύσεις σε έργα υποδομής, καθώς και η δημιουργία κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου για την ολοκλήρωση της περιφερειακής αγοράς.

Οι σύνοδοι των υπουργών Μεταφορών στη Λιουμπλιάνα τον Απρίλιο και στις Βρυξέλλες τον Δεκέμβριο του 2018 υπήρξαν κρίσιμες για την έκδοση μιας σειράς δηλώσεων για τη μεταρρύθμιση των μεταφορών, ενώ η σύνοδος των υπουργών Ενέργειας και Περιβάλλοντος στην Ποντγκόριτσα χαρακτηρίστηκε από την έκδοση ρηξικέλευθης δήλωσης για την ενεργειακή μετάβαση.

Στον τομέα της ενέργειας, η Επιτροπή διευκολύνει την επέκταση της Ενεργειακής Ένωσης της ΕΕ στα Δυτικά Βαλκάνια και δημιουργεί ενιαίο ρυθμιστικό χώρο στο πλαίσιο της Συνθήκης για την ίδρυση της Ενεργειακής Κοινότητας. Για να υπάρξει περαιτέρω πρόοδος

στον τομέα αυτόν θα πρέπει να υπάρξει πρόοδος στο αντίστοιχο σκέλος του διαλόγου Βελιγραδίου-Πρίστινας.

Σημαντικό επίτευγμα υπήρξε η υπογραφή κοινής δήλωσης για τη μετάβαση προς την καθαρή ενέργεια από τους υπουργούς Ενέργειας και Περιβάλλοντος των Δυτικών Βαλκανίων κατά τη σύνοδό τους στην Ποντγκόριτσα τον Φεβρουάριο του 2019. Η Επιτροπή διέθεσε 30 εκατ. EUR σε επιχορηγήσεις για την ενεργειακή απόδοση, επιπλέον των 50 εκατ. EUR που είναι ήδη διαθέσιμα στο πλαίσιο της Περιφερειακής Διευκόλυνσης για την Ενεργειακή Απόδοση (ΠΔΕΑ). Το 2018 η Επιτροπή υποστήριξε την υπογραφή του αγωγού διασύνδεσης φυσικού αερίου μεταξύ Βουλγαρίας και Σερβίας, ο οποίος θα χρηματοδοτηθεί εν μέρει μέσω του ΜΠΒ και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Στον τομέα των μεταφορών, η Επιτροπή εξακολούθησε να στηρίζει την εφαρμογή της Συνθήκης για την ίδρυση Κοινότητας Μεταφορών και τη λειτουργία της γραμματείας της. Ειδικότερα, ιδρύθηκαν τα όργανα της Κοινότητας (Περιφερειακή Διοικούσα Επιτροπή και Συμβούλιο Υπουργών) και υπεγράφη η συμφωνία έδρας με τη Σερβία, ενώ ορίστηκε ασκών καθήκοντα διευθυντής στις αρχές του 2019.

Η Επιτροπή διευκόλυνε την έκδοση υπουργικής δήλωσης με σκοπό την άρση των φραγμών στα σύνορα μέσω της ολοκληρωμένης διαχείρισης των οδικών και σιδηροδρομικών συννοριακών διελεύσεων. Η δήλωση βασίζεται σε μια χρηματοδοτούμενη από την ΕΕ μελέτη στην οποία προσδιορίστηκαν 32 συννοριακά σημεία διέλευσης προτεραιότητας στην περιοχή που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο ολοκληρωμένης διαχείρισης. Οι διμερείς συμφωνίες μεταξύ των ενδιαφερόμενων χωρών υπογράφονται επί του παρόντος για κάθε ένα από τα σημεία διέλευσης.

Μετά την έκδοση των σχετικών υπουργικών δηλώσεων στην υπουργική σύνοδο της Λιουμπλιάνας για τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) και στη σύνοδο κορυφής της Σόφιας, η Επιτροπή συμβάλλει επίσης στη χάραξη νέας περιφερειακής στρατηγικής για τις σιδηροδρομικές μεταφορές και στην εκπόνηση σχεδίου δράσης για την οδική ασφάλεια που αποσκοπεί ειδικότερα στη μείωση των θανάτων από τροχαία ατυχήματα με την εξάλειψη των επικίνδυνων σημείων. Το 2018 η Επιτροπή χρηματοδότησε 24 επιθεωρήσεις των εν λόγω των επικίνδυνων σημείων από εμπειρογνώμονες της Connecta.

Όσον αφορά τις επενδύσεις σε υποδομές, το πλαίσιο επενδύσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια εξακολούθησε να στηρίζει το θεματολόγιο συνδεσιμότητας το 2018. Κατά τη σύνοδο κορυφής της Σόφιας, η Επιτροπή ανακοίνωσε επιχορηγήσεις για έντεκα νέα έργα μεταφορών με συνολική ενωσιακή αξία επιχορήγησης ύψους 192,7 εκατ. EUR. Από τη σύσταση του ΠΕΔΒ, η Επιτροπή διέθεσε επιχορηγήσεις ύψους 700 εκατ. ευρώ σε 31 έργα προτεραιότητας μέσω αυτού του μέσου, το οποίο με τη σειρά του προσέλυσε εξωτερικές επενδύσεις άνω των 2,4 δισ. EUR.

Η εμβληματική πρωτοβουλία 5 – Ψηφιακό θεματολόγιο για τα Δυτικά Βαλκάνια επικεντρώνεται στη δημιουργία ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας στην περιοχή. Το θεματολόγιο, το οποίο βασίζεται σε έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που καθορίζει τις βασικές πρωτοβουλίες, δρομολογήθηκε τον Ιούνιο του 2018 κατά την ετήσια Ψηφιακή Συνέλευση της ΕΕ. Η Επιτροπή έχει επίσης θεσπίσει διαλόγους στον τομέα των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) με τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται επισκέψεις του αρμόδιου Επιτρόπου για την Ψηφιακή Οικονομία και Κοινωνία στις περισσότερες πρωτεύουσες της περιοχής.

Επιπλέον, η Επιτροπή έχει στηρίξει ουσιαστικά τις διαπραγματεύσεις για μια νέα περιφερειακή συμφωνία περιαγωγής, η οποία συνεπάγεται την κατάργηση των ενδοπεριφερειακών τελών περιαγωγής στα Δυτικά Βαλκάνια. Η συμφωνία εγκρίθηκε κατά

την υπουργική σύνοδο για την ψηφιακή οικονομία του Απριλίου του 2019 και θα αρχίσει να ισχύει τον Ιούλιο του 2019.

Η Επιτροπή έχει δεσμεύσει 30 εκατ. EUR στο πλαίσιο του ΠΕΔΒ για παροχή τεχνικής βοήθειας στο πλαίσιο της προετοιμασίας για επενδύσεις ευρυζωνικής συνδεσιμότητας, καθώς και επιπλέον 8 εκατ. EUR για περιφερειακή πρωτοβουλία ανάπτυξης της κυβερνοασφάλειας.

Επίσης, η ΕΕ καταβάλλει προσπάθειες για την πρόσβαση των εταιρών των Δυτικών Βαλκανίων σε διάφορα ευρωπαϊκά φόρουμ και ομάδες. Ειδικότερα, οι εν λόγω εταιρείες συμμετέχουν ως παρατηρητές στην ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (ERGA) και στην ομάδα υψηλού επιπέδου για την ψηφιακή ενιαία αγορά (DSM HLG). Κλήθηκαν επίσης ως παρατηρητές στον Φορέα Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (BEREC).

Τέλος, η Επιτροπή εμπλέκει τους εταίρους σε διάφορες κοινοτικές πρωτοβουλίες στον τομέα των ψηφιακών δεξιοτήτων, της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της ηλεκτρονικής υγείας. Σε αυτές περιλαμβάνονται το δίκτυο των αρμόδιων γραφείων ευρυζωνικότητας, το πρόγραμμα πρακτικής άσκησης «Ψηφιακή Ευκαιρία», το πρόγραμμα ISA2 (πρόγραμμα σχετικά με λύσεις και κοινά πλαίσια διαλειτουργικότητας για τις ευρωπαϊκές δημόσιες διοικήσεις, τις επιχειρήσεις και τους πολίτες) «Πρεσβευτές της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας Προγραμματισμού», το δίκτυο ηλεκτρονικής υγείας (eHealth), η Ευρωπαϊκή Συμμαχία για την Τεχνητή Νοημοσύνη και το παρατηρητήριο - φόρουμ της ΕΕ για την τεχνολογία αλυσίδας συστοιχιών.

Το 2018 το συνολικό κονδύλιο του ΜΠΒ για δράσεις που αφορούσαν τη συνδεσιμότητα στις μεταφορές, την ενέργεια και τον ψηφιακό τομέα ανήλθε σε 450 εκατ. EUR.

Η εμβληματική πρωτοβουλία 6 – Υποστήριξη της συμφιλίωσης και των σχέσεων καλής γειτονίας εστιάζεται στην προώθηση της βιώσιμης και διαρκούς ειρήνης στην περιοχή, μέσω δράσεων επί τριών θεμάτων: αντιμετώπιση των προβλημάτων που κληροδότησε το παρελθόν, αποκατάσταση των διαπροσωπικών επαφών μεταξύ των κοινοτήτων και ενίσχυση της συνεργασίας στους τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Τα θέματα αυτά περιλαμβάνονται συστηματικά στην ημερήσια διάταξη των συσκέψεων των υπουργών Εξωτερικών των Δυτικών Βαλκανίων, καθώς και σε μια σειρά συναντήσεων υψηλού επιπέδου σχετικά με διμερή ζητήματα που δρομολογήθηκαν από την αυστριακή προεδρία το 2018.

Η Επιτροπή εξακολουθεί να υποστηρίζει τον Μηχανισμό για τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια και τα ειδικά τμήματα για το Κοσσυφοπέδιο. Από κοινού με τη Διεθνή Επιτροπή Αγνοουμένων και τη Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού, η Επιτροπή υποστηρίζει τις προσπάθειες για τη διευθέτηση των λοιπών υποθέσεων αγνοουμένων και την κάλυψη των αναγκών των οικογενειών τους. Επίσης, η Επιτροπή ενέτεινε την υποστήριξή της για τη σύσταση μιας περιφερειακής επιτροπής για την αλήθεια.

Η ΕΕ παρέχει χρηματοδοτική βοήθεια στο Γραφείο Περιφερειακής Συνεργασίας των Νέων (RYCO) που θεωρείται σημαντικό μέσο για την αύξηση της κινητικότητας των νέων και της συνεργασίας μεταξύ τους. Το Εργαστήριο Νέων των Δυτικών Βαλκανίων δρομολογήθηκε για να δώσει τη δυνατότητα στους νέους να συμβάλλουν στη χάραξη πολιτικής. Αυξήθηκε η υποστήριξη της συνεργασίας μεταξύ των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργίας στο πλαίσιο του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη».

Εκτός από τις διάφορες διακρατικές δράσεις που υποστηρίζουν την περιφερειακή συνεργασία, το πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας επιτρέπει την υλοποίηση συγκεκριμένων κοινών κοινοτικών σχεδίων σε θέματα όπως η διαχείριση των φυσικών πόρων, ο τουρισμός και ο πολιτισμός. Η γενική υποστήριξη θεσμικών και κοινωνικοοικονομικών μεταρρυθμίσεων από την ΕΕ συμβάλλει στην αποκατάσταση της

εμπιστοσύνης των πολιτών και των κοινοτήτων και, ως εκ τούτου, στην προώθηση ευνοϊκού κλίματος για τη συμφιλίωση.

Το συνολικό κονδύλιο στο πλαίσιο του ΜΠΒ το 2018 για τη στήριξη των σχέσεων καλής γειτονίας και της συμφιλίωσης προσέγγιζε τα 80 εκατ. EUR.

Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να αξιοποιεί τα ανωτέρω επιτεύγματα στις έξι εμβληματικές πρωτοβουλίες τα επόμενα έτη για να ανταποκριθεί πλήρως στις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει στο πλαίσιο της στρατηγικής για τα Δυτικά Βαλκάνια. Θα εξακολουθήσουμε να εμπλέκουμε και να ενημερώνουμε τους εταίρους και τα κράτη μέλη μέσω του πολιτικού διαλόγου, του τακτικού απολογισμού και ειδικών συσκέψεων εργασίας. Η συνεχής δέσμευση και η εποικοδομητική περιφερειακή συνεργασία των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων θα είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των φιλόδοξων στόχων της στρατηγικής και του σχεδίου δράσης της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 – Βασικά στατιστικά στοιχεία

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (στις 29.4.2019)

Δημογραφία	Σημείωση	Μαυροβούνιο		Βόρεια Μακεδονία		Αλβανία		Σερβία		Τουρκία		Βοσνία-Ερζεγοβίνη		Κοσσυφοπέδιο *		ΕΕ των 28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Συνολικός πληθυσμός (σε χιλιάδες)		622,2	622,4	2071,3	2 073,7	2 875,6	2 876,6	7 076,4	7 040,3	78 741	79 815	3 516,0	3 509,7	1 771,6	1 785,5	510 182 p	511 373 bp
Μερίδιο 15-64 επί του συνολικού πληθυσμού (%)		67,6	67,4		70,2	68,7	68,7	66,6	66,3	67,8	68	:	:	65,6p	66,8	65,3	65,0b
Ακαθάριστο ποσοστό φυσικής πληθυσμιακής μεταβολής (ανά 1 000 κατοίκους)		1,8	1,5	1,2	0,7	3,6	3,0	-5,1	-5,5	11,2	10,8	-1,8p	-2,0	8,4p	8,2	0,0p	-0,4bp
Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, άνδρες (σε έτη)		74,1	73,9	73,4	74,1	77,1	77,1	73,2	73,1	75,4	75,7	:	:	75,9p	:	78,2	78,3b
Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, γυναίκες (σε έτη)		78,9	79,2	77,5	77,9	80,1	80,1	78,3	78,1	81	81,3	:	:	81,6p	:	83,6	83,5b

Αγορά εργασίας	Σημείωση	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Ρυθμός οικονομικής δραστηριότητας ατόμων ηλικίας 20-64 ετών: αναλογία του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών (%)	1)	69,1	69,3	69,6	70,3	73,3e	73,9	70,0	71,2	60,9	61,9	58,8	58,4	44,0	49,0	77,6	78,0
Ποσοστό οικονομικής δραστηριότητας ανδρών ηλικίας 20-64 ετών: αναλογία του οικονομικά ενεργού ανδρικού πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών (%)	1)	76,7	77,0	83,8	84,4	82,5e	84,3	78,0	78,8	83,3	83,7	72,0	71,3	66,8	75,1	83,7	84,1
Ποσοστό οικονομικής δραστηριότητας γυναικών ηλικίας 20-64 ετών: αναλογία του οικονομικά ενεργού γυναικείου πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών (%)	1)	61,6	61,7	54,9	55,7	64,2e	63,5	62,0	63,6	38,5	40,0	45,3	45,6	20,9	22,6	71,4	72,0
Ποσοστά απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (% του πληθυσμού)																	
Σύνολο		57,1	58,2	53,3	54,8	62,1e	63,9	59,1	61,5	54,3	55,3	44,2	46,6	32,3	34,4	71,1	72,2
Άνδρες		63,0	65,2	63,7	65,6	69,4e	72,1	66,3	68,5	75,5	76,1	56,4	58,1	49,9	54,0	76,9	78,0
Γυναίκες		51,3	51,4	42,5	43,7	55e	55,6	51,9	54,5	33,2	34,4	32,0	35,1	14,6	14,6	65,3	66,5

Αγορά εργασίας, συνέχεια	Σημείωση	Μαυροβούνιο		Βόρεια Μακεδονία		Αλβανία		Σερβία		Τουρκία		Βοσνία-Ερζεγοβίνη		Κοσσυφοπέδιο *		ΕΕ των 28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Άτομα ηλικίας 15-24 ετών εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης, % επί του πληθυσμού της ηλικιακής ομάδας		18,4	16,7	24,3	24,9	26,9e	25,9	17,7	17,2	24,0	24,2	26,4	24,3	30,1	27,4	11,6	10,9
Άτομα ηλικίας 15-29 ετών εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης, % επί του πληθυσμού της ηλικιακής ομάδας		22,3	21,4	31,3	31,1	30e	29,7	22,3	21,7	27,8	27,5	31,4	28,8	37,3	35,0	14,2	13,4
Απασχόληση ανά κύριους τομείς																	
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία (%)		7,7	7,9	16,6	16,2	40,2e	38,2e	18,6	17,2	19,5	19,4	18,0	18,9	4,2	4,4	4,3	4,2
Βιομηχανία (%)		9,8	9,5	23,1	22,5	12,8e	12,5e	20,2	21,2	19,5	19,1	22,7	22,2	18,0	17,4	17,3	17,3
Κατασκευές (%)		7,7	7,6	7,2	7,2	6,5e	6,9e	4,3	4,1	7,3	7,4	8,6	7,3	11,5	12,9	6,7	6,8
Υπηρεσίες (%)		74,8	75,0	53,1	54,1	40,5e	42,4e	57,0	57,5	53,7	54,1	50,8	51,6	66,3	65,3	71,7	71,7
Εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (%)	2)	31,2	32,6	:	:	15,6e	16,4e	28,3	27,8	13,8	13,3	17,8	18,4	30,8	28,4	:	:
Εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (%)	2)	47,0	45,5	:	:	84,4e	83,6e	71,7	72,2	86,2	86,7	82,2	81,6	69,2	71,6	:	:
Ποσοστά ανεργίας (% του εργατικού δυναμικού)																	
Σύνολο	1)	17,8	16,1	23,7	22,4	15,2e	13,7e	15,4	13,6	10,9	10,9	25,5	20,7	27,5	30,3	8,6	7,6
Άνδρες	1)	18,3	15,4	24,4	22,7	15,9e	14,6e	14,8	13,0	9,6	9,4	22,6	19,0	26,2	28,5	8,4	7,4
Γυναίκες	1)	17,1	16,9	22,7	21,8	14,4e	12,6e	16,2	14,4	13,6	13,9	30,2	23,3	31,7	36,4	8,8	7,9
Νέοι ηλικίας 15-24 ετών	1)	35,9	31,7	48,2	46,7	36,5e	31,9e	34,9	31,9	19,5	20,5	54,3	45,8	52,4	52,7	18,7	16,8
Μακροχρόνια (>12 μήνες)	1)	13,4	12,4	19,2	17,4	10,1e	8,9e	10,0	8,2	2,2	2,4	21,7	17,0	18,0	21,7	4,0	3,4
Μέσοι ονομαστικοί μηνιαίοι μισθοί και ημερομίσθια (σε EUR)	3)	499	510	363	372	397	446	516	544	607	555	429	435	:	:	:	:

Εκπαίδευση	Σημείωση	Μαυροβούνιο		Βόρεια Μακεδονία		Αλβανία		Σερβία		Τουρκία		Βοσνία-Ερζεγοβίνη		Κοσσυφοπέδιο *		ΕΕ των 28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση: ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν παρακολουθούν περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση (%)		5,5	5,4	9,9	8,5	19,6e	19,6	7,0	6,2	34,3	32,5	4,9	5,1	12,7	12,2	10,7	10,6
Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	3,6	3,7	4,7	4,2	:	:	4,6	4,4	:	:
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύνολο		6,8	4,9	12,0	9,3	:	:	7,8	6,8	43,9	42,8	5,8u	6,1u	14,6	13,8	16,8	16,6
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, άνδρες		5,8	4,9	10,9	8,8	:	:	8,6	7,3	44,2	42,9	5,5u	6,1u	12,5	12,8	19,1	19,1
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, γυναίκες		7,9	4,9	13,1	9,8	:	:	7,0	6,3	43,7	42,7	6,3u	6,2u	17,0	14,9	14,4	14,1
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύνολο		82,2	86,9	77,2	80,3	:	:	84,9	85,0	35,7	36,1	86,6	86,9	70,5	70,8	65,3	65,1
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, άνδρες		86,9	90,6	82,5	83,7	:	:	86,3	86,3	38,3	39,4	89,0	89,4	74,5	74,2	66,1	65,8

Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γυναίκες		77,2	82,9	71,8	76,7	:	:	83,3	83,5	33,3	32,9	83,7	84,0	66,0	66,9	64,4	64,4
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύνολο		33,9	34,0	29,1	30,5	20,9e	23,5e	29,9	31,4	26,5	27,3	23,1	23,8	19,1	21,8	39,0	39,8
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, άνδρες		31,8	30,0	24,5	24,6	18,0e	21,1e	24,7	25,4	28,3	28,6	16,6u	19,4	18,9	22,4	34,3	34,8
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γυναίκες		35,9	37,7	33,8	36,8	23,9e	26,0e	35,3	37,6	24,6	26,0	29,4	28,4	19,4	21,2	43,8	44,8

Εθνικοί λογαριασμοί	Σημείωση	Μαυροβούνιο		Βόρεια Μακεδονία		Αλβανία		Σερβία		Τουρκία		Βοσνία-Ερζεγοβίνη		Κοσσυφοπέδιο *		ΕΕ των 28		
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν																		
Σε τρέχουσες τιμές (δισ. EUR)		4,0	4,3	9,7p	10,0p	10,7	11,6p	36,7	39,2	780,2	753,9	15,3	:	6,1	6,4	14 958,3	15 382,6	
Κατά κεφαλή (EUR)		6 400	6 900	4 700e	4 800p	3 700	4 000p	5 200	5 600	9 800	9 400	4 400	4 700	3 400	3 600	29 300	30 000	
Σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) κατά κεφαλή		13 000	13 700	10 800e	10 800p	8 600	9 100p	11 400	11 600	19 200	19 900	9 000	9 500	:	:	29 300	30 000	
Σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) κατά κεφαλή, σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ (ΕΕ των 28 = 100)		44	46	37e	36p	30	30p	39	39	65	66	31	32	:	:	-	-	
Πραγματικό (όγκος) ετήσιο ποσοστό μεταβολής, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (%)		2,9	4,7	2,8	0,2p	3,3	3,8p	3,3	2,0	3,2	7,4	3,1	:	4,1	4,2	2,0	2,4	
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά κύριους τομείς																		
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία (%)		9,0	8,4	10,6	9,1p	22,6	21,8p	8,2	7,3	7,0	6,9	7,5	:	13,0	11,4	1,6	1,7	
Βιομηχανία (%)		12,2	11,2	19,7	20,6p	14,0	12,8p	26,3	26,5	22,3	23,2	22,6	:	21,5	21,8	19,5	19,7	
Κατασκευές (%)		6,7	8,2	8,0	7,2p	10,2	10,5p	4,7	5,0	9,7	9,7	4,6	:	8,1	9,9	5,3	5,4	
Υπηρεσίες (%)		72,1	72,2	61,7	63,1p	53,2	54,9p	60,8	61,2	61,0	60,2	65,3	:	57,4	56,9	73,6	73,2	

Ισοζύγιο πληρωμών																		
Καθαρές (εισερχόμενες - εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) (σε εκατ. EUR)		371,6	484,3	316,9	180,0	936,5	993,8	1 899,2	2 418,1	9 211,3	7 277,2	256,8	330,1	177,2	212,0	30 664,7	-	72 791,5
Καθαρές (εισερχόμενες - εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) (% του ΑΕΠ)		9,4	11,3	3,3	1,8p	8,7p	8,6	5,2	6,2	1,2	1,0	1,7	:	2,9	3,3	0,2	-0,5	
Καθαρές (εισερχόμενες - εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) σε σχέση με την ΕΕ των 28 (σε εκατ. EUR)		-25,6	174,1	199,1	100,2	274,7	:	1 304,4	1 756,7	3 166,7	1 786,0	214,9	217,0	15,6	107,3	-	-	
Καθαρές (εισερχόμενες - εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) σε σχέση με την ΕΕ των 28 (% του ΑΕΠ)		-0,6	4,0	2,1	1,0p	2,6	:	3,6	4,5	0,4	0,2	1,4	:	0,3	1,7	-	-	
Εμβάσματα σε % του ΑΕΠ		4,8	4,7	2,0	1,9p	5,7p	5,5	7,3	7,6	0,1	0,0	8,2	:	11,4	11,8	0,1	0,1	

Εξωτερικό εμπόριο αγαθών	Σημείωση	Μαυροβούνιο		Βόρεια Μακεδονία		Αλβανία		Σερβία		Τουρκία		Βοσνία-Ερζεγοβίνη		Κοσσυφοπέδιο *		EU-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Μερίδιο εξαγωγών στις χώρες της ΕΕ των 28 επί της αξίας των συνολικών εξαγωγών (%)		37,4	34,8	80,0	81,1	77,9	77,2	67,6	67,6	47,9	47,0	71,3	71,2	22,6	24,9	-	-
Μερίδιο εισαγωγών από τις χώρες της ΕΕ των 28 επί της αξίας των συνολικών εισαγωγών (%)		48,2	47,4	61,9	62,9	63,1	61,7	58,7	58,9	39,0	36,4	61,9	60,9	43,1	43,1	-	-
Εμπορικό ισοζύγιο (σε εκατ. EUR)		-1 736	-1 932	-1 786	-1 818	-2 399	-2 622	-2 483	-3 194	-50 676	-67 771	-3 448	-3 646	-2 480	-2 669	37 238	21 099
Διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ																	
Εισαγωγές (% του ΑΕΠ)		63,1	64,5	65,5	69,2p	45,8	46,6p	53,4	57,1	24,9	29,3	52,3	:	50,9	52,5	40,4	42,0
Εξαγωγές (% του ΑΕΠ)		40,6	41,1	50,7	55,4p	29,0	31,6p	48,6	50,5	22,0	24,8	35,4	:	23,7	26,7	43,9	45,7

Δημόσια οικονομικά	Σημείωση	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
** Πλεόνασμα (+)/Ελλειμμα (-) της γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)		-2,8	-5,6	-2,7	-2,7	-1,8	-2,0	-1,2	1,1	-1,1	-2,8	1,2	2,6	:	:	-1,7	-1,0
** Χρέος της γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)		64,4	64,2	39,9	39,5	68,6	66,8	68,8	58,7	28,3	28,3	40,5	36,1	14,6e	16,6e	83,4	81,7

Οικονομικοί δείκτες	Σημείωση	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Ετήσια μεταβολή των τιμών καταναλωτή (%)	4)	0,1	2,8	0,2	2,1	1,5	3,3	1,3	3,3	7,7	11,1	-1,1	1,2	0,3	1,5	0,2	1,7
**Ιδιωτικό χρέος, ενοποιημένο, ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	5)	:	:	:	:	:	:	:	:	84,8	85,1	84,5	83,3	:	:	141,9	140,3
Σύνολο εξωτερικού χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)		:	:	74,7	73,6p	73,4p	68,7	72,1	65,3	47,4	53,4	:	:	33,2	32,6	:	:
Σύνολο χρέους σε ξένο νόμισμα, ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	6)	:	:	:	:	73,5	68,7	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Επιτόκιο δανεισμού (ένα έτος), ετησίως (%)	7)	7,45	6,81	4,25	3,75	5,89	5,98	5,50	5,00	15,79	18,12	4,97	3,88	7,47	6,83	:	:
Επιτόκιο καταθέσεων (ένα έτος), ετησίως (%)	8)	0,93	0,69	0,25	0,25	0,80	0,75	2,50	2,00	10,33	13,53	0,09	0,06	1,01	1,04	:	:
Αξία διαθεσίμων (συμπεριλαμβανομένου του χρυσού) (σε εκατ. EUR)		803,0	897,7	2 613,4	2 336,3	2 945,0	2 995,9	10 204,6	9 961,6	95 863,2	95 361,6	4 873,2	5 397,5	605,1	683,4	:	:
Διεθνή διαθέσιμα - ισοδυναμία σε μήνες εισαγωγών		3,9	3,9	4,9	4,0	7,2	6,7	6,2	5,4	6,0	5,2	7,3	7,2	2,3	2,4	:	:

Επιχειρήσεις	Σημε ίωση	Μαυροβούνιο		Βόρεια Μακεδονία		Αλβανία		Σερβία		Τουρκία		Βοσνία- Ερζεγοβίνη		Κοσσυφοπέδιο *		ΕΕ των 28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής (2010 = 100)		84,4s	81,8s	122,0	122,2	143,8	142,9	111,7	115,8	126,3	134,3	112,0	115,5	:	:	105,6	109,1s

Υποδομές	Σημε ίωση	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Πυκνότητα σιδηροδρομικού δικτύου (γραμμές σε λειτουργία ανά χίλια km ²)	9)	18,4	18,4	27,4	27,4	12,2	12,2	48,6	48,5	13,2	13,3	20,0	20,0	30,9	30,9	:	:
Μήκος αυτοκινητοδρόμων (σε χιλιόμετρα)		0	0	259	259	:	:	741	963	2542	2657	163	172	98	108	:	:

Ενέργεια	Σημε ίωση	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Καθαρές εισαγωγές ενέργειας σε σχέση με το ΑΕΠ		3,4	4,9	5,2	5,9	1,3	2,5	3,4	4,3	1,0	1,5	4,3	:	4,1	5,4	1,3	1,5

: = μη διαθέσιμα στοιχεία
b = διακοπή σειράς
e = εκτιμώμενη αξία
p = προσωρινή
s = εκτίμηση/υπολογισμός της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
u = χαμηλή αξιοπιστία
- = άνευ αντικειμένου

* = Η ονομασία αυτή χρησιμοποιείται με την επιφύλαξη των θέσεων ως προς το καθεστώς και συνάδει με την απόφαση αριθ. 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και τη γνώμη του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου.

** = Τα δεδομένα σχετικά με το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος των χωρών της διεύρυνσης δημοσιεύονται «ως έχουν» και χωρίς καμία διασφάλιση όσον αφορά την ποιότητά τους και την τήρηση των κανόνων του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (ΕΣΛ).

Υποσημειώσεις:

- 1) Τουρκία: ανεργία βάσει του κριτηρίου των 4 εβδομάδων + με χρήση μόνο ενεργητικών μεθόδων αναζήτησης εργασίας.
- 2) Βοσνία-Ερζεγοβίνη: ο δημόσιος τομέας περιλαμβάνει τους τίτλους Ξ, Ο και Π της NACE αναθ. 2, ενώ ο ιδιωτικός τομέας περιλαμβάνει και άλλους τίτλους της NACE. Μαυροβούνιο: εξαιρούνται οι ΜΚΟ· τα στοιχεία αναφέρονται στον αριθμό των εργαζομένων (στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα) ως ποσοστό επί του συνολικού αριθμού των απασχολούμενων ατόμων.
- 3) Αλβανία: δημόσιος τομέας. Βοσνία-Ερζεγοβίνη: καθαρά κέρδη. Σερβία: ημερομίσθια και μισθοί που καταβάλλονται σε εργαζομένους νομικών οντοτήτων και επιχειρήσεων μη εταιρικής μορφής.
- 4) Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή με εξαίρεση τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.
- 5) Βοσνία-Ερζεγοβίνη: στοιχεία για τα νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- 6) Αλβανία: εξωτερικό χρέος (συμπεριλαμβανομένων των ΑΞΕ).
- 7) Αλβανία: σταθμισμένος μέσος συντελεστής εφαρμοζόμενος στα νέα 12μηνα δάνεια τον αντίστοιχο μήνα, 12μηνης ληκτότητας. Μαυροβούνιο: σταθμισμένο μέσο πραγματικό επιτόκιο, ανεξόφλητα ποσά, ετήσιο. Βόρεια Μακεδονία: τέλος του έτους (31 Δεκεμβρίου). Βοσνία-Ερζεγοβίνη: βραχυπρόθεσμα επιτόκια δανεισμού σε εθνικό νόμισμα προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες (σταθμισμένος μέσος όρος).
- 8) Αλβανία: το επιτόκιο καταθέσεων αντιπροσωπεύει τον σταθμισμένο μέσο συντελεστή για νέες καταθέσεις κατά τον αντίστοιχο μήνα, 12μηνης ληκτότητας. Μαυροβούνιο: σταθμισμένο μέσο πραγματικό επιτόκιο, ανεξόφλητα ποσά, ετήσιο. Βόρεια Μακεδονία: τέλος του έτους (31 Δεκεμβρίου). Τουρκία: διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας. Βοσνία-Ερζεγοβίνη: ζήτηση επιτοκίων καταθέσεων νοικοκυριών σε εθνικό νόμισμα (σταθμισμένος μέσος όρος).
- 9) Σερβία: με βάση τη συνολική έκταση αντί των χερσαίων εκτάσεων.